

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

Titel | Title:

Udgivet år og sted | Publication time and place:

Fysiske størrelse | Physical extent:

Feragen, A. M.

Smaastykker om Barneopdragelse og
Undervisning.

Kristiania : P. T. Mallings Boghandels Forlag,
1898

VIII, 116 s.

DK

Værket kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge PDF-filen til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work may be copyrighted in which case the PDF file may only be used for personal use. If the author died more than 70 years ago, the work becomes public domain and can then be freely used. If there are several authors, the year of death of the longest living person applies. Always remember to credit the author

SMAASTYKKER
OM
BARNEOPDRAGELSE OG UNDERVISNING

AF
A. M. FERAGEN.

KRISTIANIA
P. T. MALLINGS BOGHANDELS
FORLAG

15. - (52.7)

DET KONGELIGE BIBLIOTEK

130021276856

SMAASTYKKER

OM

BARNEOPDRAGELSE OG UNDERVISNING

SMÅSTYRKES

BARNFORBRUKS OG LINDRYKING

SMAASTYKKER

OM

BARNEOPDRAGELSE OG UNDERVISNING

AF

A. M. FERAGEN.

KRISTIANIA
P. T. MALLINGS BOGHANDELS
FORLAG

Aktie-Bogtrykkeriet.
(Forhen: Det Mallingske Bogtrykkeri.)

1898

Forord.

Tankerne, som jeg i disse Smaastykker har nedskrevet om Barneopdragelse og Undervisning, er fremgaat af de Erfaringer, jeg gjennem min 55-aarige Virksomhed i Skolens Tjeneste har indvundet. *For ældre Lærere* indeholder de vistnok lidet eller intet nyt, men kan dog, hvad jeg haaber, være dem til Opmuntring og Styrkelse under deres ofte møiefulde Skolearbeide. Fælles Oplevelser og fælles Forstaaelse af Gjerningen knytter os jo sammen og letter Arbeidet.

For *unge Lærere* vil den gamle Lærers Erfaringer og Tanker om Skolegjerningen være til Raad og Veiledning i forekommende Tilfælde og give Svar paa Spørgsmaal, som ikke sjelden opstaar under Udførelsen af deres Gjerning som Lærer og Opdrager.

Forældre vil, haaber jeg, i disse Smaastykker finde et og andet, som kan give dem et rigtigere og bedre Syn paa Barneopdragelsen og deres Forhold til Skole og Lærer. Med dette Haab drister jeg mig til at fremlægge offentlig dette lille Fristundsarbeide, idet jeg ønsker Guds rige Velsignelse over Hjemmets og Skolens Opdragergjerning.

Holt, i August 1898.

A. M. Feragen.

Foreword

The history of the study of the human mind has been a long and varied one. It has been the province of philosophers, psychologists, and biologists. The study of the mind has been a central theme in the history of science. The study of the mind has been a central theme in the history of science. The study of the mind has been a central theme in the history of science.

The study of the mind has been a central theme in the history of science. The study of the mind has been a central theme in the history of science. The study of the mind has been a central theme in the history of science. The study of the mind has been a central theme in the history of science. The study of the mind has been a central theme in the history of science.

Half a Century 1900

W. D. Ross

Indhold.

	Side.
1. Gave til at omgaaes Børn	1
2. Kjærlighed i Forening med Taalmodighed og Karakterfasthed er nødvendige Egenskaber hos en Opdrager og Lærer	6
3. Den herskende Aand i Skolen	10
4. Hvorledes skal Barnet gives Lyst til Skole og Undervisning	13
5. Den rette Drivkraft til Flid hos Børn	17
6. Hvorledes Opdrageren bør paavirke Børnenes Aaandsevner	20
7. Naar og hvorledes skal Barnets Undervisning begynde?	23
8. Behandling af Børn med forskjellige Evner og Sindelag	29
9. Forskjellige Karakterfeil hos Børn	33
10. Barnetugt	37
11. At vække og nære Sandhedskjærlighed hos Børn	40
12. Udvikling af Barnets Sans for hvad der er ædelt og skjønt	43
13. Behandling af Barnets Æresfølelse	46
14. Eksemplets Magt og store Betydning i Barneopdragelsen	49
15. At «synes» og at «være»	56
16. Hindringer, som Folkeskolen har at drages med	58
17. Skoleforsømmelser	62
18. Skolebørns Hjemmearbejder	67
19. Skolebørns Legemsøvelser	69
20. Greb ved Undervisningen i enkelte Skolefag	71
21. At nytte Tiden i Skolen	76

VIII

	Side.
22. Hjælpe midler ved Undervisningen	79
23. Læreren Forberedelse til Undervisningen	81
24. Eksaminer	84
25. Lidet men godt	88
26. Baandet mellem Hjem og Skole	92
27. Forældremøder	102
28. Lad os ikke glemme det bedste og vigtigste	106
29. Læreren Tilbageblik paa sin egen Barndom	108
30. To Skolesange af Hans Utbø: «Storm og Stille»	115

Indhold

1. Gave til at omgaaes Børn.

Det er noget, som kaldes Barnetække, en herlig Gave, ja af uvurderlig Værd for enhver, hvis Kald det er at opdrage Børn. Men ikke alle eier denne Gave, der saa at sige er medfødt, ikke tillært. Hvem har ikke lagt Merke til, at Børn uvilkaarlig tiltrækkes af og klynger sig til enkelte Mennesker, medens de er ligegyldige for andre, ja ligefrem føler sig frastødte af dem. Hvoraf kommer dette? De første har Barnetække, de andre ikke. Det er noget i deres Væsen, som virker enten tiltrækkende eller frastødende paa Barnet, noget, som voksne ikke altid kan opdage og vanskelig, for ikke at sige umulig, kan bestemme, hvori det egentlig ligger. Børn har en fin Tæft og et skarpt Øie i saa Maade. Det er da klart, at den, som har denne Gave, han eier deri den rette Forudsætning og det heldigste Grundlag for sin Opdragergjerning, fordi han har let for at vinde Barnets Fortrolighed og Kjærlighed, to aldeles nødvendige Betingelser for at kunne paavirke dets Aand og Hjerte.

Men hvorledes skal da den, som af Naturen mangler saadant Tække, kunne vinde Børnene for sig og for den Veiledning, han vil give dem? *Han bør studere Barnenaturen og give Agt paa sig selv.* Det er sørgeligt,

hvor liden Kundskab den vordende Lærer medbringer fra Seminariet om Barnets Sjeleliv og dets rette Behandling, hvilket dog burde staa som No. 1, hvor det gjelder *pædagogisk* Dannelse. Denne er skudt tilbage for alle de Fag, som skal lægges op til Eksamen og som paa Grund af den korte Læretid mere sluges end fordøies. Her viser sig især Nødvendigheden af treaarigt Seminarkursus, hvorved der kunde arbeides med mere Ro og lægges større Vægt paa at hjælpe Eleverne til pædagogisk Indsigt og praktisk Dygtighed. Et saadant Studium og Øvelse faar nok Læreren, som Forholdet nu er, drive paa egen Haand under sit Arbejde i Skolen, hvor Børnene og ikke Bøger er Læremidlerne. Hvilken Lærer maa ikke tilstaa, at han som ung og uerfaren gjorde sig skyldig i det ene Feilgreb efter det andet i sin Maade at omgaaes Børnene, fordi han manglede Syn paa Barnenaturen og sammes Ytringsmaader under dens Udvikling baade i legemlig og aandelig Henseende. Ja, i dette Stykke er ingen for gammel til at lære og ingen blir nogen-sinde udlært. Jeg maa tilstaa for min egen Del, at om jeg skulde sysle med Lærer- eller rettere Opdragergjerningen i lige saa lang Tid herefter som hidtil, nemlig 55 Aar, da vilde jeg stadig lære noget og ikke mindst af Børnene. Derfor gjentar jeg: studer Børnene, deres Liv og Færd saavel i som udenfor Skolen, derved vil vi sanke Visdom til vor ansvarsfulde Opdragergjerning og vinde andres Agtelse som de, der er dygtige i sit Kald, og da skal ingen pege Fingre ad os og sige: han er en ivrig Folketaler og Agitator o. s. v., men med hans egentlige Gjerning gaar det nu som det kan; der er det smaat nok med Iveren og Indsigten.

Hvad skal vi da lære af Børnene til en ret Omgang med dem?

Vi skal lære *Naturlighed*. Et opstyltet, unaturligt Væsen og en stiv og kunstlet Opførsel er Børn en Modbydelighed. Vi taber derfor intet, men vinder overmaade meget ved at være naturlige og ligefremme i hele vor Færd blandt Børnene. Deres skarpe Øie opdager let Kanter og andre Skrøbeligheder hos Læreren. Det falder aldrig noget Barn ind at efterabe en Lærer, som er naturlig og ligefrem i sit Væsen; det er Unaturen, som baade ærgrer og morer dem, alt efter som den viser sig. Det træffer nu og da i Undervisningen, t. Eks. i Læsebogens Stykker, et og andet morsomt (komisk), der vækker Latter og Munterhed hos kvikke Børn, hvilket viser, at de opfatter det rare og latterlige. At undertvinge saadant Udbrud af det Indtryk, de har faat af en morsom Fortælling eller af et vittigt Ordspil vil føre til, at den undertvungne Latter bryder frem i Utide; endnu værre er det, dersom saadan uskyldig Munterhed stemples som en Forbrydelse, hvilket er ligefrem en pædagogisk Synd. Det er dog vel ligesaa naturligt at le til det latterlige som at græde over det sørgelige. Ganske anderledes stiller Sagen sig, naar Latteren er et Udslag af Skadefryd, Kaadhed eller Dumhed. Det følger da ogsaa af sig selv, at en Lærer aldrig ved bitter Spot (Satire) vil gjøre noget Barn til Maal for Kameraters Lattersalve, hvorved han straffer sig selv mest, idet han efterhaanden mister alles Kjærlighed og Agtelse

Dernæst maa han lære *Ydmyghed*. Ikke saa at forstaa, at han skal opvarte med Talemaader som disse: «jeg er den ringeste af alle,» «jeg er mindre end intet» og lignende for Børn uforstaaeligt Snak. Saavel i Undervisningen som i Maaden at holde Styr og Orden i Skolen vil Børnene forstaa og kjende, at han er den, de bør se op til, bøie sig for og «forekomme med Ærbødighed». Men lægger han denne sin Magt

og Dygtighed for Dagen ved at paatage sig en lærd Mine og give sig Skin af at forstaa snartsagt alt, da vil han af Børnene blive holdt for at være vigtig, og derved vinder han intet i Agtelse hos dem, tværtom. Derimod vil han intet tabe, om han i enkelt Tilfælde rent ud tilstaar: dette skjønner jeg ikke eller dette ved jeg ikke, men jeg skal forklare eder det, naar jeg har faat set efter, hvad den eller den Forfatter siger derom. Herved vil Børnene faa Indtryk af, at Læreren er oprigtig og paalidelig og deres Tillid til ham vokser. Den rette Ydmyghed bestaar jo i at kjende min egen Svaghed, Uværdighed og Ufuldkommenhed og give Gud, alle gode Gavers Giver, alene Æren for hvad jeg er og har, og hvad godt jeg kan udrette. Dette vil nødvendig lyse frem af ens hele Færd, saa at al Tale derom er overflødig, ja kan let blive Selvros. Egenkjærligheden har jo saa mange Skikkelser at vise sig i.

Saa maa han lære at *forene Alvor med Mildhed*. Ved Alvor forstaaes her en fast og bestemt Holdning, ikke vredladent Væsen og en barsk Mine. Naar Alvoret bæres af Kjærlighed, da vil det vise sig i en stø og kraftig Ledelse, der altid har Barnets sande Vel for Øie, lige langt fra udvortes Kjærtegn som fra ubillig Strenghed og Knarvurenhed. Børnene vil i Længden trives bedst ved en jevn og stø Ledelse, der skaber Tillid og Fortrolighed til den ledende Haand. Bedømmelsen af Børnenes Opførsel og Arbejder maa altid være retfærdig og upartisk, og under Tilsynet saavel i Læsetimerne som i Fristunderne ude paa Legepladsen maa utidig Mistænkelighed være fjernet.

Endelig gjelder det, at *Undervisningen gjøres tiltrækkende* for Børnene, saa de følger den med Liv og Lyst. Enkelte Lærere mener at opnaa dette ved stadig at bringe Spøg ind for at vække Munterhed;

men dette staar sig ikke i Længden, det kjeder, adspreder og sløver istedetfor at live op og samle Kræfterne paa det, som der handles om. Er Undervisningen afpasset efter Børnenes Evner og Udvikling — hverken ligger for høit eller for lavt — og meddeles klart og livligt, saa vil den uden kunstige Midler virke fængslende paa dem og vække Spørgsmaal efter mere. Videbegjerligheden bør altid egges og tilfredsstilles ved venlig Imødekommen. Det er et godt Merke, at Børnene spør om, hvad de ikke forstaaer, og Svar bør de ikke negtes. I min Skoles øverste Klasse nytter jeg en Time hver Uge til at svare paa Spørgsmaal af forskjellig Slags, dels om, hvad der er mindre godt forstaaet i Undervisningen, dels om et og andet, de har læst i Bøger af Skolens Laanebog-samling, saasom om historiske Personer, geografiske Steder, fremmede eller ukjendte Ord og Talemaader o. lign., og det hender yderst sjelden, at nogen kommer med dumme eller utidige Spørgsmaal, men vel træffer det nu og da, at jeg ikke paa staaende Fod kan svare paa alt, hvad der spørges om, men jeg skaffer dem det at vide ved at ty til de Hjælpekilder, jeg har. Jeg kan ikke forstaa, at jeg herved taber det ringeste i Børnenes Agtelse, hvilket jeg ganske vist vilde gjøre, om jeg gav mig Mine af at sidde inde med al Visdom og Kundskab.

Alt, hvad her er sagt om en Lærers Maade at omgaaes Børn paa, kan indesluttet i disse faa Ord: *Han bør i al sin Færd være «Sandheden tro i Kjærlighed.»*

2. Kjærlighed og Taalmodighed i Forening med Karakterfasthed er nødvendige Egenskaber hos en Opdrager og Lærer.

Opdragerens Gjerning er intet Haandverk og maa derfor ikke udføres som et Pligtarbeide, der *maa* gjøres, men som man dog helst ønskede at være kvit. Drivkraften til denne vigtige og ansvarsfulde Gjerning maa ikke komme uden- men indenfra, om den skal lykkes, og føre Velsignelse med sig til sandt Gavn for Børnenes hele Fremtid. Hvilken er da denne indre Kraft, som alene magter at gjøre Lærerens og Opdragerens Gjerning frugtbar for Livet? Det er *Kjærlighed*, der med Rette er bleven kaldt en Stormagt, Kjærlighed til Børnene i Forening med Lyst og Anlæg til Gjerningen. Heri ligger der et *Kald*, og uden at kjende saadant Kald burde den, som vil vælge Skolearbeide som Næringsvei, betænke sig mange Gange; det vil blive surt og tungt for ham selv og til et meget tvivlsomt Gavn for dem, han har paataget sig at veilede. Ingen af Parterne vil føle sig lykkelig, fordi Samarbeidet ikke gjøres med Glæde men sukkende. At lede den opvoksende Slægt frem paa Livets og Lysets Vei er en *Kjærlighedsgjerning*, som fordrer Opofrelse, Overbærenhed, Taalmodighed og Udholdenhed. En saadan opofrende Kjærlighed er en stor Guds Gave, som vi ikke noksøm kan bede om, og den, som eier denne Gave, han har «Nøglen til Barnesindet», og det har saare meget at betyde, thi her kan med Sandhed siges: «Vel begyndt er halv fuldendt.» Ja, i Skolen gjelder det fremfor alt om en god Begyndelse, om at lægge et godt Grundlag, hvorpaa der siden med Tryghed kan bygges. Det gjelder ikke bare om at modtage Barnet med venlig Mine og andre ydre Tegn paa et

kjærligt Sind, men det gjelder allermest om at stige ned til det, saa at sige tage det ved Haanden, gjøre sig fuldt fortrolig med dets Tankeliv og deraf lidt efter lidt at fremlokke nye Tanker, sætte sig ind i dets Vilje- og Følelsesliv, og lede dette paa ret Vei, sætte den rette Drivfjær igang hos det, nemlig Lyst til at lære og føle sig glad i Skolen som sit andet kjære Hjem, kort, gjøre det modtageligt for Undervisning og videre Udvikling. Hertil udfordres ikke alene Taalmodighed, der er et ægte Barn af Kjærligheden, men ogsaa stor pædagogisk Indsigt og Dygtighed, uden hvilket det hele forkludres, idet der lægges et Grundlag, som ikke taaler at bygges paa, hvorved alt bliver et løst Verk, mangen Gang fast værre end intet, idet Børnene fortsætter Skolearbeidet med Lige-gyldighed og Ulyst og siger Skolen Farvel med Glæde.

En gammel Opdrager har sagt, at «Barnets første Lærer maa være den dygtigste,» og heri maa han gives fuld Ret, naar vi tænker paa de Fordringer, der gjøres til ham som den, der skal lægge Grundlaget til den hele øvrige Bygning. Nogen Mængde af Kundskaber i de forskjellige Skolefag behøves vist ikke, tvertom maa der advares mod at overlæsse Smaabørn med aandelig Kost, som de umulig kan fordøie og ligesaa lidt glæde sig i, fordi slige Sager ligger høit over det Udviklingstrin, de har naaet. Nei, skal den saakaldte Smaaskole ikke blive et mekanisk Verksted, hvor Børnene ved Tilførsel af Kundskaber uden Tilegnelse faar Modbydelighed og Kjede istedetfor at der vækkes Lyst og Spørgsmaal efter mere, da maa Læreren forstaa at stige ned til deres lille Erfaringskreds, stadig knytte hertil sin Undervisning og lidt efter lidt udvikle de hos Barnet nedlagte Evner og saaledes nedlægge den rette Drivkraft til videre Fremgang. Den kjærlige Haand, som her rækkes

Barnet og aldrig slipper det, gjør en for dets hele Fremtid velsignelsesrig Gjerning, om denne end ikke kan lægges for Dagen ved nogen Overhøring. Her maa arbeides for Livet, ikke for Eksamen. Hertil fordres først og fremst en af Læreren selvfornegetende Kjærlighed og en aldrig svigtende Taalmodighed og dernæst et pædagogisk Skjøn, som ikke faaes og ikke kan erstattes ved et Forraad af Kundskaber, om dette end er nok saa stort. Kjendskab til Barnets Sjeleliv og hvorledes dette bør hjælpes frem til en jevn og stø Udvikling, det er, hvad der hovedsagelig bør fordres af enhver Lærer og ikke mindst af den, der paa Skolens første Trin skal overtage Smaabørns Undervisning og Veiledning. Her skal Tænke-Evnen sættes i Virksomhed, her skal vækkes Lyst til at lære, her skal Barnet vænnes til Orden og Lydighed og her skal Opmerksomheden øves. En feilagtig Behandling af nederste Klases Børn viser sig opigjennem hele Skolen som en Skade, der vanskelig kan læges. Hvorhen fører da den Tale, at Smaaskolens Lærere eller Lærerinder kan hjælpe sig med mindre Dannelse end Storskolens? Ja, vistnok som sagt med et mindre Forraad af Kundskaber i flere af Lærefagene, men sandelig ikke med mindre pædagogisk Dannelse. Det vilde derfor være høilig at ønske, at vore Lærerskoler var mere indrettede for dette Øiemed end de desværre er. Det er forresten glædeligt, at Lærerstanden i senere Tid mere og mere faar Øinene op for, at Skolens Gjerning maa blive mere opdragende end hidtil, ikke blot kundskabsmeddelende, og vinder saadan Forstaaelse Fremgang og Indgang hos Folket og hos Styrelsen, saa vil der være Haab om, at vore Lærerskoler indrettes derefter.

Jeg siger i Overskriften til dette Stykke, at Karakterfasthed, d. e. Bestemthed, maa hos Læreren være forenet med Kjærlighed og Taalmodighed. Ved

den sidste maa vi jo ikke forstaa en fjottet Godmodighed, der stadig giver løse Tømmer og lader endog virkelige Feil hos Barnet hengaa upaataalt, hvilket jo tilsidst vil føre til Selvraadighed, ophæve nødvendig Orden og Tugt og lægge Spiren til Ryggeløshed. At den rette Kjærlighed ikke vil sligt, er let at skjønne. Nei, Fasthed og Bestemthed i sit Forhold til Børnene udgaar netop af Lærerens sande Kjærlighed til dem, thi denne vil jo overalt vise sig i at fremme deres Vel, afværge, hvad der blir dem til Ulykke og hjælpe dem til alt, som kan gjøre dem i Sandhed lykkelige; men dette opnaaes ingenlunde ved svag Eftergivenhed eller en vaiende og svaiende Fremgangsmaade, der bare tjener til at forkvakle Børnenes Karakter. Faa Regler og Forskrifter, men strengt overholdte fremmer Orden, Flid og Lydighed og gjør udvortes Straffemidler saa godt som overflødige. Børn trives bedst ved en fast og jevn Medfærd, som bæres af Kjærlighed, der er det rette Samdrægtighedens Baand ikke mindst i Skolen. «Giv mig, min Gud, en trofast Haand, et godt og venligt Øie, et kjærligt Hjerte og en Aand, som længes mod det høie.» Saaledes trænger vi Lærere daglig at sukke til Gud, som alene kan give os det rette Hjertelag, Kraft, Lyst og Iver til Arbeidet i vort Kald, og naar Taalmodigheden, som saa ofte sker, sættes paa Prøve og vi kjender os magtesløse under Vegten af Byrden og Ansvarret, da lad os tænke paa ham, vor kjære Frelser, som mere end nogen anden maatte prøve Møie og som bedst ved og kjender, hvad der trykker os, og bede: «Under Møien lad min Aand sig i dig fornøie.»

3. Den herskende Aand i Skolen.

Som vi ved, kan Ordet *Aand* have forskjellig Tydning, alt efter hvad vi derved vil have forstaaet; men naar vi taler om *herskende Aand* i Skolen, da mener vi derved det Sind, d. e. den Stemning, Tanke- og Viljeretning, som gjør sig gjeldende hos alle eller de fleste af Skolens Børn og giver sig tilkjende i deres hele Færd. Der kan saaledes raade en god Aand eller en slet Aand, en Dovenskabens og Selvraadighedens eller en Flidens og Lydighedens Aand. Det er vel flere end jeg, som har Erfaring for, at har en slet Aand først faaet Fodfæste inden Skolens Vægge, da er den høist vanskelig at faa drevet ud, men umuligt er det dog heldigvis ikke. Den er som anden styg Sygdom smitsom og gaar saaledes let over til nyindkomne Børn, der meget snart og uden at de selv ved af det slaar ind i Tonen og følger Strømmen. Her gjelder det om, at Læreren eier og bruger den Gave, som særlig er nødvendig for en Opdrager, nemlig Visdom forenet med Kjærlighed, Taalmodighed og Fasthed, saa at han ved sin Paavirkning efterhaanden kan vinde flere og flere for Sandhed og Ret, og er det lykkets ham at vinde de fleste, da gaar det siden let. Flertallet øver en aandelig Magt over Mindretallet, der mister Modet til at bære sig anderledes ad end de fleste andre, ja føler det som en Skam at skille sig ud ved en styg Tænke- og Handlemaade. Jeg nævnte Sandhed og Ret, fordi det egentlig er det løgnagtige Væsen, som maa modarbeides og forsages, dersom der skal føres en god Aand ind i Skolen. Alt ondt, urent, usømmeligt i Tanker, Ord og Gjæringer er i sin inderste Grund Udslag af Løgnens Aand, derfor maa Kampen rettes mod den. Lad os t. Eks. bare tænke paa den Plage,

hvorover der klages fra saa mange Skoler, nemlig at Børnene fusker, naar de skal gjøre Rede for sig i Undervisningstiden, og fortvæk lærer dette af hverandre. Er ikke Fusk ligefrem Løgn, hvorved de vil føre Læreren bag Lyset, men bedrager sig naturligvis mest selv? Er Barnet kommet i Skolen for at lære, da er det sandt og ret, at det bruger Flid, Dovenskab er Bedrag; det er sandt og ret at Barnet viser sin Lærer Lydighed og Agtelse, saafremt det af ham skal opdrages til at blive et godt og lykkeligt Menneske; Ulydighed og Selvraadighed er Løgn og Bedrag, da det netop fører bort fra det Maal, hvortil Opdragelse og Undervisning skal lede.

Naar Kjærlighed til Sandhed og Afsky for Løgn gjennemtrænger alle, da kommer den gode Aand og gjør det lyst, lunt og hyggeligt inden Skolens Døre baade for Lærer og Børn, og Velsignelsen af den vil kjendelig merkes i, at Gjerningen udføres med Lyst og Glæde og Fremgangen lønner Arbeidet, og da vil Børnene forstaa, at det bringer idel Lykke og Fryd at leve i sin Daabspagt.

Men — den gode Aand i Skolen har mange Fjender, og — hvad det er tungt at sige — mere end et Hjem maa regnes deriblandt. Der gives nemlig Hjem, hvor Opdragelsen enten aldeles førsømmes eller øves saa forkjert, at den er fast værre end ingen, hvor Børnene gaar saa godt som selvstyrte og ligefrem opøves i Ulydighed og Selvraadighed. Saadanne ulykkelige Børn bringer ofte ved Raahed i Ord og hele sin utækkelige Opførsel et Smittestof ind i Skolen, hvilket let fænger og udbreder sig, om det ikke med Alvor og Skjønksomhed itide modarbeides. Skal dette kunne lykkes, da maa der gaaes tilbunds i Sagen: Forældrene maa paavirkes, saa at de faar Øinene op for den ansvarsfulde Gjerning, Gud har betroet og paalagt dem

i deres Børns Opdragelse, og hvilket overvættes stort Ansvar de paadrager sig, naar de forsømmer eller vanskjøtter denne Gjerning. Foruden at se ind i slige vanartede Børns Hjem og med Sagtmodighed tale med deres Far og Mor om Sagen, vilde det være godt, om Læreren nu og da kunde faa samlet om muligt alle Kredsens Forældre i Skolehuset og holde Foredrag om snart en og snart en anden Side af Opdragergjeringen og faa igang Samtale derover. Kun maa han vogte sig for i disse Møder at rette nogen Skjendepræken mod dem, der forresten kunde fortjene den, da dette vil virke mere ondt end godt. Til Afveksling kunde læses op enkelte Stykker af de flere gode og almenfattelige Opdragelsesskrifter, vi nu har. Paa denne Maade vilde mange Feil ved Børneopdragelsen blive fremhævet, drøftet og modarbejdet, og Hjem og Skole bringes til en bedre Forstaaelse af og inderligere Sammenslutning om fælles Gjerning.

Et vil jeg endnu nævne, som øver en ødelæggende Virkning paa den Aand, som bør raade i Skolen, ialfald paa god Skik og Orden (Disciplin), og det er, at Læreren ikke bor paa Skolestedet og saaledes ikke altid kan være tilstede, naar Børnene samles. Her kan udsaaes meget Ukrut, som let kan fæste Rod, og den Vildskabens Aand, som ofte gjør sig gjeldende i Gutflokken under disse Sammenkomster ofte en Time før Skoletid, bæres med ind i Skolen, hvor den forstyrrende Virkning paa Opmerksomheden let merkes i Dagens første Undervisningstime. Bor derimod Læreren i eller ved Skolehuset, da vil hans Nærværelse være nok til at hindre saavel fortidlig Fremmøde som anden Uorden, uden at han behøver at jete Børnene med mistænkelige Øine.

Under Afsnittet «Bestemmelser om Orden og Tugt» i Kirkedepartementets «Udkast til Skoleplaner for Folke-

skolerne» heder det i § 4: «Hvor Skole holdes i eget Lokale, er Læreren pligtig til at indfinde sig i Skolestuen en halv Time før Skoletiden for at have Tilsyn med Børnene, medens de samles til Undervisningen.» Den gode Hensigt med denne Bestemmelse er let at skjønne.

4. Hvorledes skal Barnet gives Lyst til Skole og Undervisning?

At det efter det gamle Ordsprog er «Lysten, som driver Verket,» har jeg næst foran kortelig pegt paa. Men saa overvættes vigtig og følgerig, som en god Begyndelse er, saa er den dog ikke alt; der maa fortsættes i samme Spor, der maa bygges paa den lagte Grundvold. Hvor mangan fager Plante med spirende Liv og Haab blir ikke ødelagt ved Mangel paa Røgt og Pleie! Saaledes ogsaa i Skolen. Det er ofte uheldigt, at et og samme Barn opigjennem Skolen behandles af flere Lærere, hvad enten disse er Klasse- eller Faglærere. Hver har jo sin eiendommelige Maade at omgaaes Børn paa, og ofte kan den ædle Spire, som den ene har fremelsket, af den anden røres ved saaledes, at den farer ilde, stagnerer i Veksten eller skyder Vanskud. Nu, enhver maa jo beholde sin Eiendommelighed i Skolen som i Livet; men et bør en Skoles samtlige Lærere være ens i, nemlig at omgaaes Børnene i Kjærlighed, saaledes som før er omtalt, og at drive Undervisningen paa saadan Maade, at den tildrager sig Børnenes frivillige Opmerksomhed, tilfredsstillter deres Videbegjærlighed og øger deres Lærelyst. At saa kan ske bør fremfor alt andet være Formaalet for Lærernes

Samraad om Skolens Gjerning i deres Møder. Børnene maa stadigt føle sig draget til Skolen som sit andet Hjem, ikke jaget og tvunget did som til et Forvisningssted.

Foruden den jevne Behandling og kjærlige Omgang kan nævnes forskjelligt, som kan virke til, at Børnene omfatter Skolen med Kjærlighed og deltager i Undervisningen med Lyst og Iver. Kundskabsmeddelelsen maa være frisk og vækkende, det vil sige: tiltale ikke alene Forstanden men ogsaa Vilje- og Følelseslivet og ikke mindst Barnets livlige Indbildningskraft, der maa tilføres vakre Billeder, saa at Sansen for hvad der er fagert, sandt, rent og elskeligt kan vækkes og næres. Ingen Dag, ja ingen Time maa gaa hen, uden at Barnets Kundskabsforraad øges med noget nyt og dets aandelige Synskreds udvides. Dette giver Mersmag, hvorimod unødvendig Gjentagelse af det allerede lærte vækker Kjæde og Modbydelighed. *Overlæsselse* maa paa det omhyggeligste undgaaes som et Onde, der magtstjæler Arbejdslysten, gjør modløs og ødelægger den aandelige Fordøielssesevne. At sluge meget og mangeslags uden at fordøies, er, som enhver skjønner, alt andet end sundt. At proppe Hukommelsen, denne ofte utro Forvalter, med Sager, som ikke inderligere tilegnes, men kun bevares midlertidig for Eksamens Skyld, er mere til Skade end til Gavn saavel for Hoved som for Hjerte (intellektuel og moralsk). Lidet men godt tilegnet har derimod et varigt Værd; det har en i Sandhed dannende Virkning. Saa maa der ogsaa advares mod at gjøre Sprang i Undervisningen, hvorved den blir vanskelig for Børnene at følge. Det nye som læres, maa altid knyttes til, hvad der før er lært, saa det danner en sammenhængende Kjæde, hvori intet Led mangler. Dette skræmmer intet Barn bort fra, men giver det tvertimod Interesse for

Undervisningen. Stadig gradvis fremad giver baade Mod og Lyst.

En ret Benyttelse af Frikvartererne vil ikke gjøre lidet til Børnenes Trivsel i Skolen. Læreren bør sætte dem iverk med høvelige og morsomme Lege, saa de kan faa røre godt paa Kroppen, hvortil findes god Veiledning i Bjørnstads «Haandbog i Gymnastik» 3die Kapitel. Omden yngre Lærer tager Del i Legen, vil dette ingeniunde nedsætte ham i Børnenes Agtelse, naar han forresten forstaar at vinde dem ved hele sin Færd. Det følger af sig selv, at Børnene i Frikvartererne ikke tvinges til bestemte, ordnede Øvelser; Læreren Tilsyn maa kun gaa ud paa at holde raat, voldsomt og tøilesløst Væsen borte, hvorved Børnene trives bedst i Længden. For dette har jeg Bevis fra min egen Barndom. Da mine Forældre i min Fødeby ved Forandring af Bopæl kom til at tilhøre et andet Kirkesogn, maatte jeg skifte Skole til liden Glæde for mig; thi her gik det blandt Gutterne saa raat og voldsomt til, at jeg istedetfor at glæde mig til Fristunderne meget mere imødesaa dem med Skræk. Efter min Fars Ansøgning fik jeg min Plads igjen i den Skole, jeg før havde søgt, og glad var jeg, for der var Orden og god Skik. Da Skolen hverken for Børn eller Forældre bør staa som en Tvangsanstalt, men som en kjærlig og trofast Medarbejder i Barneopdragelsen, bør alt fjernes, der kan forrykke denne Synsmaade. Gjensidig Støtte og Imødekommen maa derfor altid finde Sted. Saaledes bør Skolen ikke negte et Barn Tilladelse til at være hjemme for enkelt Gang, naar Forældrene nødvendig trænger det til at udrette et eller andet for sig. Vistnok er Skoleforsømmelse, som jeg i et senere Stykke skal søge at paavise, en meget slem Ulempe, men af to Onder skal man vælge det mindste. Uvilje mod

Skolen fra Forældres og Børns Side er endnu værre, ja en Grundskade, som meget vanskelig kan heles. —

Endelig skal jeg nævne noget, som ikke alene vil gjøre Skolelivet hyggeligt for Børnene, men ogsaa kaste et venligt Lys over Minderne fra Skoledagene. Jeg mener at tage Ture med Børnene i Sommertiden ude i Guds fri Natur, hvor det behagelige kan forenes med det nyttige. Paa saadanne Vandringer har jeg gjerne ladet dem samle i Kvast de Blomster, som de har kommet over underveis, og saa har vi slaat os ned paa et eller andet vakkert Sted og der søgt at faa Rede paa hver enkelt Blomst, dens Navn, hvilken Plantefamilje den tilhører o. s. v. Paa denne Maade er Sansen for Naturens Skjønhed og Lysten til at lære Planterne at kjende vakt saaledes, at flere paa egen Haand har taget paa at samle, presse og bestemme de almindeligst forekommende Blomster i Nærheden af sit Hjem. Kan de paa saadanne Ture lære at læse i Naturens store Bog, saa er Dagen, som nyttes dertil, ikke bortkastet.

En Tur med Dampbaad eller Jernbane til et eller andet fjernere Sted sætter Kronen paa de Fornøielser, Skolen kan byde i Sommertiden. Her fra min Kreds har vi støt hver Sommer en slig Tur, der vekselvis gaar til Arendal for at se Kirken og Middelskolens vakre Samlinger, til Havebrugsskolen paa Lillenæs i Fjære*), til Hisø, Tromø, Lyngør og andre seværdige Steder. Børnenes Forældre (en af dem eller begge) slaar da Følge med, hvilket er saa meget hyggeligere og betryggende, hyggeligt fordi Forældre, Børn og Lærer kan glæde sig sammen, betryggende fordi hver ser til sine, hvorved Lærerens Ansvar lettes. Underhold-

*) Denne er nu forladt, men en anden er tat i Brug tæt ved Grimstad.

ningen er da Samtaler, Sang og Leg for ikke at tale om den mere materielle, der hentes fra de velfyldte Nistekurve. Disse Ture vil i Minderne fra Skoledagene staa som Lyspunkter hele Livet igjennem, og har saaledes et blivende Værd.

Tilslut maa nævnes den Festlighed, som om Vinteren kan byde Børnene ved Juletræ i Skolen, hvilket nu er bleven saa almindeligt overalt i Landet, at videre Omtale og Udredning af denne vakre Fest og dens store Betydning maa ansees ufornöden.

Vi Lærere maa stadigt spørge efter og samvittighedsfuldt bruge alle de Midler, hvorved Skolen kan gives Tiltrækningskraft og knyttes inderligere til Hjemmet og fjerne alt, som kan virke i modsat Retning. Den vil ellers blive staaende som et Træ uden Rod.

5. Den rette Drivkraft til Flid hos Børn.

De Evner og Kræfter, aandelige og legemlige, som Gud har nedlagt hos Barnet, bør, som allerede omtalt, udvikles og styrkes med det Formaals for Øie at blive brugte til Gavn baade for det selv og for andre. Dette fordrer hvilkensomhelst Livsstilling, hvori den unge maatte blive sat, naar han forlader Hjemmet og Skolen. Det gjelder derfor om, at Barnet her er vænnet til *Flid* paa saadan Maade, at det finder en Tilfredsstillelse i at lade sine Kræfter til for at udrette noget godt eller for sikkert og hurtigt at naa et bestemt Øiemed. Den rette Drivkraft til Flid maa lægges ned i Barnets indre; de mange udvortes Midler, som meget almindelig bruges, er som oftest mere til Skade end til Gavn, ja ikke sjelden ligefrem ødelæggende

for Barnets Sindsretning (Karakter). Jeg tænker her ikke alene paa Redselen for Straf (Eftersidden, Skjænd, Prygl o. l.), som for mange Børn især er det, der paa en uhyggelig Maade stadigt minder, driver, ja jager til Brug af Tid og Evner for at læse det foresatte til Skolens Timer, men ogsaa paa den Kappedrid, det Kav og Jag, som øves for at opnaa Karakteren 1 eller 2 som Løn for Strævet, og skjönt denne drivende Magt maa tillægges et større Værd end Skrækken for Straf, er den dog ikke den rette Drivfjer og giver derfor ikke nogen sand og varig Tilfredsstillelse, fordi den ikke sigter mod det rette Maal, det, at opnaa noget godt og gavnligt for Livet — samle Kundskaber og vinde Aandsudvikling. Men Børn er Børn og de bør ikke dømmes haardt, for at de af nævnte udvortes Hensyn lader sig drive til Flid; de forstaaer jo endnu ikke det Værd, som Kundskab og Aandsdannelse har for dem. Men Forældre og Lærere bør forstaa det og ved sin opdragende Gjerning lette dem Arbeidet ved at sætte andre og bedre drivende Kræfter i Bevægelse, saadan, som Gud selv har nedlagt hos dem: *Virksomhedsdriften* og *Videbegjærligheden*. Hvor syndes der ikke mod Børn og hvilken Bom sættes der ikke for deres senere Udvikling ved ikke at lede og støtte deres Trang til Virksomhed og tilfredsstille deres Attraa efter at faa Greie paa alt det nye, som stadigt fremstiller sig for det. Ved en omhyggelig Ledelse af Barnets Virksomhedsdrift og ved at komme det imøde med Svar paa dets mange Spørgsmaal, vil den rette Drivkraft til Flid nedlægges hos det, saa det blir en Lyst og Glæde for det at stræve med sine Skolearbejder, som det stadigt vil se Frugter af og derved opmuntres til fortsat Flid, hvortil Bevæggrunden saaledes ligger hos Barnet selv og gjør ydre Tvangs- og Lokkemidler overflødige. Et saadant Barn er flittigt, fordi det *vil*, ikke fordi det *maa*.

Men i mange Hjem paavirkes Barnet altfor ofte i stik modsat Retning derved, at dets Spørgsmaal afvises med: hold nu op med det Gnaal og lad mig engang faa Ro for dit Braak og Staak. Altsaa, Barnet maa ikke spørge om, hvad det har Trang til at faa vide, og det negtes at følge sin Drift og Lyst til at stille med noget og til at røre paa sig, hvorved den rette indre Tilskyndelse til Flid afsvækkes, ja ofte aldeles ødelægges fra Grunden af. De sørgelige Følger af slig bagvendt Opdragelsesmaade kommer tilsyne hos altfor mange Børn, naar de tar fat paa Skolearbeidet: Slaphed og Ligegyldighed istedetfor Lyst og Iver.

Dette var nu med Hensyn til *Hjemmet* og dets Ledelse af Barnets spirende Evner. Men *Skolen* da? Kan ikke den ligesaavel fremhjælpe som hemme Barnets Lyst og Flid, styrke eller afsvække dets Videbegjærighed og naturlige Drift til Virksomhed? Jeg behøver kun at minde om, hvad der er sagt i et foregaaende Stykke om at gjøre Undervisningen tiltrækkende for Børnene, saa at Opmerksomheden, denne aldeles nødvendige Betingelse for at kunne lære noget, blir en frivillig og ikke tvungen Sag. Hvad er vel Aarsagen til den Uopmerksomhed, som der saa jevnligh klages over hos Børn, mon ikke det, at den rette Drivfjer dertil ikke er sat igang? Og saa den Overlæsselse, som finder Sted, vistnok sjeldnere i Folkeskolen end i de høiere Skoler. Tjener den til andet end at knække baade Mod og Lyst? Naar Barnet har tilbragt 6 af Dagens Timer paa Skolebænken og derefter maa bruge 4, ja maaske flere Timer til foresatte Skolearbejder hjemme, saasom Lekselæsning, Stilskrivning og Løsning af Regneopgaver, da overgaar dette dets smaa Kræfter, saa det ikke er at undres paa, at det «gir sig over». Paa sligt uheldigt Forhold kan og bør der rettes, dels ved at afpasse Arbeidet, saa det

kommer til at staa i rimeligt Forhold saavel til Børnenes Kræfter, som til den Tid, de kan raade over i Hjemmet, og dels ved at gennemgaa med dem de Lærestykker (Lekser), som foresættes, hvorved Hjemmearbeidet betydelig lettes og en bedre Forstaaelse af det opgivne Stykke øger Lysten og Modet til at sysle dermed, efterhvert som de finder Arbeidet overtageligt.

6. Hvorledes Opdragelsen bør paavirke Børnenes Aandsevner.

At udvikle og styrke Barnets Aandsevner og derved dygtiggjøre det til at lære i Livets store Skole og finde sig tilrette i hvilken Stand og Stilling, det blir sat, er af overvættets større Vigtighed end at proppe dets Hukommelse med Kundskaber, ofte af lidet Værd for det praktiske Liv. Til hvad vi kalder *Dannelse* hører jo ikke bare Hukommelsens Opøvelse til at bruges som Forraadskammer for Skolekundskaber af forskjellig Slags, saa prisværdige disse end kan være, men først og sidst et ædelt Hjerte, d. e. en retskaffen Tænkemaade, Viljens Bøielse til alt det, som er sandt og ret, samt Følelse for det som er rent og fagert og stort saavel i Aandens som Naturens Verden, og dernæst en klarnet Forstand og en skjærpet Dømmekraft. Alene den som er udrustet med saadan Aandsdannelse kan og vil bruge sit Kundskabsforraad paa rigtig Vis til Gavn for sig selv og andre. Dette bør baade Forældre og Lærere lægge sig paa Sinde.

Naar Barnet er vaagnet til *Selvbevidsthed* begynder dets Aandsliv lidt efter lidt at udfolde sig og viser sig da virksomt som Evne til at *tænke, ville og føle*.

Ikke alle Sjelsevner fremtræder samtidigt. Saaledes viser *Viljelivet* sig meget tidligt som Lyst eller Attraa til at ville virke paa eller stille med de Ting, som nærmest omgiver Barnet i og ved Hjemmet. Da denne første Ytring af Viljen er bundet af dets naturlige Drifter*), kan den ikke kaldes fri. Barnet forstaar jo ikke endnu at prøve og vælge efter høiere Tilskyndelse, saasom Guds Ord, Forstand og Samvittighed. Disse styrende Kræfter maa efterhaanden bringes til Barnets Bevidsthed, saa at dets Viljeliv kan blive ledet og styrket af dem. Viljelivets Styrke viser sig forskjellig hos de forskjellige Mennesker, alt efter den Grundstemning (Temperament), som er den fremherskende. En svag Vilje gir sig som oftest tilkjende ved Slaphed, liden Foretagsomhed og Mangel paa Udholdenhed. Hvor ofte hører man ikke: denne Gutten har ikke Stadighed til nogen Ting, han slipper det ene og tar fat paa det andet; hvad han den ene Dag er glad i, kjeder han sig ved den anden. Ustadighed hører forresten til den barnlige Alder; men denne Ustadighed tyder ikke altid paa et svagt Viljeliv. Det er Opdragelsens Formaal at *lede* og *styrke* Barnets Vilje. Ledelsen bør gaa ud paa at hjælpe det til en ret og sand Lydighed mod dets Veileder og saaledes til at fornegte sig selv, naar Lysten staar i Strid med, hvad der er ret og godt. Her gjelder det om at vænne Barnet til tidligt at lytte til sin Samvittighed, og efterhvert som Forstanden udvikles, at spørge sig selv ved enhver Lyst som opstaar: Er det ret at tænke og gjøre saaledes? er dette gavnligt for mig? Og naar det lærer at kjende Guds Vilje og Daabspagtens hellige Forpligtelse, da vil dette være den bedste Rette-

*) Om Drifterne og deres Behandling se mit Skrift: «Hjem og Skole.»

snor for Viljens Ytringer. Paa saadan Maade vil Viljelivet ogsaa efterhaanden vinde Styrke til at staa imod Fristelser til det onde, hvadenten disse kommer udenfra eller indenfra. Som ydre Midler til Viljens Styrkelse kan en ordnet Inddeling af Barnets Tid og Syselsættelser yde en god Støtte, idet dertil fordres Selvovervindelse. Den ordnede Fagfordeling i Skolen, saa at alt her maa ske til bestemt Tid og Sted, bidrager ikke lidet til at modarbejde Vimsethed og den Ustaidighed, som ikke ved, hvad den vil. Fortællinger om viljestærke Mænd og Kvinder, om deres Udholdenhed i Kamp for Ret og Sandhed og seierrige Udgang til Gavn for dem selv og Samfundet, vil i ikke ringe Måte tjene til at styrke Viljelivet og opflamme de unge til ædel Daad.

I samtlige Skolens Lærefag maa Undervisningen fremmes paa en saadan Maade, at den blir *Aandsdannende*; men især gjelder dette Kristendomsundervisningen. I de borgerlige Fag lægges der især Beslag paa Barnets Tænkeevne, og her er god Leilighed til ikke alene at opøve Hukommelsen, men ogsaa til, hvad der er af langt større Vigtighed, at udvikle Forstanden, skjærpe Dømmekraften og styrke og lede Indbildningskraften i det rette Spor. Naar Undervisningen i Kristendommens hellige Sandheder drives paa den rette Maade, formaar den at styrke alle Sjelelivets Evner og Kræfter. Dette maa stadigt have for Øie. Her tilbyder sig den bedste Kans til at paavirke Viljelivet i Retning af det, som er ret og godt og til at vække og nære ikke alene den religiøse Følelse, Kjærlighed til Gud, som har elsket os først og stadigt tænker paa os til det gode og til at agte paa Samvittighedens Stemme, men ogsaa Følelsen for, hvad der er ret og skjønt, samt Næstekjærlighed og Deltagelse i andre Menneskers Nød. En Kristendomsundervisning, der tager

mere Hensyn til Barnets Hjerteliv end til at proppe Hukommelsen med udenadlærte Sager, kan med rette kaldes *frugtbar*. Kristendomskundskaben skal jo føre *til Gud* og ikke *fra Gud*, hvilket sidste altfor let blir Tilfældet, dersom Eksamen er Drivfjeren til ufrugtbar Udenadslæsning. Lad os dog ikke glemme at «give Gud, hvad Guds er.»

7. Naar og hvorledes skal Barnets Undervisning begynde.

«Vel begyndt er halv fuldendt,» siger et Ordtøke. Det er som før nævnt netop den gode Begyndelse, som grundlægger en stø og god Fremgang i Barnets Udvikling og Tilegnelse af Kundskab. Ret forstaaet kan Barnets Undervisning ikke begynde for tidligt; men her maa vi ikke tænke paa den lovbestemte Skoleundervisning. Et normalt (aandelig og legemlig sundt) Barn kan og bør lære meget, før det i 7—8 Aars Alderen sættes paa Skolebænken. Allerede i den spedeste Alder begynder Barnet gennem sine Sanser at modtage Indtryk af de Ting, som omgiver det; Videbegjærligheden vaagner og dets Vilje- og Følelivesliv ytrer sig meget tidligt. Her er Forudsætning til at lære meget under Forældrenes kjærlige og skjøn-somme Ledelse; jeg skal kun nævne: Sans for og Glæde i det, som er vakkert, Afsky for alt stygt, Lydighed og Opmerksomhed. De Indtryk, Barnets Sind faar i dets tidligste Alder, er saa at sige uud-slettelige i hele dets senere Liv, hvad enten de er til det gode eller til det onde. Lykkeligt det Barn, som i sit Hjem kun ser og hører det, som er sandt, ret og

godt, og tidligt lærer at elske den kjære Gud og Frelser, som favnede det i den hellige Daab; da er i Sandhed dets Undervisning vel begyndt og mere end halv fuldendt, thi heri bringer det med sig ud i Livet en uvurderlig Arv af langt større Værd end «Guld og grønne Skove.» Saa lærer jo Barnet lidt efter lidt og uformerket at kjende og bruge sit Morsmaal, saa at det kan udtrykke sine Ønsker og Følelser, og efterhvert som Tankelivet vaagner, vil det støt og stadigt komme med Spørgsmaal om de Ting, som omgiver det, om Tingens Navn, hvortil den bruges o. s. v.; alt er jo nyt for det lille Barn.

Om *hvorledes* Barnet i sit Hjem skal undervises kan og bør der ikke gives bestemte Forskrifter. Undervisningen ligger i Fars og Mors Maade at omgaaes de smaa, hvis Videbegjærlighed og Efterlignelsesdrift stadigt opfordrer til at komme dem til Hjælp i at udvide deres Synskreds og udvikle deres Evner. Det er det gode Eksempel mere end Ord, som øver den mægtigste Virkning paa Barnehjertet og giver den sikreste Veiledning. Ord og Formaninger uden at ledsages af et godt Eksempel tjener kun til at forvirre Barnets Forestilling om Ret og Uret. Saa maa Forældre ikke blive trætte af at svare paa Barnets mange Spørgsmaal, selv om disse mangen Gang synes noget underlige og ørkesløse; Afvisning virker nedslaaende. Det er en rigtig og naturlig Undervisningsmaade, at den spør, som lidet eller intet ved, og at den svarer, som har Kundskab og kan give Forklaring.

Leg er Smaabørns naturligste Syssel og ved den læres utrolig meget, da den sætter baade Indbildningskraften og Tænkeevnen i Virksomhed. Legen er jo en Efterligning af voksne Menneskers forskellige Arbejder. Høveligt Legetøi er derfor Hjemmets bedste, og jeg lægger til nødvendigste, Undervisningsgreier.

Ved at faa stelle med dem tilfredsstilles Barnets Virksomhedsdrift, og det afholdes fra at henfalde til Lediggang, som «er mange Lasters Rod.» I Asyler og de saakaldte Barnehaver, især de, som er ordnet efter den bekjendte tyske Pædagog Frøbels Mønster, sysselsættes Børnene hovedsagelig med Leg, indtil de i 7 Aars Alderen optages i den almindelige Skole.

Ogsaa en forberedende Undervisning i Skolens Lærefag kan og bør Hjemmet meddele uden at binde denne til bestemte Læsetimer, men lidt efter lidt som Leilighed gives og paa sligt Vis, at Barnet omfatter det, som læres, med Lyst og Glæde og for alt ikke bliver en Plage for det. Jeg skal nævne Kristendoms-kundskab, Indenadslæsning og de første Tælleøvelser samt lidt Kjendskab til Naturen; alt dette naturligvis uden Lekser og, naar undtages Staveøvelser, ogsaa uden Bog. For at være Barnets første Lærer i Kristendoms-kundskab behøver en Mor ikke at være «boglært». Hendes Undervisning taler mere til Hjertet end til Forstanden. Naar hun lærer sit 2—3 Aars Barn at folde sine Hænder og nævne *Jesu Navn*, før det lukker sine Øine om Aftenen, da er det en god Begyndelse i Kristendoms-Undervisning; herved nedlægges i Barnets Hjerte Høiagtelse og Ærbødighed for dette velsignede Navn. Noget senere vil den kristelige Mor fremsige tydeligt «Fadervor» Morgen og Aften for sit Barn, og lidt efter lidt begynder Barnet at sige det med og tilslut fremsige det alene. Paa samme Vis kan ogsaa vor kristelige Trosbekjendelse, efterhaanden indprentes, længe før Barnet ved om, at der gives en Bog, som kaldes Katekismus. Vistnok forstaar det lille Barn endnu saare lidet eller intet af dette, men det faar dog en Anelse om, at der er en Fader oppe i Himmelen, som hører vor Bøn, vogter og bevarer os og at fra

ham kommer al god Gave. «Fadervor» og Trosbekjendelsen er jo Summen af den kristelige Barnelærdom. Naar saa Forældre i ledige Stunder, saasom i stille Aftentimer, fortæller Barnet noget om Jesu Liv paa Jorden, om hvorledes Guds Engle sang Julenat, da han blev født, om hans Lydighed mod sine Forældre, at han var god mod alle Mennesker, tog smaa Børn paa sit Fang og velsignede dem og tilsidst blev pint tildøde for at fri os fra alt ondt, blev lagt i en Grav, men stod op Paaskemorgen og for synlig op til Himlen, — da vil dette vække Kjærlighed i Barnehjertet til ham, som var og endnu er saa god mod alle.

Bogstaverne og deres Sammensætning til Ord kan læres som Leg, der morer Børn. Der kan nu faaes kjøbt Æsker fyldte med løse store og smaa Bogstaver (Bogstavleg). To, tre af disse læres af Gangen og kan efterhaanden sættes sammen til Navn paa Far, Mor og Søsken samt paa Ting, som Barnet kjender. Paa denne morsomme Maade kan da drives Staveøvelser, før Barnet endnu faar Bog i Haand. Her gives nu flere særdeles gode ABC-Bøger, endog med Billeder til Brug ved de første Læseøvelser, som vil gaa baade let, sikkert og fort, naar de nævnte Forøvelser er drevet en Tid.

Tælling til 10, 20, ja 100 kan ogsaa leilighedsvis og uden Vanskelighed øves i Hjemmet. Det morer Smaabørn at tælle sine Fingre og de Ting, som de ser i og udenom Huset. Det hænder ogsaa, at de faar Æbler, Nødder eller lignende til Deling, og de gjør sig da Umage med at dele rigtigt, saa at hver faar lige mange. Giver de bort eller mister nogle af sine t. Eks. 8 Æbler, saa tæller de efter, hvor mange der er igjen. Ved saaledes at knytte Tallene til kjendte Ting, faar Barnet efterhaanden Forstand paa, hvad

Tal er og hvorledes de kan bruges *). Børn, som vokser op paa Landet, vil faa adskillig Kjendskab til den levende Natur, før de begynder i Skolen. Foruden Husdyrene lærer de ved at færdes ude at kjende forskellige Fugle, Trær og Blomster uden nogen særegen Undervisning. Forældre har her intet andet at gjøre end at svare paa Barnets Spørgsmaal, naar det færdes sammen med det i Haven, paa Eng og Ager og i Skogen **).

Hvorledes skal nu Skolen modtage og stille med et saaledes forberedt Barn, naar det i 7--8 Aars Alder faar sin Plads der? Skal den, som desværre nok ikke sjelden sker, ganske se bort fra og ringeagte det, som Barnet bringer med og, som det heder, begynde fra Grunden af? Nei, dette vilde jo være en Uretfærdighed baade mod Hjemmet og Barnet og ligefrem sinke istedetfor at fremme Skoleundervisningen. Hjem og Skole bør jo række hverandre Haanden til fælles Arbeide med og for de Smaa, og det er vel derfor rettest, at den sidste tager i, hvor den første slap. *Skolen bør tage Barnet, hvor det staar, knytte sin Undervisning til den Udvikling og de Kundskaber, som det ved Indtrædelsen i Skolen bringer med sig.* Barnet bør faa vide, at hvad det lærer i Skolen er en Fortsættelse af, hvad det har lært hjemme. Selve Undervisningsmaaden bør ogsaa fra først af ligne Hjemmets saa meget som muligt, og der maa derfor ikke spares paa Fortællinger, barnslige og let forstaaelige, hvoraf der kan læres noget, uden just ligefrem at «uddrage en Moral.»

*) Veiledning findes i min «Regne-ABC til at begynde med i Hjemmet, Barneasylers og i Skoler for Smaabørn.»

***) I min Bog «Hjem og Skole» vil, hvad her er sagt om Barnets første Undervisning, findes udførligere fremstillet under forskjellige Afsnit.

Saa kommer de nylig optagne Børn i de første Skoledage med ligefremme, fortrolige Spørgsmaal om et og andet, ligesom de har været vant til hjemme. Skal de negtes Svar og maaske tilholdes at tie bom stille? Derved afskjæres Forbindelsen mellem Hjemmets og Skolens Undervisning; Barnet kjender sig ikke igjen, føler sig kuert, blir forstemt og sky og finder slet ikke Skolen som sit andet Hjem. Dette er vel en Erfaring, som man gjør paa de fleste Skoler, hvor den stive Tone gir Barnet et ganske andet Præg, i Sandhed mindre elskeligt. Saadan er jo som oftest Tonen, at ældre Børn i Klassen udler den lille Nybegynder, naar han paa barnlig Vis spør om, hvad der er nyt for ham, og som han gjerne vil faa Greie paa.

Det er en kjendt Sag, at Børn er glade i Billeder, og derfor bør enhver Skole være vel forsynet med saadanne til flittig Brug som et ypperligt Læremiddel ved den første Undervisning og til at støtte, live op og klargjøre, hvad der senere meddeles af Kundskab gjennem hele Skoletiden. Dette gjelder især de bibelske Fortællinger samt Norges- og Naturhistorien. Fremstilling i Billeder ligger Virkeligheden nærmere end Fremstilling i Ord. Samtale paa barnlig Vis med de Smaa om, hvad det fremviste Billede fortæller, vil efterhaanden udvikle deres Sjele-Evner og lidt efter lidt tilføre dem nye Forestillinger samt ved Siden deraf Kundskab, hvorved deres aandelige Synskreds udvides og Lysten til at faa vide mere øges. Ved slig begyndende Undervisning lægges det bedste Grundlag for Skolens fremtidige Arbeide, da den rette Drivfjer til at lære saaledes er nedlagt i Barnets Indre: Videbegjærlighed, Tørst efter Kundskab. Dette har dog et ganske andet Værd end det, som paatrykkes udenfra, ofte med Modvilje fra Barnets Side.

Vi forstaar da, at det fremfor alt gjelder om en god Begyndelse, dersom vor Skolegjerning skal lykkes og bære Frugt for Livet.

8. Behandling af Børn med forskellige Evner og Sindelag.

Det er tilvisse en saare vanskelig Opgave for Læreren at behandle hvert enkelt Barn paa *rigtig* Maade, saa at han altid forener Kjærlighed med Retfærd og Upartiskhed. Han maa da se hen ikke alene til de mange Børns forskellige Alder og Aandsevner, men ogsaa til deres Hjertelag, der selv mellem Søskende kan være aldeles uligt, og herforuden ikke glemme, at den Omgang, de Smaa nyder udenfor Skolen, ikke for alle er den samme, at somme i Fædrehjemmet holdes til Lydighed, Orden og Flid, andre derimod overlades saa godt som aldeles til sig selv; at nogle Børn fra sin tidligste Alder i sit Hjem har hørt Tale om den kjære Gud i Himmelen og hans Vilje, medens andre derimod maaske har været Vidne til Uenighed, Trætte, Banden og Svergen, — at det falder i nogle Børns Lod at sukke under Armod og de Lidelser, som den fører med sig, medens derimod andre er saa lykkelige ikke at kjende slige Onder uden af Navn. Alt sligt bør Læreren kjende til og nøie overtænke i sin Omgang med de mange forskellige Børn, som betroes ham til Veiledning. Men hvor meget mangler der ikke paa, at vi altid med Rolighed stiller os disse Omstændigheder klart for Øinene, og hvor ofte begaaes ikke Feilgreb ved Behandlingen af de Smaa, saa at der ofte vækkes Trods og Ulyst netop da, naar vi mener

at fremkalde Lyst og Kjærlighed til det gode i Barnets Hjerte. En saadan Erkjendelse har visselig enhver redelig Lærer, og den blir ikke uden Gavn for ham og hans Disciple, thi den gjør ham beskeden og bringer ham til i Ydmyghed at ty hen til den trofaste Herre Gud med Bøn om Lys, Kraft og Taalmodighed. Har Læreren derhos vundet Forældrenes Tiltro og Børnenes Agtelse og Kjærlighed, da, og først *da* kan han med Velsignelse række disse Haanden til Opdragelse. Men saadan Tillid, Agtelse og Kjærlighed vindes ligesaa lidt ved Trusler og Haardhed som ved Smiger og utidig Eftergivenhed. Spørges der: hvorledes *da*? saa ved jeg intet bedre Svar at give end dette: Se hen til den Lærer, der er saa lykkelig at være agtet og elsket af sine Disciple, følg ham med Opmerksomhed under hans Gjerning i Skolen, naar han underviser, formaner, straffer; betragt ham i Omgang med de voksne og læg især Merke til, hvorledes han i sine Ord og Handlinger *altid er sig selv lig*, fordi Kjærlighed og Retsind er Grundtonen i alt, hvad han tænker og gjør.

Nogle Børn har tungt for at lære, er «tungnemme», andre derimod er «letnemme», og at saadanne maa stelles med paa forskjellig Vis, maa falde af sig selv. Her maa ikke bare sees hen til Hukommelsen, som er en underordnet Sjeleevne. Der er saaledes Børn, som har tungt for at lære Ordreækker udenad og har Vanskelighed for at huske Navne, Tal o. l., men har hvad vi kalder god Fatteevne, kan være tænksomme og vise sundt Omdømme, hvorimod Børn med en let Hukommelse ofte kan have en svag Forstand. Af Børn med smaa Evner, hvad enten det gjelder Hukommelsen eller den høiere Erkjendelsesevne, maa ikke fordres mere end det er dem givet, og de maa derfor behandles med Lempe. Desværre begaaes ofte her sørgelige Feilgreb, naar det skorter paa Taalmodighed hos Op-

drageren. At tiltale et saadant Barn haardt, naar det ikke formaar at følge sine mere begavede Kamerater i Opfattelse og Tilegnelse af, hvad der læres, er ubilligt, og endnu værre, om det stadigt maa føle sig tilsidesat paa Grund af sine smaa Evner, hvorved det aldeles mister Modet, der alene kan opretholdes ved Overbærenhed og Opmuntring.

Det er en stor Fristelse for Læreren at stelle mest med evnerige Børn; de letter hans Arbeide og skaffer ham Glæde ved deres hurtige Fremgang i Kundskab. Men at give sig mere af med dem, der for en stor Del formaar at hjælpe sig selv, end med dem, der stadig behøver Hjælp af ham, er jo bagvendt. Vi pleier jo ikke at understøtte selvhjulpne Folk og lukke Haand og Hjerte for fattige og nødlidende. Hjælpen maa jo ydes, hvor den mest behøves. Læreren maa være meget varsom med at rose letnemme Børn for, at de med ringe Umage kan lære det, hvortil de tungnemme med ihærdig Flid og Møie ikke vel kan række. Ikke sjelden henfalder begavede Børn til Slurveri og Opsættelse til sidste Stund med, hvad de skal gjøre Rede for i Skolen. Herfor gjør de sig jo mere fortjent til Last og Skam end til Ros. Saadanne Børn bør bringes til Erkjendelse af, at deres gode Evner er en Gave af Gud, som de bør takke for ved at bruge dem til Gavn for sig selv og andre.

Saa er der dorske og ligegyldige Børn, som forresten ikke mangler Evner til at lære, men har liden eller ingen Virksomhedsdrift og for hvem Anstrengelse af Kræfterne er modbydelig. Disse gjør fremfor andre Lærerens Arbeide tungt, ja ofte haabløst. Den træge, seige Modstand, som han her mødes af under Strævet med at bringe et saadant Barn frem paa Kundskabsveien, er alt andet end opmuntrende. Den rette Drivkraft mangler slige træge Børn, nemlig Lysten, men

denne vækkes ikke hos dem ved udvortes Midler, som ofte er bleven brugt. Dorskheden ligger i Barnets *Sind*, og derfor maa *dette* paavirkes. At arbeide paa Skindet gir kun en tilsyneladende og meget kortvarig Vækkelse, som ofte fremkalder det, som værre er, nemlig Trods. Det gjelder om at faa Modbydeligheden væk. Madlyst faar ingen ved at tvinge Maden i ham, men vel ved at fjerne Aarsagen til Ulyst paa Mad. Saaledes ogsaa her. Undervisningen maa for slige Børn gjøres saa tiltrækkende, at den kan vække Virksomhedsdriften til mere og mere Liv; de maa stadig holdes iaande ved Klassens Fællesundervisning og ikke tillades at døde nogen Stund bort. Ved saadan Behandling vil dets slappe Viljeliv efterhaanden styrkes, saa at Trægheden overvindes. Jeg har havt flere Eksempler paa, at dette lar sig gjøre, og vedkommende Barn har i sit senere Liv vist sig taknemmelig derfor. Dersom legemlig Sygelighed er Aarsag til den slappe Aandsvirksomhed, da maa der selvfølgelig fares frem med større Lempe for ikke at volde Overanstrengelse.

Hos enkelte viljesterke Børn har Viljelivet taget en skjæv Retning, der viser sig ved et egensindigt og trodsigt Sindelag, som ikke vil bøie sig under dens Vilje, der er sat til at veilede dem paa rette Vei til at blive retskafne og lykkelige Mennesker, jeg mener Forældre og Lærere, hvem de efter Guds Ord og menneskelig Orden skylder Lydighed. Hos enkelte Børn kan Egensind og Trods være medfødt, altsaa et Arvegods, mere end hos andre; men ikke sjelden har en slig ulykkelig Sindsretning sin Grund i en forsømt eller forkjert Opdragelse. Der er jo viljesvage og uforstandige Forældre, som af misforstaaet Kjærlighed stadigt giver efter for Barnets Luner, saa at de tilslut maa være de *lydende* istedet for de *bydende*. En sørgelig Bagvendthed, hvorved den syndige Spire næres og

vokser, istedet for, at den ved Opdragelsen skulde afsvækkes og Viljen ledes i det rette Spor. Under Behandling af gjenstridige Børn, er det aldeles nødvendigt, at Opdrageren gaar frem med Rolighed, Alvor og Bestemthed og lader dem føle og forstaa, at her er hans Vilje den raadende. Efterhaanden som Barnet kommer til Forstand, vil det paaskjønne den faste Ledelse.

Hvorledes Barnet skal hjælpes til sand Lydighed, har jeg udførligen omhandlet i min Bog «Hjem og Skole» Side 51—62, hvortil jeg tillader mig at henvise.

9. Forskjellige Karakterfeil hos Børn.

Fremtrædende Karakterfeil hos Børn er dels medfødt, idet Spiren dertil ligger i den syndige Natur, dels en Følge af den feilagtige Opdragelse. Vi maa være meget varsomme i vor Dom om Børns Opførsel, saa vi ikke henregner til strafbar Feil, hvad der kun er Udslag af deres letbevægelige Sind, overgivne Munterhed o. lign. Nei, virkelige Feil har en dybere Kilde og træder frem paa en styggere Maade. Blandt saadanne maa nævnes som den værste af alle *Løgnagtighed i Ord og Gjerning*, der røber et fordærvet Hjerter eller ialfald en misledet Forstand paa Sandhedens store Magt og Løgnens ulyksalige Følger. Hvorledes saadanne Feil bør modarbejdes i Hjem og Skole findes omtalt i Stykket om at vække og nære Sandhedskjærlighed hos Børn.

Et vredladent og uforligeligt Sind ytrer sig ikke sjelden især hos Gutter og kommer tilsyne i Omgang med Kamerater og i Leg. Saadant maa mødes med

Ro og Alvor. Den trættekjære og vredladne bør fjernes fra sine Kamerater; det er den naturligste og mildeste Straf, der er bedst skikket til at fremkalde Selverkjendelse. Saa bør de bringes til at kjende Følgerne af Trætte og Uforligelighed og lytte til, hvad Samvittigheden har at sige, samt lære at forstaa, at Venlighed og Forsonlighed giver Fred og Glæde, medens Vrede og Uforligelighed volder Sorg og Fortræd. Eksempler herpaa bør fortælles saavel fra den bibelske og verdslige Historie som fra det daglige Liv. Børn med en forkjælet Opdragelse, hvorved de har faat Lov til at sætte sin Vilje igjennem og saaledes er vænnet til Selvraadighed, blir let egget til Vrede, naar de finder Modstand af Foresatte eller Kamerater, derfor gjelder det om, at «bøie Træet, mens det er ungt», det kan siden blive for sent.

Hos ikke faa Børn er *Ødelæggelseslyst* og *Dyrplageri* en fremtrædende Karakterfeil. Hos ganske smaa Børn maa vi dog ikke regne det til Ødelæggelseslyst, at de river og piller istykker Ting, som de faar mellem Hænderne. Dette kommer simpelthen af, at de finder Moro i at se Forandringer, ja ofte er saadan Lyst til Sønderlemmelse en svag og endnu ubevidst Fremtoning af den Videbegjærlighed, som er nedlagt i deres Natur. Men naar de er kommen til nogen Forstand paa godt og ondt, ret og uret og dog finder Fornøielse i at øve Hærverk, rive Grene af Trær, oprykke Planter, slaa istykker Kopper og Kar, røve Fuglereeder, slaa og pine Dyr og lignende Raahed, da røber saadant et fordærvet Hjerte, ja ofte ligefrem Ondskab. Tænk at glæde sig over at gjøre andre Fortræd og Skade; den, som kan det, maa være sunket dybt, og saadan Forvorpenhed maa derfor mødes med Alvor, og modarbeides med alle de Midler, som staar Forældre og Lærere til Raadighed. Det vil være en naturlig Straf

at lade slige vanartede Børn føle noget af den Smerte, som tilføies Dyr ved Mishandling og lade dem paa en eller anden Maade tilsvare den forvoldte Skade, og lad dette gjerne ske under Møie og Savn. Her maa ingen Eftergivenhed vises, dersom Straffen skal virke afskrækkende. Lykkes det, som er fremholdt i et Stykke, at vække Børns Sans for, hvad der er fagert og ædelt i Natur og Menneskeliv, da vil Skadefrohed og anden Raahed blive afskyelig for dem, og de vil da ogsaa gjøre alt for at afholde andre fra at øve Vildmandsskab.

Dovenskab forenet med Ligegyldighed og Ulyst til Arbeide er hos mange Børn en Feil, som gjør en Lærers Gjerning tung og plagsom. Nu maa vi komme ihu, at Barnets Kræfter er smaa og veike og derfor lidet udholdende, hvorfor der maa bruges stor Varsomhed ved at sætte Børn til Sysselsættelser, der overstiger eller gaar altfor laardt ind paa deres Legems- eller Aandskræfter. Overanstrengelse kan netop fremkalde Ulyst til ja endog Skræk for Arbeide. Da Børn mangler Stadighed og Udholdenhed, bør der veksles med, hvad de sættes til at bestille, hvilket jo er Tilfældet i vel ordnede Skoler, hvor der skiftes Fag hver Time. Der er Hvile i Veksling af Arbeide. *Dovenskab* kan det først kaldes, naar forresten friske og sterke Børn *ikke vil* eller ikke gider at bruge sine Kræfter til høvelig Syssel, og naar selv den mindste Umage for Aands- og Legemskræfter er dem imod. Feilen ligger da egentlig i Viljen, som derfor bør retledes og styrkes. En svag Vilje leder som oftest til Uvirksomhed; en kraftig Vilje kan sætte endog smaa Legemskræfter i Rørelse. Hvorledes *Dovenskab* kan modarbeides og Flid fremmes, vil nærmere findes udredet i Stykket med Overskrift: «Den rette Drivkraft til Flid hos Børn».

Saa er der Børn, som har Hang til *Egennytte* og fristes deraf let til *Misundelse*, en styg og farlig Sindsretning, *hvis Rod* er den syndige Egenkjærlighed. Hvortil Misundelse kan føre mangler der ikke afskrækkende Eksempler paa i det daglige Liv, og den bibelske Historie giver Leilighed til at vise Børnene, hvorledes Avind vokser til Had og ender med Mord. (Kain, Josefs Brødre, Saul). Det er ikke saa let for vor Natur at «være glad med de glade» som at «græde med de grædende.» Vi bør derfor hjælpe Børnene til at føle og forstaa, at Misundelse paafører os stadig Uro og Græmmelse, medens kjærlig Deltagelse i andres Ve og Vel giver Fred og Glæde og gjør os saaledes lykkelig. Vi gjør vel i at give Børn baade i Hjem og Skole Leilighed til at vise Deltagelse og Hjælpsomhed med Opofrelse af Spareskillinger, Tid og Kræfter, og tidligt vænne dem til med Selvfornegtelse at finde sig i, at det gaar andre bedre; derved forberedes de til at bære med Hengivenhed i Guds Vilje de Tilskikkelser, som deres senere Liv vil føre med sig.

Sladderagtighed og Vaasevorenhed er Børn ofte henfaldne til og maa alvorlig advares mod. At fortælle andres Feil og fortie sine egne røber en lav Tænkemaade, og rettes der ikke paa dette itide, vil det tiltage med Aarene. Der bør ved Eksempler hentede fra Livet, helst fra Børnenes egen Erfaringskreds, vises dem, hvor nedværdigende det er at være løsmundet og hvor meget ondt, Splid og Uenighed der afstedkommes ved Sladder, og at dette strider imod den Kjærlighed, vi skylder hverandre. I Skolen er der den bedste Leilighed til at lægge dem denne Sag paa Hjertet under Gjennemgaaelsen af 8de Bud.

Endelig kan nævnes *Glemsomhed* som en meget almindelig Feil hos Børn. Vistnok har denne ofte sin Grund i deres ustadige Væsen, men heller ikke sjelden

i Ligegyldighed og Efterladenhed. Her ser vi bort fra, at de glemmer adskilligt af, hvad de har hørt og lært i Skolen, hvilket kan komme af en daarlig Opfattelse eller en utro Hukommelse. Men naar de forsømmer at tage med sig de nødvendige Bøger til Skolen, undlader at udføre et eller andet Hjemmearbejde eller andet forresten let udførligt Paalæg, da er dette en Feil, som blir saa meget værre, naar de undskylder sig med: «Jeg glemte det.» Dette er noget beslægtet med, at Forbrydelser dømmes mildere, naar de udføres i Drukenskab; altsaa den ene Synd skal tjene som Undskyldning for den anden. Det er paa høi Tid, at Ungdommen tilføres renere Begreber i saa Maade. Glem-somhed bør derfor stemples med sit rette Navn: en Feil, der ligger dybere, end i en svag Hukommelse, og som der itide maa rettes paa, dersom den ikke skal blive til en fordærvelig Vane.

10. Barnetugt.

Intet forstandigt Menneske med kristeligt Syn kan være i Tvil om Nødvendigheden af Barnetugt. Kjendskab til Menneskenaturens Vanart og hvad Guds Ord siger derom gjør det til Pligt for Opdrageren at øve Tugt; den er nemlig en nødvendig Del af Opdragergjerningen, idet den træder støttende til denne, hvor det maatte behøves.

Men hvilken Misforstaaelse kommer ikke altfor ofte tilsyne om Barnetugtens Nødvendighed og ikke mindst om, hvori den egentlig bestaar, og hvorledes den bør øves. Der er dem, som gjør Tugt enstyvende med udvortes Straf, blot og bar legemlig Revselse,

hvorved der arbeides paa Skindet istedetfor paa Sindet. Udtryk, som vidner herom, høres ofte af uforstandige Forældre, naar der klages over deres Barns stygge Opførsel: «Min Gut har ikke manglet Tugt, for Stryk har han faat og det tilgavns.» Ja, bare det ikke heller har været til Ugavn. Det er jo Barnets *Sind*, som er forventt, og mod dette maa derfor Tugten rettes. Men hvori bestaar da denne? Den bestaar i vor hele Omgang med og Behandling af Barnet, først og fremst det gode Eksempel og dernæst Formaninger, Advarsler og Irettesættelser, hvor og naar det behøves. Samtidig med at Barnet meddeles Kundskab ved Undervisning, hvorved dets Forstand og Dømmekraft udvikles og skjærpes, maa Viljen bøies til det gode og afvendes fra det onde og Følelsen vækkes for alt, hvad der er godt, stort og skjønt, kort, Barnets Karakter (*Sind*) maa ved forstandig og kjærlig Tugt forædles og styrkes til retsindig Tænke- og Handlemaade. Især gjelder det at virke paa Barnets gjenstridige Vilje, saa at dets Egensindighed og Trods mødes med fast og rolig Bestemthed. Imod Egenraadighed maa Ord som disse af Opdrageren: «Det er dig ikke tilladt,» eller «det har du at rette dig efter,» være ufravigelige. *Lydighed* er det første og sidste, Barnet maa lære, ikke denne slaviske, falske Efterligning af *Lydighed*, men den *Lydighed*, som Gud selv i sit Ord kræver af Børn, naar det heder: «*I Børn, adlyder eders Forældre i Herren, thi dette er ret,*» altsaa en villig *Lydighed*, for det *villige* Hjerte har Gud Behag i. Dette svarer til, hvad der er sagt Forældre, at de skal opdrage sine Børn «*under Herrens Tugt og Formaning.*» Vi maa derfor stadigt komme ihu, hvorledes Herren tugter: i Kjærlighed og med Alvor gennem Samvittigheden, ved sit Ord og sin Livsførelse. Lad os da for alting ikke forsømme at vende os til Barnets Samvittighed, naar der

skal rettes paa dets Feil. Lad os stadigt minde det om at lytte til sin Samvittighed, hvorigjennem Gud selv taler, tugter og formaner. Og ligesom Gud ved sine Førelser og Tilskikkelser over Tugt og Straf, saa bør Opdrageren lade Barnet føle Følgerne af sine Udskielser; den Tugtemaade forstaar Barnet bedst, fordi den er saa naturlig.

Dovenskab, Slurveri, Urenlighed og det værste af alt Løgnagtighed maa ved fornuftig Tugt, Eksemplets Magt og alvorlig Tilrettevisning modarbeides, saa Sandruhed, Flid, Orden og Sans for alt, som er takkeligt, mere og mere maa faa Overtaget og komme tilsynne i Barnets hele Færd.

Af hvad her er sagt vil det forstaaes, at Tugt ikke er det samme som legemlig Straf. At lede Barnet frem til dets Bestemmelse for Tid og Evighed, at vække Afsky hos det onde og Kjærlighed til det gode, det er Tugt i ret Forstand. Hertil vil da Opdrageren bruge de Midler, som fører sikrest til Maalet. I enkelte alvorligere Tilfælde, saasom forsætlig Løgn, Tyveri, haardnakket Trods og Opsætsighed, kan det blive nødvendigt, at ydre Straf tages i Tugtens Tjeneste, naar nemlig Advarsler og Formaninger har vist sig frugtesløse. Men lad os ikke miste Tilliden til Ordets Magt, brugt i ret Tid og paa den rette Maade. Ingen lange Bodsprækener og ingen Oprippen af tidligere Irettesættelser. Korte og hjertegribende Formaninger og Advarsler, der aander af Kjærlighed og meddeles i Enrum, forfeiler sjelden eller aldrig sin Hensigt og gjør som oftest den ydre Revselse unødvendig.

Hvorledes Barnet bør hjælpes til den rette Lydighed og gives Sans for Orden, Renlighed og takkelig Opførsel vil findes udførligere omhandlet i mit lille Skrift «Hjem og Skole», ligesom der ogsaa i et særskilt Stykke er givet en Fremstilling af, hvorledes

«Belønning og Straf» kan komme til Anvendelse i Barneopdragelsen ved Siden af Tugten.

11. At vække og nære Sandhedskjærlighed hos Børn.

Naar vi tænker paa, hvorfra Løgnen har sin Oprindelse, maa vi vel med rette kalde den *Grundsunden*. Den er det Djævelens Væsen, som vi i Daaben lover at forsage. Opdragerens Gjerning maa derfor stadig gaa ud paa at indplante i Barnehjertet Afsky for Løgn under alle Skikkelser: Hykleri, Forstillelse og Fusk. Det hænder altfor tidt, at Forældre og Lærere uden selv at ane det bidrager til, at Løgnens Aand faar Overtaget i Barnets Hjerte. Tænk, om Børn blev Vidne til, at Far og Mor selv lyver, t. Eks. ved Kjøb og Salg, ved at sige sig borte, naar de er hjemme, for at undgaa Besøg, som falder dem ubeleiligt, eller paa anden Maade skjuler Sandheden. Nedlægges ikke herved i Barnehjertet et Ukrudsfrø, som let fæster Rod og skyder frodig Vekst? Lad os ogsaa tænke paa den Maade, som ikke sjelden bruges for at faa Barnet til at bekjende en begaaet Feil, paa den Ufornuft og Haardhed, hvormed der straffes for Feilen, og hvorledes man ved slig Fremgangsmaade «jager en Djævel ud og giver Rum for syv arrigere,» idet Barnet fristes til Løgn og alskens Udflugter. Mange af os har vel selv som Barn oplevet Tilfælde, hvor vi af Redsel for Straf fristedes til at negte en Feil, ja maaske til at paalyve en anden den. Faar Løgnens Aand først Indpas, er den sandelig ikke let at faa paa Dør igjen.

Sandheden er af Gud, og det er den, som gjør os fri, medens Løgnen binder. Sandheden gjør os glad

og lykkelig, Løgnen fører sent eller tidlig med sig Uro, Ængstelse og Skræk. Det er et oprigtigt Hjerte, Gud fordrer og har Behag i. Sandhedskjærlighed er Hjertets Guld, et Gjenskin af det ved Synden ødelagte Gudsbillede, og fortjener derfor fremfor alt at hegnes om, at næres og styrkes. Lad os derfor hjælpe Børnene til selv at føle, hvorledes Sandheden gjør dem fri og glade, og hvorledes Løgnen straffer dem med Skyhed, Frygt og Skam. Jeg skal nævne bare et Eksempel. Under Legen ved Skolen blev en Vindusrude knust, uden at Læreren lagde Merke til paa hvad Maade og ved hvem det skede. Saa kommer en Gut hen til ham og siger: «Jeg var saa uheldig at ramme Vinduet, da jeg kastede Ballen.» Over en saadan oprigtig Tilstaaelse vil en fornuftig Lærer saa langtfra blive opbragt, at han meget mere glæder sig over den Sandhedskjærlighed, som Gutten herved lagde for Dagen. Han vil sige trøstende til ham: «Jeg ved, at Uheldet skede af Vanvare, det var leit for dig, at det skulde gaa saa, men styr nu bedre en anden Gang, naar du kaster Bal.» Denne Gut vil forstaa det Ord: «Sandheden gjør os fri,» og føle sig glad derved. Ganske anderledes med den, som skjuler sin Feil; han vil jo gaa med en stadig Ængstelse for at blive opdaget, og en pinlig Følelse af, at han er Gjærningsmanden, saasandt hans Samvittighed ikke sover.

Barnets Opførsel maa helt igjennem være ledet og baaret af Kjærlighed til Sandhed, være naturlig, ukunstlet og fri for Efterabelse og paataget Lag (Affektion). Et forskruet og unaturligt Væsen et Usandhed, skjæmmer baade Børn og Voksne og gjør dem ufordragelige; thi at synes uden at være er stygt og utækeligt, fordi det er usandt.

Grunddraget i al Undervisning maa være Sandhed. Børnene maa ved Lærerens Foredrag og Samtale med

dem ledes til at tænke klart og tale sammenhængende, saa de altid faar det Indtryk, at her stræves efter at finde det rette og derved komme til fuld Forstaaelse af det, som læres. Uklar Fremstilling af Læreren og ubestemte, vaasete Svar af Børnene tjener ingenlunde Sandheden. Ved en stø og grei Ledelse vil Barnet efterhaanden have Glæde af at udføre sine Skolearbejder med Flid og Nøiagtighed og ingen Tilfredsstillelse finde i halvgjort eller slurvet Arbejde. Det vil t. Eks. ikke slippe et Regnestykke, før det rette Svar er fundet, ikke skille sig med en slurvet og ufuldstændig af-færdiget Stileopgave.

Vil vi styrke Barnets Kjærlighed til Sandheden, da maa det være os en hellig og ufravigelig Pligt altid at holde, hvad vi lover, aldrig love andet eller mere, end hvad vi virkelig kan og vil holde, aldrig udtale en Trusel, som vi ikke agter at udføre. Uopfyldte Løfter og Trusler er en af de værste Feil, en Opdrager kan gjøre sig skyldig i; den er i sine Følger ned-brydende.

Naar det heder «Skolen for Livet», da menes vel nærmest dermed, at det Grundlag, som lægges i Skolen: Aandsevnerens Udvikling, Hjertets d. e. Viljens og Følelsens Paavirkning i Retning af det, som er sandt, ret og godt samt Tilegnelse af Kundskaber, skal hjælpe den unge at finde sig tilrette i Livet og føre en lykkelig Tilværelse i sin Virkekreds, hvilket stemmer med Vismandens Ord, naar han siger: «Oplær den Unge efter hans Veis Beskaffenhed, ogsaa naar han blir gammel, skal han ikke vige derfra.» Men nu forekommer der ofte i Samfundslivet Strømninger, som ikke fører til Lykke, fordi de ikke har sit Udspring i Sandhedskilden. For ikke at rives hen af slige Strømninger, en usand og usund Tidsaand, behøves faste og

gode Grundsætninger. Derfor gavner Skolen Livet bedst, *naar den tjener Sandheden.*

12. Udvikling af Barnets Sans for, hvad der er ædelt og skjønt.

Et Menneskes ydre Opførsel, hvad det finder Behag i og hvad det føler Mishag ved, maa være en Afspæiling af dets Indre, dets Tænkemaade og Hjertelag; heri ligger Spiren til en større eller mindre Sans for, hvad der i Sandhed er vakkert og takkeligt. Denne Sans viser sig forskjellig hos de forskjellige Børn og er i Almindelighed mere fremtrædende hos Piger end hos Gutter, hvilket kommer mest tilsyne ved Omhyggelighed med sin Dragt, der hos Piger ikke sjelden udarter til Pyntesyge, medens Gutter ofte i saa Maade kan vise en Ligegyldighed, der røber fuldstændig Mangel paa Syn og Sans for, hvad der er takkeligt og høveligt. Skjønhedssans er en Naturgave, som enkelte har faaet rigeligere tildelt end andre. Det gjælder da for Opdrageren at tage fuldt Hensyn hertil, retlede og styrke den vaagnende Følelse for alt ædelt og vakkert, saa den ikke vildledes og sløves, samt vække og styrke den, hvor den viser sig svag og sløv.

Her som overalt i Omgang med Børn virker Eksemplet mere end Ord. Dersom alt var, som det skulde være, burde Børn aldrig høre stygt Snak eller «letfærdig Skjemt og ublu Væsen», Slurveri, Uorden og Urenslighed; men det er desværre uundgaaeligt, at de, om ikke i Hjemmet og i Skolen, saa dog udenfor bliver Vidne til Raahed i mange Skikkelser, og de bør derfor af Forældre og Lærere ved Ord og Eksempel indprentes

Afsky for alslags Styggedom. Det ser ofte ud som om Gutter liker bedst utækkelige Fagter og slurvet Opførsel. Det er jo «lættaste lærd, som inkje dugar.» Sligt kommer tilsyne i deres Maade at føre sin Krop, en slentrende Gang med Hænderne i Bukselommen og ved at gaa med tilsølede Sko og Benklær, vende sig bort fra den, de taler med, slaa Døren efter sig, naar de gaar ud og ind, skraale og hyle, naar de er ude paa Veiene, og lignende utækkeligt Væsen. Mangel paa Sans for Orden og Renlighed lægger Gutter mere end Piger for Dagen ved Behandling af sine Skolebøger, der ikke alene er flækket og tilsmudset, fuld af Skriblerier paa Indersiden af Permen, men ofte ogsaa forrevet og fillet. Det er Skolens Opgave at modarbeide alt saadant Uvæsen og vække Sansen for alt fagert og tækkeligt. Her maa Læreren først og fremst foregaa med et godt Eksempel i hele sin Færd. Ordenssans er saaledes en nødvendig Egenskab hos en Lærer; mangler han den, kan den ikke opelskes hos Børnene; thi hvad de ikke ser for sig, kan de ikke tage efter, tvertom.

Som Midler til at vække Sans for det fagre i Livet kan nævnes: Fortællinger om Børn og Voksne, hvis vakre Opførsel og ædle Handlemaade kan tjene til Efterlignelse, Forevisning af smukke Billeder, Musik og harmonisk Sang. Især gjelder det om at give Børnene Sans for Naturens Skjønhed. Under Indsamling af Planter bør de stadigt gjøres opmerkssomme paa Planternes vakre Form og Farver, som Skaberens har givet dem for at fryde vort Øie. De gymnastiske Øvelser bør foruden at gaa ud paa at udvikle og styrke Legemet især have for Øie at give Kroppen en vakker Holdning, et fast, let og pynteligt Ganglag samt en ukunstlet, tækkelig Maade at hilse paa. Tegneundervisningen er et udmerket Middel til at udvikle og fremme Skjøn-

hedssans og Sans for Orden, Nethed og Nøiagtighed; men denne Undervisning maa da ogsaa drives med dette for Øie og intet Slurveri tillade.

At holde sine Skole- og Skrivebøger fri for uvoren Behandling af hvilket som helst Slag maa være Skolens ueftergivelige Fordring. Lærerens Eftersyn af hvert enkelt Barns Bøger til visse Tider vil have en gavnlig Virkning. I den Plan, som gjelder for Holts Folkeskole, lyder en Paragraf saaledes: «Børnene maa være forsigtige med Skolens Sager, ikke skjære i dem, skrive eller male paa dem eller beskadige dem paa anden Maade. Det samme gjelder deres egne Skolesager. I Bøgerne eller paa Bøgenes Bind maa ikke rables eller skrives andet end deres eget Navn en Gang.» Fremdeles heder det: «Det er Børnene strengt forbudt at tilsøle Vægge inden- eller udenfor, slænge Madstykker fra sig, kaste Papirfiller paa Gulvet eller udenom Skolehuset, kort, at øve nogensomhelst Uorden.» Dette i Forening med Paabud om at «skrabe vel af sine Sko-saaler, før de gaar ind i Skolen», har til Hensigt at vænne Børnene til Orden og vakker Opførsel.

Paa de smaa Udflugter, som kan gøres om Sommeren med Børnene, bør de føres hen til Steder, hvorfra der er en vid og vakker Udsigt, og om muligt gives Leilighed til at se større Haver med forskjellig Slags Blomster.

Endelig bør det ikke forsømmes at lægge Børnene paa Hjertet, hvor vakkert og indtrængende Guds Ord formaner og opmuntrer til en ædel Tænke- og Handlemaade: Filipp. 4, 8. «*Iøvrigt, Brødre, hvad som helst der er sandt, hvad der er ærbart, hvad der er retfærdigt, hvad der er rent, hvad der er elskeligt, hvad der tales vel om, enhver Dyd og alt hvad priseligt er, derpaa giver Agt!*»

13. Behandling af Barnets Æresfølelse.

Æresdriften er et Udslag af Følelseslivet, som maa behandles og værnes om med Omhu og Varsomhed. Men der gives en *sand* og en *falsk* Æresfølelse. Den første, som vi kalder Ærekjærhed, har sin Grund i en sand Agtelse for eget Værd, Selvagtelse, den anden Ærgjerrighed er en Frugt af Egenkjærlighed og afføder Stolthed og Forfængelighed. Et godt Navn og Rygte er en saa kostbar Eiendom, at ingen bør være ligegyldig derom; det er meget mere en Kristenpligt at være øm for sin Ære, det har vor Frelser selv indskjærpet, naar han siger: «Lader eders Lys skinne for Menneskene, at de maa se eders gode Gjerninger og prise eders Fader, som er i Himmelen,» og Ap. Paulus lægger de Kristne paa Hjerte: «Hvadsomhelst der er sandt, hvad der er ærbart, hvad der er retfærdigt, hvad der er rent, hvad der er elskeligt, hvad der tales vel om, enhver Dyd og alt hvad priseligt er, derpaa giver Agt!» Den som har sand Selvagtelse vil ikke alene bevare sin Mund fra at tale stygge Ord og vogte sig for udvortes usømmelige og skammelige Gjerninger, men ogsaa bevare sit Hjerte for urene Tanker, og det maa Barnet tidligt lære og stadigt øve. Et sandt Ord siger: «Enhver er sit eget Rygtes Smed,» det vil sige, at saaledes som vi i vor hele Færd tænker, taler og handler, saaledes vil andres Omdømme om os blive. Dette maa Barnet med Ord og Eksempel bringes til at forstaa.

Ros og Dadel i rette Tid og paa en forstandig og kjærlig Maade vil baade vække, styrke og retlede Barnets Ærekjærhed. Det trænger til Opmuntring for at gaa fremad i Kundskab og en vakker Opførsel, og et rosende Ord, naar det fortjenes, er i saa Maade en mægtig Drivfjer. Derimod maa alt holdes borte, som

kan krænke og afsvække Barnets sande Æresfølelse. Ved Spydighed og bidende Spot (Satire) og ved utidig og skjæmmende Sammenligning saares Barnehjertet, og den Uret, det lider ved saadan Behandling, vil sent eller aldrig glemmes. De samme fordærvelige Følger kan de saakaldte Æresstraffe afstedkomme, naar de ikke anvendes med Varsomhed og Forstand. Den Far, Mor eller Lærer, som gjør sig skyldig heri, har et stort Ansvar paa sig og stænger sig selv ude fra Adgang til at paavirke Barnets Sind, idet de mister dets Kjærlighed og Fortrolighed.

Det falder ikke altid voksne Mennesker ind, at et Barn kan tage sig nær af at høre sine Forældre ilde omtalt, men lad os tænke tilbage paa vor egen Barn-dom, og vi vil kunne gjenkalde hos os de Følelser, som opstod ved blot at høre den ringeste Hentydning til Nedsættelse eller Nedrakning af Fars og Mors Navn og Rygte. Kunde noget saare os dybt, ja bringe Blodet til at koge, da var det netop, naar Far eller Mor blev udleet, lastet og haanet. Og en saadan ædel Følelse har Fattigbarnet ligesaavel som Rigmandens Søn og Datter. Ingen med sundt Blik paa Menneskelivet vil negte dette. Saa forstokket kan desværre nok et voksent Menneske blive, at selv de naturlige Følelser, som Gud har nedlagt i Hjertet, kan sløves i den Grad, at det synes som om alt menneskeligt er udslettet; men at dette er Tilfældet med *Barnet*, det tror jeg aldrig, er meget mere overbevist om, at de rent menneskelige Følelser er lige hos alle Børn, Stormandens som Betlerens. Ingen tør vel beskyldte Vorherre for at gjøre Forskjel i saa Maade.

Men medens saaledes Opdrageren med kjærlig Omhu maa værne om Barnets *Ærekjærlighed*, maa han vogte sig i Ord og Eksempel for alt, som kan

nære dets *Ærgjerrighed*, der kommer tilsyne i Jagen efter Ros, ofte med Tilsidesættelse af den Ære, som tilkommer andre; ja, der gives endog Eksempler paa Børn, der føler sig ophøiet og hædret ved at en Kame-rat lastes eller irettesættes, under altsaa ikke andre end sig selv Ros og Ære, og gjør det saaledes til en Hovedsag at holdes for bedre end andre, ja, om muligt for den bedste. Tænk paa det afskyelige Hykleri, som Ærgjerrigheden kan føre til, naar paa farisæisk Vis alt gjøres for at «ansees af Menneskene,» medens der uden Undseelse kan foretages det, som er stygt og ondt, naar intet Menneske ser eller ved det. Naar t. Eks. et Barn læser eller lærer, hvad det er foresat *kun* for at faa en Ener til Karakter og end ikke betænker sig paa at opnaa en saadan ved Fusk, ja glæder sig maaske over, at dette lykkes, da har den syndige Egenkjerlighedens Aand faat et sørgeligt Overtag og affødt et Vrangsyn, der leder bort fra Sandheden, og Fordærvelsen vil tiltage, hvis det ikke lykkes at bringe Barnet til at forstaa. at et saadant løgnagtigt Væsen fører Vanære, Skam og Skade med sig istedet for Ære og Gavn.

At vække Kappelyst blandt Børnene er i og for sig en priselig Ting; men at her maa gaaes frem med stor Forsigtighed og ledes med Kyndighed, vil enhver Lærer med nogen Erfaring forstaa. Den kan ellers let lede til Stormod og Indbildskhed hos nogle, for hvem det falder let at lære, og til Mismod og Forsagthed hos andre, som paa Grund af smaa Evner ikke kan holde Trop. Bedst vilde det være, at hver og en sammenlignede sig med sig selv ved Spørgsmaal som: Er jeg iaar flittigere og bedre end ifjor? Har jeg taget til i Kundskab som i Alder? Har jeg i Aar glædet Far og Mor og Lærer ved Flid og vakker Opførsel mere end ifjor? Søger jeg min Ære i alt, som er sandt, ret

og godt? At give sig selv Svar paa disse og lignende Spørgsmaal vil vække og nære Selvagtelse og sand Ærekjærhed.

14. Eksemplets store Betydning i Barneopdragelsen.

«Oplær den unge efter hans Veis Beskaffenhed, ogsaa naar han bliver gammel, skal han ikke vige derfra,» siger Vismanden. Ved denne Oplærelse maa vi ikke tænke bare paa Indprentelse af Kundskaber og Indøvelse af visse Færdigheder, som falder ind under Skolens Gjerning, men paa, hvad der har langt mere at sige, *Aandens og Hjertets Dannelse*. Paa dette maa især Forældre og Lærere tage Sigte, dersom deres lige saa vigtige som ansvarsfulde og vanskelige Opgave: *Barneopdragelsen* skal lykkes til Held og Velsignelse for kommende Slægter, hvis Ve og Vel væsentlig afhænger af det Grundlag, som lægges i Ungdommen. Hertil fordres af Opdrageren ikke alene Visdom og Troskab, men fremforalt Kjærlighed og deraf følgende Taalmodighed og Selvfornegtelse, som ingen har af sig selv, men som Gud alene kan skjenke os. Derfor er Barneopdragelsen en Bønnens Gjerning; thi den hviler paa, fremmes og frugtbargjøres af de tre store Naadegaver: *Tro, Haab og Kjærlighed*. Desværre hverken sandkjendes eller forstaaes dette ret af alle, som staar Sagen nærmest, nemlig Forældrene. Vi Lærere mangler ikke Leilighed til at se, hvad Slags Opdragelse Barnet faar i sit Hjem. Der gives jo Eksempler paa Forældre, der viser større Omhyggelighed ved Husdyrenes Røgt og Pleie end ved Børnenes Veiledning, der ofte ganske forsømmes eller øves paa en Maade, der mere

forkvakler og kuer end retleder og styrker saavel aandelig som legemlig. Det er vel ikke formeget sagt, at vor Tids Grundskade er en *slap Barneopdragelse*. Deraf alle de Udskeielser og Daarskaber, som man nutildags har saa travlt med at rette paa ved at sætte kunstige Dæmninger mod Udbrud af det forventede Sind, medens der altfor lidet arbeides for at lægge det rette Grundlag for et sædeligt, retskaffent og lykkeligt Liv, nemlig *den opvoksende Slægts Opdragelse*: Sindets, d. e. Vilje- og Følelseslivets Bortvendelse fra alt ugudeligt Væsen, der drager *nedad* og derimod Henvendelse til Gud og saaledes til alt, der er sandt, ret og godt, hvorved Aand og Hjerter forædles og drages *opad*. Vi bør i dette Stykke ligne den, der finder det bedre at forhindre en Ildebrand end at stræve med at slukke den, naar den er brudt ud og har taget Overhaand, sikrere at forebygge en Sygdom end at helbrede den, naar den har faat Tag i Legemet. Maalet for al kristelig Opdragelse er jo dette, at *Barnet bliver bevaret i sin Daabs Naade*. Tabes dette Maal, hvad hjælper da al Kundskab og udvortes Dressur, som ofte faar Navn af Dannelse?

Nu fremstiller sig det Spørgsmaal: Ved hvilke Midler skal saadan Opdragelse fremmes? Her svares maaske ved Tugt og Straf. Aa ja, naar det forstaaes ret. Jeg mener, at vi skal holde os til *Ord og Eksempel* som de Kræfter, hvorved Opdragergjerningen med størst Held kan fremmes; thi Ordets rette Brug indeslutter Tugten i sig, og ved Ordet kan og skal Barnets Forstand udvikles, opøves og tilføres gode Kundskaber, dets Vilje- og Følelsesliv paavirkes, styrkes, ledes og renses. Men Haand i Haand med Ordet maa *Eksemplet* gaa, naar der skal blive fuld Mening og Sammenhæng i Opdragergjerningen. Ord uden Eksempel er som Teori uden Praksis, d. e. Lære uden Liv eller Brug i Livet.

Her staar vi ved Opgaven: Eksemplets store Betydning i Børneopdragelsen. I den Sammenhæng, vi her bruger Ordet Eksempel, forstaar vi det, som vi ser og hører og som vækker Lyst til Efterlignelse. Men det er desværre ikke bare godt og efterlignelsesværdigt alt det, som vi ser for os eller hører omkring os i Livet. Vi blir derfor nødt til at tale om saavel *ondt* som *godt* Eksempel. Det ene viser sig lige saa virksomt som det andet, ja ofte synes det onde at øve større Magt end det gode, og det kommer vel deraf, at hint har en Samlagsmagt i den syndige Natur. Spør vi nu, hvad det er, som giver Eksemplet saa stor Magt især i Barneopdragelsen, saa maa derpaa svares, at det nærmest er den Drift, som er nedlagt hos hvert Menneske til at efterligne andre, og som man derfor kalder Efterlignelsesdriften, der ytrer sig sterkest og meget tidligt hos Børn og kommer dem til ganske overordentlig Hjælp, naar de skal lære noget. Hvor mægtigt Efterlignelsesdriften regjerer selv voksne Mennesker ser vi bedst i den saakaldte Mode, d. e. Skik og Brug i Klædedragt, Levemaade o. s. v. Om den herskende Mode i Klæder er noksaa afskabelig og ubekvem, saa kan selv forresten fornuftige Mennesker ikke staa den imod. «Det gaar jo ikke an at være anderledes end andre.»

Men hos Børn er Driften til at efterligne ikke den eneste Aarsag til den Magt, som andres Eksempel øver. Der kommer en anden Omstændighed til, den nemlig, at Børn forstaar Eksemplet langt bedre end Ord, fordi det frembyder den naturligste og mest ukunstlede Undervisningsmaade. Bedst vilde det være, om Børn ikke fik se og høre andet, end hvad de bør efterligne; men da «Verden ligger i det onde,» er det umulig andet, end at de ogsaa bliver Vidne til det, som er syndigt og stygt i Ord og Gjerning, altsaa har et ondt Eks-

empel for sig, saaledes som Frelseren selv siger: «Det er umuligt at Forargelsen ei skulde komme.» Et sandt Ord siger: «Hvo, som synder i et Barns Nærværelse, synder dobbelt,» — ganske vist derved, at han giver Forargelse, hvilket naturligvis gjelder ogsaa andre end Forældre og Lærere. Enhver, ung eller gammel, som kommer i Berørelse med Børn, har i sin Maade at omgaaes dem paa et stort Ansvar ikke alene for Gud, for Barnet og dets Forældre, men endog for det hele Samfund. Men aller tungest bliver dog Ansvaret for dem, som staar Barnet nærmest og er overdraget dets Veiledning. Til disse ser det op som til sit Mønster og tror, at hvad Far og Mor og Lærer siger og gjør, det er ret og godt. Da nu «Barnehjertet,» som et Ord siger, «er som Vokset,» der let modtager Indtryk og beholder det, saa fæster det, som Barnet i Hjem og Skole paavirkes af, sig saaledes i dets Sind, at det aldrig senere i Livet slettes ud. Hvad hjælper vel alle Formaninger, Advarsler og Paamindelser, naar de ikke ledsages, ja bæres af et Eksempel, som svarer dertil. De tjener jo kun til at forvirre Barnets Begreber om godt og ondt. Det hænder altfor ofte, at hvad man tror at opbygge ved Undervisning og Formaning, det rives ned ved slet Eksempel. En berømt Erkebiskop har sagt: «At give Børn en god Undervisning men et slet Eksempel er det samme som at pege for dem mod Himlen og tage dem ved Haanden og lede dem til Afgrunden.» En Fabel fremstiller den ødelæggende Fremgangsmaade saaledes: «En Kvinde, Penelope, vævede om Dagen, men rev det vævede op om Natten.» Ja vist, maa det for Børnene blive et uforstaaeligt Væv den Formaningstale, som modsiges af et slet Eksempel, og dette sidste maa ganske vist regnes til Nattens eller Mørkhedens Gjerninger. Det maa derfor være en hellig Pligt for Forældre, Lærere og

enhver anden at tage nøie vare paa, hvad de foretager sig i Børns Nærværelse og aldrig glemme, at disse er meget skarpe Iagttagere, og da deres Efterlignelsesdrift er langt sterkere end deres Forstand, fæster det, som de ser og hører, sig saa let hos dem og indsuges saaledes, at vi maa give det Ordtøke Ret: «Den Smag, som er kommen i Karret, er vanskelig at faa ud.»

Lad os lægge for os dette Spørgsmaal: Hvorledes lærer Børn at bande, lyve, sladre og føre anden styg Tale? Det er dog vel ingen, selv blandt moralsk for-dærvede Mennesker, som giver ligefrem Undervisning i sligt noget eller opfordrer dertil; de hysser maaske heller, naar de hører det og siger: Slige Ord maa ikke *du* bruge. Nei, her er det ene og alene Eksemplet, som er Læremesteren. Endnu et Spørgsmaal: Hvoraf kommer vel det, at en meget stor Del af den Ungdom, som paa Konfirmationsdagen med Haand og Mund lover at forblive tro i sin Daabspagt indtil sit Livs Ende, siden sjelden eller aldrig viser sig i Guds Hus eller ved Nadverdbordet? Ja, hvoraf kommer det? Derpaa kan og vil vi ikke give andet Svar end dette Alvorsord: «Ve den, fra hvem Forargelsen kommer.»

Kunde vi se for os ligesom samlet al den Elen-dighed, Synd og Sorg, som det onde Eksempel har af-født og fremdeles afføder, da vilde vi gyse tilbage af Skræk og bede, at Gud vil hjælpe os til at «vandre varligen,» saa vi ikke ved Ord eller Gjerning bliver Aarsag til noget Menneskes Fortabelse.

Hermed faar det være nok sagt om det onde Eks-empels nedbrydende Magt, og vi vender os da fra denne mørke til den lyse Side af Sagen, idet vi i Korthed fremhæver Betydningen af det gode Eksempel.

Vor Forpligtelse som Kristne at foregaa med et saadant i al vor Omgjængelse er paa det sterkeste og paa mangfoldige Steder fremhævet i Guds Ord, der

ogsaa taler om Velsignelsen, som følger dermed. I Spidsen sætter vi disse Frelserens Ord i Bjergtalen: «Lader saa eders Lys skinne for Menneskene, at de se eders gode Gjerninger og prise eders Fader, som er i Himlene.» Han peger ogsaa paa sit eget Eksempel, idet han siger: «Lærer af mig, thi jeg er sagtmodig og ydmyg af Hjertet,» og «Jeg har givet eder et Eksempel, at ligesom jeg gjorde eder, skal og I gjøre.» Og hans Apostel Peder siger: «Han har efterladt os et Eksempel, at vi skal efterfølge hans Fodspor.» Ja, her har baade Voksne og Børn det bedste og fuldkomneste Mønster, og heri ligger ogsaa den sterkeste Opfordring til os til at være hans Efterfølgere, saa vi i al vor Færd og hele vort Liv maa lyse for dem, som er betroet os til Veiledning paa Sandheds Vei til Lykke og Velsignelse. Saaledes var det med Herrens Vidner, Apostlerne og Martyrerne, der trygt kunde henvise til sit Eksempel, idet en af dem blandt andet siger: «Vorder mine Efterfølgere, Brødre! og agter paa dem, der vandrer saaledes, som I har os til Eksempel;» og «Hvadsomhelst der er sandt, erbart, retfærdigt, rent, elskeligt, hvad der tales vel om, enhver Dyd og alt hvad priseligt er, derpaa giver Agt, hvad ogsaa I har lært og annammet og seet paa mig, *dette gjører.*» Fremdeles paa et andet Sted: «Jeg formaner eder derfor, vorder mine Efterfølgere»; og til Timotheus skriver Paulus: «Men du har efterfulgt mig i Lærdom, Vandel, Forsæt, Tro, Langmodighed, Kjærlighed og Taalmodighed.» Endelig bør vi mindes disse Ord af Hebræerbrevets Forfatter: «Kommer eders Veiledere ihu, som har forkyndt eder det Guds Ord, og naar I betragter Udgangen af deres Vandel, *da efterfølger deres Tro.*»

Dette maa være nok for at vise, hvor høit Herren selv og hans Apostler sætter det gode Eksempel. «Vis mig din Tro af dine Gjerninger» er et Ord, som

vi godt trænger til at minde hverandre om, ikke mindst i vore Dage. Hvor stor Magt en levende Tros Udslag i Liv og Gjærning har, viser noksom den Kjendsgjærning i Kirkens Historie, at «Martyrernes Blod er Kirkens Udsæd.»

Lad os da i Barneopdragelsen ikke glemme, at det gode Eksempel maa ledsage vor Undervisning i Ord, stadfæste den og gjøre den frugtbar.

Ved det gode Eksempel skal der ikke alene rettes paa Barnets *ydre* Forhold, saa det lærer Orden, Renlighed, Flid og lignende, som er godt og takkeligt, og som vil komme det til stort Gavn i Livet; men da det gode Eksempel er og bør være en Afspeiling af det indre kristelige og sædelige Liv, saa vil Barnet deraf lære baade hvorledes Forsagelse og Tro skal vise sig virksom, og derved faa Afsky for alt løgnagtigt, urent, stygt, kort, alt syndigt Væsen, lære Selvfornegtelse; naar det aldrig i Hjem og Skole bliver Vidne til Raahed, Skjældsord, Vredesudbrud, Sladder og Bagtalelser, men derimod ser og hører, hvorledes Sandheden høiagtes og Kjærligheden gjør det lyst og lunt og lukker ude alt, som forstyrrer Freden. Barnet bør af Fars, Mors og Lærers Færd inde som ude lære, hvad Frugter en levende Tro formaar at bære: Ydmyghed og Taknemmelighed i de gode Dage, Taalmodighed og Hengivenhed i Guds Vilje, naar Sorg, Nød og Savn lægger sig knugende over Sindet, og i Forhold til andre Mennesker Redelighed, Barmhjertighed og kjærligt Omdømme paa Sandheds Grund.

Lykkeligt det Barn, som vokser op i et saadant Hjem, hvor Livsluften, som det næres og vokser ved, er det Lys og den Varme, som straalere fra kjærlige Veiledere; ja, det tager med sig en Arv ud i Livet af langt mere Værd end Guld og grønne Skove. Et saadant Barn er rigt, selv om det gaar ud fra den fattigste

Hytte; det bærer et Klenodie med sig, som det ikke vil bytte bort med Rigmandens Gods og Guld, nemlig det kjære Minde om sit Barnehjem, om trofast og kjærlig Veiledning, der næst Guds naadige Hjælp er det et Værn mod Forførelse til Synd og Frafald fra Gud.

15. At «synes» og at «være.»

En gammel Opdrager har sagt: «Barnet maa ikke dannes for at *synes* lykkelig for andre, men for at *være lykkelig for sig selv.*» Dette er sande Ord, der gjerne kan staa som Grundregel for alle Barneopdragere. Hvad hjælper det vel at *synes* lykkelig, naar man ikke *er* det? Den, som lever i Flor og Herlighed, nyder Fornøielser, gjør Reiser til naturskjønne Steder, alt ved uretfærdig erhvervet Gods, synes nok for andre at være lykkelig, men er han det ogsaa virkelig? Ja, derom maa hans Samvittighed tale. Vellystlingen og Drankeren indbilder sig endog selv at være lykkelig midt i sit Syndeliv; men Dommeren, som sidder inderst inde — Samvittigheden — ved at fortælle noget andet. Her er Ufred midt i tilsyneladende Velvære. Selv det retskafne Menneske, der ligesom Paulus kan sige, at han «har vandret med god Samvittighed indtil denne Dag,» føler ofte Tryk, som gjør Skaar i hans Lykke. Med rette priser vi den lykkelige, som fører et elskeligt Familjeliv og er omringet af trofaste Venner, har et godt Navn og Rygte og ingen Mangel paa Midler til Livets Ophold, og dog kan ogsaa her være noget i Veien; han bær paa et sygeligt Legeme eller Savn og Tab. Fuldkommen Lykke opnaaes nok ikke hernede; thi hvad hører dertil? Svaret herpaa

kan kortest gives med disse bekjendte Ord: «En sund Sjæl i et sundt Legeme.» Dette Maal maa Opdrageren have stadigt for Øie.

Til en sund Sjæl hører mere end en god Forstand, en let Hukommelse og Tilegnelse af en Mængde Kundskaber, hvilket alt forresten er priselige Ting, men det er ikke det hele. Det dybeste i Sjelelivet maa ikke forbigaaes; jeg mener *Hjertet*, Viljens Bøielse til Gud og Bortvendelse fra alt syndigt Væsen. Dette er det Grundlag, hvorpaa sand Lykke kan og bør bygges. Er Kristendommen det bedste Opdragelsesmiddel, Verden endnu kjender, saa er dermed givet, at Kundskab om dens Sandheder ikke skal meddeles den unge bare for at bevares i Hukommelsen og oplyse hans Forstand, men for at *danne* og *forædle Hjertet*, altsaa en Opdragelse i Forsagelse og Tro paa Daabspagtens Grund, og den Lærer, som driver Undervisningen i Kristendomskundskab saaledes, han er tillige Opdrager. Men skal han med Held kunne røgte sin Gjærning som *saadan*, da er det ikke nok, at han har hvad vi kalder boglig Dannelse, ikke skorter paa de Kundskaber, han vil meddele Barnet, og ikke mangler Evne til at tydeliggjøre sig for det; nei, foruden Hovedbetingelsen: *at han selv er gennemtrængt af Guds Aand*, maa han nødvendigvis kjende noget til Menneskets aandelige og legemlige Natur i Almindelighed og til *Barnesjælens Evner og Attraer* i Særdeleshed.

Hvad der formaar at gjøre et Menneske virkelig lykkelig og ikke bare tilsyneladende, det er med et Ord sagt: *Fred*, Fred med Gud, Fred med sig selv og Fred med andre. Derfor synges der ogsaa: «Freden er det største Gode, som os times kan paa Jord.» Eier vi Fred med Gud, ikke indbildt, men virkelig, saa vil alt, hvad der møder os, eller rettere sendes os fra Gud, af Modgang og Møie, saasom Sygdom, Tab af timeligt

Gods o. l. ikke kunne røve os Lykken; vi eier jo det bedste. Jeg spurgte engang en gammel venlig Prestemand, der tillige var Digter, om hvad der hørte til for at være lykkelig og fik til Svar: et godt Humør. Ja og nei, mente jeg, det kommer jo an paa Grunden til det gode Humør. Det er jo «ikke Guld alt som glimmer.» Lad os lære Ungdommen at forstaa dette sande Ordsprog og aabne dens Øine for, hvad der har et ganske andet og høiere Værd, end alt det udvortes Glimmer, Fjas og Forfængelighed, som nu synes at blive mere og mere paa Moden. At give sig af med at dømme om (kritisere) Kunstverker med Kjendermine uden at eie et Fnug af Kunstsans og Kyndighed i den Retning, — ved Ord og udvortes Fagter at give sig Mine af, at besidde Kundskab og Dannelse, — at tale flot om Sager, der ligger langt udenfor og over deres Synsvidde, saasom Statsstyrelse o. lign. («tomme Tønder ramler mest»), — at spække sin Tale med Fremmedord uden at kjende deres Betydning, — at føre gudelige Talemaader i Munden for at give sig Skin af Gudsfrygt, — hvad er alt dette og mere af sammeslags andet end at ville *synes* at være, hvad de *ikke er* og i sligt søge sin Lykke. Vi gjør derfor bedst i under Opdragelsen at hjælpe Ungdommen til at forstaa, at den ved sligt Skinvæsen ikke vinder andet end at gjøre sig til Nar i kyndige og forstandige Folks Øine, og minde om Ordsproget: «Beskedenhed er en Ynglings skjønneste Dyd,» ialfald en af dens skjønneste Dyder.

16. Hindringer, som Folkeskolen har at drages med.

Ja, disse er hverken faa eller smaa. Jeg har i et andet af disse Smaastykker talt om en af de største,

nemlig Skoleforsømmelser; men disse er ikke de eneste. Der er Hindringer, som har en dybere Grund, og af saadanne kan først nævnes, at mange Forældre mangler det rette Syn paa Skolens Gjerning. De slutter sig ikke til den som sin trofaste Hjælper i Barneopdragelsen, men viser sig derimod sløve og ligegyldige, ja endog, hvad ogsaa hænder, eller ogsaa ialfald har hændt, stiller sig uvenlig mod den og ser paa den som en Byrde og Plage, de helst vil være kvit. Hvad Virkning det har paa Børnene, naar de af Far og Mor hører Skole og Lærer omtalt med Foragt, kan enhver tænke sig. Naar saa hertil kommer, at der i slige Hjem ingen kristelig Tugt øves, Barnet intet godt Eksempel ser for sig, aldrig hører Advarsler for det onde og Formaning til det gode, og saaledes faar ingen eller rettere en slet Opdragelse, da kan jo dette umulig fremme, men derimod i høi Grad hemme Skolens opdragende Gjerning. Naar Barnet kommer der uden i Hjemmet at være holdt til Lydighed, Flid og Orden, da blir Skolens Arbeide paa Lag som at ro mod Strømmen, og dette gaar jo baade tungt og smaat. Det er sandelig intet letvindt og lysteligt Arbeide at ligge i Kamp med Raahed og Vankundighed, hvilket desværre nok falder i flere Læreres Lod.

Saa er det den herskende Tidsaand. Ja, kan da den være nogen Hindring for Skolens Virksomhed? Jo, den kan, saafremt den gaar i Retning af Mangel paa Agtelse for overordnet Myndighed, hvorved der tilstræves at vende op og ned paa Tilstanden, idet alle vil byde og ingen vil lyde. Det er ikke frit for, at denne Aand har gjort Forsøg paa at snige sig ind i enkelte Lærestalter. Der vil vel ingen finde det heldigt for Skolen og ligesaa lidt for Samfundet, om Lærlingen blev den bydende og Læreren den lydende. Mod Tøilesløshed og Lovløshed maa Skolen staa paa

Vagt, dersom sand Folkelykke skal kunne grundlægges og fremmes ved den.

Endnu kan nævnes Hindringer, men som Folk ikke kan lægges til Last for. Saaledes kan smaa økonomiske Kræfter være til Hinder saavel for at Skolen kan blive udstyret med nødvendige Læremidler som for, at Børnene forsynes med Bøger og andre Skolegreier til Brug ved Undervisningen. Om Nødvendigheden af Anskuelsesmidler i Skolen taler jeg i et af de efterfølgende Smaastykker. Mangel paa saadanne maa nok regnes blandt de Hindringer, Skolen har at drages med.

Paa Landsbygden er mangesteds lange og om Vinteren ufremkommelige Veie en stor Hindring for Skolesøgningen og kan paa mange Steder vanskelig ændres. Naar Afstanden fra Skolen er en fuld fjerdedels Mil og derover, da er den for lang for mindre Børn, selv om Veien er god.

Endelig bør omtales en sørgelig Kjendsgjerning, der ofte øver et kuende Tryk paa Skolens Gjerning og det er, at mange Lærere trykkes af Næringssorger. Disse er en tung Byrde at bære, den nedslaaer hans Mod og tar fra ham det Godlygne (Humør), hvormed han skal vinde Børnene for sig og Undervisningen. Ja, selv den mest samvittighedsfulde Lærer formaar ikke ganske at vælte Byrden fra sig, naar han gaar ind gjennem Skoledøren. Dog under Bøn til Gud gaar han til Arbeidet og finder Lettelse ved at følge Salmedigterens Raad og Opmuntring: «Kast bort din Angst og Kvide, giv Tid, saa kommer Raad, og dette skal du vide, Guds Børn er bedre spaad; den, som arbeided', bad, han glemmes ingenlunde, Gud skaber fler ei Munde, han giver ogsaa Mad.»

Vistnok er Lærernes Vilkaar betydelig bedre nu, end hvad de var for 40—60 Aar siden, da Lønnen for

Aarets Skolehold i mange Prestegjeld var 9 à 10 Spdlr. og den saakaldte *in natura*-Kost. Da Lønnen i 40-aarene gik op til 30 Spdlr. for 30 Uger og Kosthold *in natura*, hvor Omgangsskole holdtes og ved Fastskoler paa Landet 120 Spdlr. aarlig, i Byerne 150 Spdlr., da syntes det at være et stort Tag fremover. Det var dog utilstrækkeligt til en Familjes Underholdning (Hus, Ved, Mad, Klæder). Jeg kjendte i min Ungdom personlig en gift Lærer, som i den yderste Armod arbejdede med Flid og Troskab i en Fastskole ude ved Sjøkanten. Han fortalte mig, at der var Dage, da der ikke fandtes Madsmule i Huset; men for at faa noget at spise til Middag rodde Konen ud og fiskede, mens han underviste i Skolen. Det traf sig dog enkelt Gang, at hun ingen Fisk fik, og da gik han til Eftermiddagstimerne i Skolen uden Middagsmad. Under slige Omstændigheder skal der meget til for at holde Mod og Lyst oppe.

Nu maa vi med Tak tilstaa, at Lærerlønnen i sidste Tid er betydelig øget, men dog ikke i den Mon, at Næringsssorger er udelukt. Til de bedre lønnede Poster paa Landet regnes saadanne, hvor Skoletiden er 30—36 Uger, Løn og Kosthold tilsammen 20 Kr. ugentlig, Alderstillæg 100 Kr. efter 5 og 200 Kr. aarlig efter 10 Aars Tjeneste. Aarslønnen blir da 6, 7, 800 Kr. og i aller bedste Tilfælde 920 Kr. Men er Lønnen steget, saa er ogsaa Fordringerne til Læreren stegne, og disses ligesom andre Folks Fordringer til Livet er nu ikke de samme som for et halvthundrede Aar tilbage, ikke at tale om, at mange Livsfornødenheder nu staar i en høiere Pris end før. Selv 920 Kr. aarlig er utilstrækkelig til Underholdning af en Familie, naar maaske ogsaa Gjeld fra Opholdet ved Seminariet skal betales, og nødvendige Bøger kjøbes. Den samvittighedsfulde Lærer vil jo gjerne følge med Tiden og øge

sine Kundskaber. For ikke at synke i Gjæld maa han søge lønnende Arbeide ved Siden, hvilket let kan optage hans Tid og Kræfter til Skade for Skolen. Men hvor skal han vel hen? Han pligter jo at sørge for Livsophold til sig og sine.

En Lærer bør lønnes saaledes, at *han kan leve udelukkende for Skolen* uden at kues af Næringsssorger.

17. Skoleforsømmelser.

(Tildels efter en Opsats af mig i «Den norske Folkeskole» 1859).

Blandt de mange Hindringer, som Folkeskolen har at drages med, indtar Skoleforsømmelser en fremskudt Plads. Selv den dygtigste og ivrigste Lærer staar ligesom med bundne Hænder, naar Børnenes Søgning til Skolen er ustadig; thi derved umuliggjøres jo den gradvise Fremadskriden i Lærefagene. Istedet for at kunne bygge den følgende Dags Arbeide paa den foregaaende Dags, nødes Læreren til ofte at gjentage og atter gjentage, hvad der er gennemgaaet med Klassen de Dage, da en eller flere var borte. Men da saadan kjedelig Optrippen ikke vel kan forsvares for de flittige Børn, der har Ret til at fordre jevn, fortsat Fremgang, saa maa jo de forsømmeliges Undervisning blive et usammenhængende Plukverk. Det er saaledes ikke bare de forsømmelige Børn, som har Skade af den ustadige Skolegang, men den hele Skole lider derved. Kunde vi faa Børnenes Forældre til at forstaa dette og føle Ansvaret i saa Maade, da vilde meget være udrettet. Er Skoleforsømmelsen et Onde, da var det jo bedst, om vi kunde faa det lægt fra Grunden af, og dette kan kun ske, naar det maatte lykkes os at vække

Sans for Oplysning hos Forældre og Kjærlighed til Skolen hos Børnene. Til dette Øiemed maa vi Lærere arbeide. De udvortes Tvangsmidler, som endnu ofte findes nødvendige at bruge, har vi intet med at gjøre; ja, vi maa endog fra vort Standpunkt ligefrem slaa Vrag paa dem som uduelige til Opnaaelse af Øiemedet. Lad Styrelsen mulktene og bruge anden Tvingssel; vi lægger os ikke derimellem og er saaledes uden Ansvar, om sligt virker stik imod sin Hensigt. Vort Arbeide bør gaa ud paa at knytte Hjemmet og Skolen nærmere og inderligere sammen, og vi kan da ikke andet end sky ethvert Middel, som bare tjener til at adskille det, som bør være inderlig forenet.

Bedst vil det være at tale aabenhjertigt og fortroligt med Forældre om denne Sag, ikke i vort eget, men Skolens Navn, ikke for vor egen, men for Børnenes Skyld og hjælpe dem til at forstaa den Skade, som Skoleforsømmelser afstedkommer for det enkelte Barn og for den hele Skole. Forsømmelser af gyldige Aarsager blir vi jo nødt til at forbigaa. Der gives jo Hindringer for Barnets stadige Skolegang, som selv de hæderligste og mest samvittighedsfulde Forældre ikke med bedste Vilje formaar at rydde afveien, saasom Sygdom, slemt Veir og Føre, lang og ubekvem Vei, samt enkelt tvingende huslig Omstændighed. Nei, det er den Hær af *selvgjorte* Hindringer, der vanskelig kan opregnes enkeltvis, hvis fordærlige Følger vi maa holde skarpt frem. Barnet holdes desværre altfor tidt borte fra Skolen i *Utrængsmaal*, slænger den kostbare Ungdomstid bort og opøves i Lediggang istedetfor at nytte den «beleilige Tid» til at indsamle de for Livet saa nødvendige Kundskaber, og, hvad der er ligesaa fordærligt: Barnet vænnes til Sløvhed i Opfyldelsen af sine Pligter. Det er en slig Tankeløs-

hed og LigeGYldighed for Barnets sande Vel, som ikke kan undskyldes, men maa lastes alvorligt.

De paadrager sig Synd og Skyld de Forældre, som forsømmer sine Børns Opdragelse og holder dem fra Skolen uden tvingende Nødvendighed. De lader jo Børnenes bedste Læretid gaa ubrugt hen, og den kommer *aldrig, aldrig* tilbage. Her gjelder det: «Forsømt er forspildt,» og mangen en har i voksen Alder maattet sande dette Ord og med inderlig Sorg set tilbage paa den svundne og ubrugte Barndomstid. Nu staar han der uvidende, ofte endog foragtet og forladt. Jeg tror ikke, han takker sine Forældre for de mange Dage, de lod ham ødsle bort i fordærvelig Lediggang istedetfor at tilbringes i Skolen. Nu forstaar han, men forsent, at de var kostbare disse Dage.

Lad os gaa lidt nærmere ind paa Sagen. Jeg forudsætter som afgjort, at en kristelig Opdragelse, hvortil ogsaa hører en god Bernelærdom, er det bedste Forældre kan give sine Børn, altsaa bedre end den meget lovryste Rigdom, Gods og Guld. Alle, som giver denne Forudsætning Ret, vil da ogsaa indrømme Skolens Nødvendighed, al den Stund Forældre selv ikke formaar at hjælpe Børnene til de Kundskaber, der er aldeles uundværlige for ethvert Menneske som Medlem af Kirke og Stat, i hvad Stand og Stilling han end kommer. At negte Barnet Adgang til disse Kundskaber er derfor det samme som at staa imod dets Lykke i Livet. Men skal den Undervisning, Skolen tilbyder, blive Barnet til Gavn, da maa den nyttes. En udstrakt hjælpende Haand maa gribes, om den skal kunne yde den tilbudte Hjælp. Saaledes og med Skolen betragtet som Hjemmets Hjelpeanstalt i Barneopdragelsen. Den maa nyttes, og dette sker kun da, naar Barnet søger den, ikke bare nu og da, men stadig, hver Dag, hvor der ikke ligger uovervindelige

Hindringer i Veien. Det forholder sig med Skoletiden som med Vaardagene for Landmanden. Lar han disse gaa sig forbi uden at stelle med sin Jord og faa Sæden nedlagt i den rette Tid, saa kan han jo ikke vente Afgrøde, naar Høsten kommer. Han siger derfor med fuld Ret: Passer jeg ikke paa Tiden, saa passer den ikke paa mig, den gaar sin jævne Gang, enten jeg bruger den eller ei, og — *forsent er forspildt.*

Barndomsaarene er Menneskelivets Vaar- og Saatid i Ordets dybeste Forstand, og ulykkeligt det Barn, for hvilket denne kostbare Tid gaar ubrugt hen. Her gjelder netop Ordtøkene: «Kast ingen Time bort, thi Livet bestaar af Timer,» og: «Hvad du kan gjøre *idag*, opsæt det ikke til imorgen.» Den ulykkebringende Opsættelseslyst er meget ofte en væsentlig Aarsag til Skoleforsømmelse. Man tænker som saa: Aaret er langt og Skolen staar jo aaben hver Dag, og du kan altid række at tage igjen, hvad du forsømmer, om du er hjemme *idag*, og saaledes slænges der væk en Dag da og en Dag da, indtil det blir mange, naar de lægges sammen. Netop heri stikker der en meget slem Feilregning. Hvad der forsømmes *idag* kan umulig indhentes *imorgen*, uden at forsømme denne Dags Arbeide. Hver Dag har *sin* Gjerning; der er ingen Ekstradage givet os atpaa til at udfylde de ubrugte Dage med, noget, som vist mangt et dovent Menneske vilde like ret godt. Altsaa, forsømt er virkelig forsømt, er mistet for altid.

Lad os tænke os lidt nærmere ind i denne Sag. I to Dage kan jeg udrette dobbelt saameget som i en, naar jeg bruger begge lige godt. Enhver vil kunne skjøne, at jo flittigere hver Stund nyttes, desmere kan der udrettes, og et sandt Ordtag siger: «Det er det jevne som drar.» Nu er det da ogsaa klart, at der kan — med samme Flid nemlig — læres mere i

4 end i 3 Dage, mere i 8 end i 6 Uger. Skoleaaret er t. Eks. 30 Uger, og i disse har Barnet Adgang til Skolen hver eneste af Ugens 6 Dage. Ved Aarets Ende har det været der i 15 Uger, og mange Forældre vil maaske synes, at dette er en god Skolesøgning, finder ogsaa at Barnet har lært adskilligt i denne Tid, saa de er noksaa fornøiet. Men det kan dog ikke negtes, at det vilde have lært en god Del mere, om det havde søgt Skolen i 20 og endnu mere, om det havde været der i alle 30 Uger. «Der skal Tid til alt,» og der skal virkelig ogsaa Tid til at samle Kundskaber. Nu er det vist saa, at en Del af de forsømte Dage kan være vel brugte i Hjemmet, naar Omstændighederne gjorde det umuligt at gaa til Skolen. Men sæt nu, at dette var Halvparten af den *forsømte* Skoletid, mens den anden Halvpart slængtes hen uden Nødvendighed. Hvad der i *disse* Dage kunde været lært, er et virkeligt Tab, som slet ikke kan indhentes i næste Aar, og hvad værre er, Barnet har ved Slængeriet maaske faat Smag paa Lediggang atpaa. Det er saaledes en dobbelt Skade at forsømme Skolen uden Nødvendighed. Sæt at Barnets Skoletid er fra 7de til det 14de Aar. Deraf forsømmes kun en Fjerdepart saaledes, at af 30 Uger søges Skolen omtr. 22. Dette vil synes at være et heldigt Forhold, og dog er derved henved 2 Skoleaar gaaet hen aldeles ubrugte. 2 Aar af en saa kostbar Tid, det har meget at sige. Negtes kan det ikke, at havde disse 2 Aar været medtagne, da maatte Barnet ved Afskeden fra Skolen været langt bedre udrustet for Livet, end det nu er, men — «*forsømt er forspildt.*»

Al Opsættelse og Sløsen med Tiden er uforsvarlig, men næst det at udsætte Dag for Dag med sin egen Omvendelse, kan der vel vanskelig tænkes en Opsættelse fordærveligere i sine Følger end den, der altfor

tidt kommer tilsyne i Barneopdragelsen ved tankeløst at lade Leiligheden til Undervisning gaa sig unyttet forbi. Barnet forstaar ikke sit eget Vel og kan umulig tænke sig, hvilke Fordele en velbrugt Barndom vil bringe det senere i Livet, og det lar derfor Dage og Uger gaa hen uden at bruges til gavnlig Syssel. Men Forældrene, som er komne frem i Livet og som er Barnets egentlige Formyndere, burde dog kunne forstaa det bedre. Er Barnet først kommet *saa* langt frem i Alder, at det selv indser, hvor saare nødvendigt det var at lære noget, da er det forsent at indhente det forsømte. Der kan fremføres mange Eksempler til Bekræftelse paa denne sørgelige Sandhed.

18. Skolebørns Hjemmearbeide.

Hvad Skolen kan fordre, at Børnene skal syssel-sætte sig med hjemme, er hovedsagelig Forberedelse til den følgende Dags Undervisningstimer, navnlig at lære de foresatte Lekser, der maa gennemgaaes med dem, idet de opgives, for at lette Forstaaelsen. De øverste Klassers Elever maa tillige som Hjemmearbeider faa at skrive Stil, hvortil mindst maa levnes 14 Dage, og Løsning af Regneopgaver ved Overgangen fra et Trin til et andet i Regningsarten, dels som Prøve paa Opfattelse af Lærerens Foredrag ved Paabegyndelsen af en ny Regningsart og dels til bedre Indøvelse af det lærte. Mere end *et* Regnestykke af Gangen bør billigvis ikke gives til Løsning tilligemed Redegjørelse for Fremgangsmaaden, og dertil maa Børnene faa rummelig Tid, mindst en Uge.

To Yderligheder maa her undgaaes: enten intet Skolearbeide give Børnene til at sysle med hjemme,

eller paalægge saa meget, at al deres Tid optages dermed. I første Tilfælde ligger Fristelse til at bruge Dagstiden udenfor Skolen til fordærvelig Lediggang og til Øvelse i Galskaber sammen med mindre vel opdragne Kamerater, og ved Overlæsselse vil Helbreden let faa et Knæk, som vanskelig forvindes og Lysten til Skolen afsvækkes. Nei, Skolen maa ikke optage *al* Børnenes Tid. De maa faa Stunder til Leg og til at færdes ude i fri Luft, om Sommeren i Mark og Skov og om Vinteren i Kjælke og Skibakker, ikke at tale om, at de maa gaa sine Forældre tilhaande ved at udføre Ærender og Smaaarbeider ved Huset. Skolearbeider i Hjemmet bør efter min Mening ikke optage mere end 1 til 1½ Time for Børn, som tilbringer 6 Timer daglig i Skolen. For dem derimod, som kun har halv Dags Skolegang, kan Hjemmearbeide til Gavn for Fremgangen i Kundskab og uden Skade for Helbreden godt udstrækkes til 2 Timer, ja endog lidt over. For at lette Børnene Hjemmearbeidet vil Læreren stille dette tilrette for dem i Skolen ved Gjennemgaaelse af Opgaverne og Veiledning til at tage Arbeidet med disse paa bekvemmeste og frugtbarste Maade. Han behøver derfor ikke «at sy Puder under Armene» paa dem. Veiledningen skal gives dem netop for, at intet skal gjøres tankeløst og slurvet og for at Barnet kan finde Glæde i sit Arbeide og den Tilfredsstillelse, at det daglig øger sine Kundskaber.

Ved saadan Sysselsættelse i Hjemmet gives der Forældrene Leilighed til at følge Barnets Fremgang i Skolen og til at have Tilsyn med, hvad det har at gjøre, hvilket ikke har lidet at sige; det hjælper til at knytte Baandet mellem Hjem og Skole. Dette bør nemlig ikke være som ofte hidtil et «Kantebaand,» men som «Bendelbaand.»

19. Skolebørns Legemsøvelser.

Der var en Tid (og jeg mindes godt for 50—60 Aar tilbage), da ordnede Legemsøvelser (Gymnastik) blev af Forældrene set paa med mistroiske Øine, ja fandt endog aabenbar Modstand. Man saa hen til Skolen, som et lidet Gudshus, hvor Børnene hovedsagelig skulde lære sin Kristendom ved Siden af Øvelse i Indenadslæsning, og som Tillæg hertil taaltes kun Undervisning i Skrivning og Regning. Hvad der af almennyttige Kundskaber laa udenfor dette var kun «Verdslighed» og en Vanhelligelse af Skolen. Lidt efter lidt er nu denne Fordom overvunden, og nu har Skoleloven for Landet af 1889 § 6 optaget Legemsøvelser blandt de 3 Fag, af hvilke der skal gives Undervisning i et eller flere.

Legemsøvelser har stor Betydning i Opdragelsen, da de gaar ud paa at fremme Sundhed ved en ligelig Udvikling af Legemets Kræfter og derved ogsaa virke styrkende og oplivende paa Barnets aandelige Liv for at vinde frem mod det store Maal: *en sund Sjæl i et sundt Legeme*. Som Forberedelse for de militære Øvelser, som Gutterne maa gennemgaa, naar de blir voksne, er Legemsøvelser af ikke ringe Vigtighed. Naar de opstilles i Rækker (Geled), tvingesselv den dorske og ligegyldige Gut til Opmerksomhed og streng Agtpaagivenhed, til at holde sig vaagen og have sine Tanker samlet. At føre sit Legeme vakkert, at gaa i fast Takt, holde sammen i Trop, gjøre Vendinger raskt og nøiagtigt, er altsammen Øvelser, der vil komme dem til stor Hjælp under Vaabenøvelserne paa Moen. Desuden vil Legemsøvelserne udvikle Følelsen for tækkelig Opførsel, forebygge Udskeielser, vænne til Punktighed og Lydighed og saaledes fremme god Disciplin. Gutter finder ofte sin Lyst

i at føre sin Krop paa slurvet og utækkelig Maade, gaa slampende og slængende med Hænderne i Bukselommerne og lignende Stygheder, som de senere vil være taknemmelig for at blive advaret mod og vænnet af med. Til samsvarende (harmonisk) Udvikling og Styrkelse af Legemets forskellige Dele hører ogsaa Klatring i Tauge og Stænger, Høidesprang og Længdesprang, hvilket alt maa udføres med stor Forsigtighed og under strengt Opsyn og omhyggelig Ledelse. Øvelse i Klatring vil især komme *dem* tilgode, som skal blive Sømænd.

I Skolelovens § 6 heder det: «Under Legemsøvelserne kan medtages forberedende Skydeøvelser.» Det er godt at der ikke staar «skal»; thi rent ud sagt mener jeg, at slige Øvelser i Skolen maa ligefrem fraaades og det af følgende Grunde: 1) Hvor skal Penge tages fra til Geværer, Krud og Kugler? Det holder haardt nok at faa skaffet de allernødvendigste Undervisningsgreier, hvormed de færreste Skoler paa Landet endnu er udstyret. Naar alle de Anskuelsesmidler, som hører til hvert Lærefag, er bragt tilveie, saa at intet mangler, da kan der være Tid at komme med Krav paa, hvad der bør staa nederst paa Listen, nemlig Skydevaaben med Tilbehør, ikke lidet kostbare undværlige Sager. 2) Skydeøvelser er ikke uden Fare blandt Gutter, ikke mindst, naar de ledes af en ung Lærer, som ikke har større Øvelse i Brugen af slige Vaaben. Hertil kan vistnok svares, at vi ikke hidtil har hørt om nogen Ulykke ved Øvning i at skyde; men yderst faa for ikke at sige ingen Folkeskole paa Landet har optaget og drevet Skarpskydning, og desuden kommer Ulykken tidsnok. 3) Naar Gutterne blir voksne er der jo aabnet god Anledning for dem til at haandtere Skydevaaben ved at slutte sig til en Skytterforening, der nu findes i hver Bygd overalt i Landet, allerhelst

dersom saadan Forenings Øvelser ledes af ældre og kyndige Folk, saa de kan komme til Gavn saavel ved Udryddelse af Rovdyr som især, om det gjelder Fædrelandets Forsvar. Der gives forresten Eksempel paa, at paa samme Tid, som der er drevet med Skiveskydning baade Hverdag og Helligdag, har Ræven gaat aldeles uantastet ind i Gaardsrum og Udhuse og draget afsted med Hønsene. Vi tør og vil haabe, at Skydeøvelserne maa komme til mere praktisk Brug, om Fædrelandet skulde udsættes for fiendtlig Vold.

At exersere (drive Øvelser) med Trægeværer for derved at lære de almindelige Haandgreb, maa derimod høre under Legemsøvelser i Skolen. Det vil for Herredet eller for Skolekredsen ingen nævneværdig Udgift være at skaffe Skolen saa mange slige Geværer, at den altid kan have disse til Brug. Endnu nemmere kan saadanne tilveiebringes ved, at hændige Gutter selv arbejder dem efter en anskaffet Model. Dette er engang gjort ved min Skole. Hvilke Midler og Redskaber, der forresten behøves ved Legemsøvelserne i Skolen, findes omtalt i Stykket med Overskrift: «Hjælpe-midler ved Undervisningen.»

20. Greb ved Undervisningen i enkelte Lærefag.

Enhver Lærer har sin eiendommelige Maade at meddele sig paa for Børn, mens han derved dog ikke fraviger en almindelig vedtaget Metode. Han kan bruge Greb eller Maade at undervise paa, som baade letter Arbeidet og gjør Undervisningen tiltrækkende for Børnene, saa at de følger den med Opmerksomhed. Naar et Lærefag paabegyndes og ved Overgang til et

nyt Trin i Faget, gjelder det først og fremst om at skille Børnene af med den Fordom, at det, som nu skal læres, er saa vanskeligt, at det vil volde dem et svært Arbeide at fatte, og vækker saaledes Skræk og Modløshed istedet for Mod og Lyst til at tage fat. Der maa begyndes smaat og altid gaaes ud fra, hvad der ligger indenfor den Kreds af Kjendskab og Erfaring, hvori Børnene bevæger sig. Det er jo netop denne Kreds, som ved Undervisningen skal udvides lidt efter lidt, og vi maa derfor tage Børnene der, hvor de staar, dersom det skal lykkes at bringe dem videre. Vi ved, at Børnene er glade i at høre Fortællinger. Kan vi derfor som Indledning til et Foredrag indflette en Fortælling, der peger hen paa, hvad der ved Foredraget skal forklares og indprentes, saa har vi vakt Børnenes Opmerksomhed og Deltagelse. Jeg skal t. Eks. begynde i Naturhistorie Undervisning om Rovdyr af Katteslægten og gir dem da først den lille spendende Fortælling om Androkles og Løven og fremstiller derefter for dem en levende Kat. En Kat inde i Skoleværelset? vil man spørge. Hvorfor ikke det? Den kan dog vel ikke vanhellige Skolen. Er den ikke -- i Mangel af udstoppede Dyr -- det bedste Anskuelsesmiddel, som for Øiemedet kan faaes? og har, som enhver kan skjønne, et stort Fortrin for Afbildninger, der forresten senere vil komme til Nytte, naar Børnene ved Sammenligning med Katten har faat et rigtigt Begreb om disse Rovdyrs Størrelse. Løven er jo paa Plader og i Bøger fremstillet i Storleik mindre end en Rotte. Ved at se paa en levende Kat vil Børnene kunne danne sig en rigtig Forestilling om Gaupens, Tigerens og Løvens slanke og smidige Skapelon, deres Klør, Tænder og lette Bevægelser. I samme Øiemed vil jeg fremstille en Hund, naar Undervisningen gjelder Rovdyr af dens Slægt, saasom Ræv og Ulv. Naar der skal

meddeles Kundskab om vilde drøvtyggende Dyr, saasom Renen, Elgen, Hjorten m. fl., er det jo bedst at gaa ud fra vore Husdyr, Koen, Faaret og Gjeden, som Børn paa Landet ialfald har Leilighed til at tage i Øiesyn ude.

Til Retledning ved Undervisning i Geografi har de nyere Lærebøger i dette Fag slaat ind paa den rette Vei, idet de gaar ud fra vort eget Land, dets Naturforholde og Folkeliv. Men Sagen maa fra først af drages endnu nærmere Børnene. Før at give dem klar Forstand paa, hvad der menes med Ord som: Fjeld, Dal, Slette, Indsø, Bugt, Vig, Elv, Bæk, Jordtange, Ø, Halvø o. fl., bør der tyes til hvert enkelt Barns Hjem og dets Omgivelser. Selv smaa Børn ved at fortælle om, hvad de ser omkring Hjemmet. Spørgsmaal som disse vil vække Liv og bringe dem til at kappes om at give Svar: Har nogen af eder set en Bæk? Hvor begynder og hvor ender den? «Mange Bække smaa gjør en stor Aa,» hvad vil det sige? Hvem af eder har sit Hjem i en Dal? Hvem paa en Slette? Hvem i Nærheden af et Fjeld? en Aas? en Hei? Hvem kan fra sit Hjem se et Tjern? et Vand? Et meget stort Vand kaldes en Indsø. Har nogen af eder set en Ø? End en Halvø? Hvorfor kaldes denne saa? Har nogen af eder sit Hjem ved en Bugt? en Vig? o. s. fr. En saadan indledende Samtale vækker Lyst til at faa høre om nærmeste Bygder, om Landet og Lande udenfor vort Land, og til at gjøre Sammenligning med Hensyn til Natur, Folkeliv og Frembringelser. End om Kortet kunde lægges plant (vandret) foran Børnene istedet for at hænge lodret paa Væggen, hvor meget bedre vilde de da ikke finde sig tilrette, allerhelst, naar Kortet blir lagt nøiagtigt efter de fire Himmelige. Dette vilde give et ganske andet Syn paa og langt tydeligere Begreb om Landenes indbyrdes Belig-

genhed end ved at pege paa Vægkortet og forklare, at oppe paa Væggen er Nord og nede paa Væggen er Syd, til høire Øst og til venstre Vest. Men en saadan vandret Anbringelse af Kortet kan ikke vel ske uden i en faatallig Klasse og hvor der findes et Bord til at lægge det paa. Ønskeligt om det kunde lade sig gjøre i Smaaskolen, nemlig for de første Begyndere.

Undervisning i Indenadslæsning bør jo have til Øiemed ikke blot Færdighed i vakker og udtryksfuld Oplæsning, men, hvad der er af større Betydning, den bør sigte hen til Opfattelse og Forstaaelse af det, som læses, dersom Læsefærdigheden skal blive til Gavn i det senere Liv. At opnaa dette er en meget vanskelig Opgave. Af alle de Ord, som forekommer i Lære- og Læsebøgerne, er der ikke mange af hvert Hundrede, hvis Betydning Børnene forstaar, og dog er en saadan Forstaaelse nødvendig for at kunne tale og skrive ordentlig for sig. Det gjelder nemlig om at finde det rette og bedste Udtryk for Tanken; men hertil hjælper Grammatikens Regler om Ordenes Former, Bøininger o. lign. lidet eller intet, naar deres Betydning ikke kjendes. Man har for at opnaa Forstaaelse af det læste med Indenadslæsningen forenet saakaldte «Forstandsøvelser,» der udførtes paa den Maade, at Børnene spurgtes om Indholdet af Læsestykket samt om Betydningen af enkelte Ord og Talemaader; men dette tog megen Tid bort fra de egentlige Læseøvelser, var kjedeligt baade for Lærer og Elever og gav lidet Udbytte. End om vi kunde faa Børnene til selv at spørge om, hvad de ikke forstod? Det var dog det naturligste og det rette. Jeg har Erfaring for, at dette lar sig gjøre. Først læser jeg op det foreliggende Stykke af Læsebogen med Tone og Udtryk, saa at Meningen fremhæves, mens Børnene følger med i sine Bøger, saa læser de Stykket igjennem for sig selv en Gang

til, og derefter læser hver enkelt høit et passende Af-snit, ved hvis Ende de Børn, som har noget at spørge om, rækker Haanden op, og Spørgsmaalene faar de da Svar paa, kort og bestemt. Paa denne Maade øves Børnene i at læse med Tanken henvendt paa Stykkets Indhold langt mere, end om de blir spurgt derom af Læreren. Er Læsestykket af historisk eller beskrivende Indhold, kan det gjengives af Børnene med lukket Bog og saavidt muligt med Omskrivning af de mindre forstaaelige Ord og Vendinger. Herved tages ikke utilbørlig Tid bort fra den bogstavrette Læseøvelse. Børnene følger jo med Øinene hvert Ord, naar Læreren læser op; de læser stille igjennem det oplæste og de følger nøiagtig med i Bogen, mens hver enkelt efter Tur læser op høit. Omskrivning og Forklaring af Ord, som ikke forstaaes, tager en liden Brøkdæl af Tiden.

Børn vil gjerne kappes om, hvem der sikrest og fortest kan naa et foresat Maal. Lad os egge dem til saadan Kappelstrid i Skolearbeidet og især da i Regnetimerne, hvor det gjelder om sikrest og hurtigst at løse den givne Opgave. Er der i Smaaskolen for dette Fag lagt et godt Grundlag, saa at Børnene har faat fuldkommen Kjendskab til de fire Regningsarter og Færdighed i Løsning af Opgaver med Forstaaelse af Fremgangsmaaden, da vil der ikke mangle paa Lyst og Iver under senere Anvendelse af det læste. Forat skille dem ad med den Fordom, at det er svært vanskeligt at lære det, som følger, saasom Brøk, Treledsregning, enkelt og sammensat, Selskabsregning, Kjæde-regning, maa de bringes til at forstaa, at det i Grunden er intet nyt, men kun forskjellig Brug af, hvad de allerede før har lært, og at vi har kun fire Grundregningsarter, men forskjellig Anvendelse eller Tillempning af dem. Naar saa Overgangen fra den ene til den anden af disse Tillempninger indledes med ganske smaa Op-

gaver, der, efter at være forklaret, med Lethed kan løses i Hovedet, saa gaar det glat siden, og Børnene forstaaer godt, at Tavle og Griffel bruges for at fastholde de større Tal, som senere forekommer.

Som Indledning til Fædrelandets Historie vil Samtale med Børnene om deres nærmeste Forfædre og hvad de har udrettet til Gavn for Efterslægten give dem Lyst til at høre om, hvad der har tildraget sig længere tilbage i Tiden ikke blot i vor Nærhed, men i vort hele Land, hvad der er arbeidet til Fremme af Folkets Velvære, Oplysning, Næringsveienes Udvikling m. m., et Arbeide, som den yngre Slægt skal fortsætte. Herved vækkes og næres Fædrelandskjærligheden hos de unge, der maa lære at forstaa, at de bygger paa, hvad Fædrene har arbeidet frem, ikke alene til eget men til hele Landets Gavn. Ungdommen maa føle og forstaa Slægtskabet med Forfædrene og ligesom disse virke til Gavn og Glæde for Efterslægten. Dette er, hvad en af vore Digttere kalder at «bygge Landet». Ja, lad os lære Ungdommen at ofre Tid og Kræfter paa dette Byggearbeide.

21. At nytte Tiden i Skolen.

Tidligt bør Børnene lære, at Tiden er kostbar, givet os til at bruges, ikke til at sløses bort. Lad os lære dem at forstaa, at Tiden er flygtig og uerstattelig fremfor andre Guds Gaver. Som en ustanselig Strøm flyder den stadigt ud i det uendelige Hav, som vi kalder Evigheden. Hvor meget eier vel vi af Tiden? Kun det nærværende Øieblik. Af den Tid, som er løben hen, kan ikke et Øieblik hentes tilbage eller kjøbes

igjen for al Verdens Gods og Guld. Ordtøket, at «Tid er Penge,» siger ikke nok, kun nærmest, at der kan tjenes Penge ved at nytte Tiden; nei, den er langt mere end Penge. Der siges ofte: «ja, Tiden er jo min egen.» Men er dette fuldt sandt? Den Tid, som er gaat hen, er jo ikke længere min, og den Tid som kommer? ja, af den eier jeg kun Nutiden, det vil sige, idet den gaar mig forbi.

Det er af Vigtighed for hele Livet, at Barnet i Skolen lærer at nytte Tiden, ikke lade nogen Stund gaa ubrugt hen. Men er ikke dette en altfor streng og uigjennemførlig Fordring, vil man spørge. Nei, ret forstaat lader den sig godt gjennemføre uden Overanstrengelse. Hvor Læreren kun har en Klasse at læse med, falder det let at holde alle i stadig Virksomhed uden at de behøver at trættes. Friminutterne mellem hver eller hver anden Time og Vekslingen af Lærefag tilbyder nødvendig Hvile. Har en Lærer, saaledes som ofte endnu er Tilfældet i Skolerne paa Landet, 2 Klasser eller Afdelinger at arbeide med paa en Gang, da falder det vanskeligt at holde alle i stadig Virksomhed. At lade den ene Klasse sidde ledig, mens der undervises i den anden, maa kaldes ligefrem fordærveligt, da Skolen derved jo kom til at give Børnene Smag paa Lediggang og Lyst til ørkesløs Hendøsen. Nei, den dygtige og samvittighedsfulde Lærer vil se begge Klasser stadigt sysselsat, hvilket kan iverksættes paa en af to Maader, enten ved at slaa begge Klasser sammen i enkelte Lærefag, saasom: Boglæsning, Sang, Skrivning, maaske ogsaa i Religionsundervisningen, eller lade den ene Afdeling sysle med stille Arbeide, saasom: Skrivning, Tavleregning, Tegning, mens der undervises mundtlig i den anden. I Regning, Naturfag samt Geografi og Historie kan Klasserne ikke vel slaaes sammen, da de her staar paa forskjelligt Trin, hvorefter

Undervisningen maa tillempes. Det følger af sig selv, at Læreren maa efterse, hvad Børnene har udrettet i de Timer, de har syslet med stille Arbeide, og mens han gjør dette, kan jo den Klasse, som fik mundtlig Undervisning, gennemse den nye Lekse, som ved Timens Slutning blev opgivet og kortelig forklaret for dem, saa de behøver heller ikke i disse Minutter at sidde ledige.

Naar der katekiseres eller eksamineres, maa hele Klassen holdes i Aande. Spørgsmaalene gjelder ikke bare det Barn, til hvem de henvendes, men alle, hvert enkelt, som altsaa opmerksomt maa følge med. Dette bringer Liv i Undervisningen, naar Læreren forresten evner at gjøre denne tiltalende for Børn, saa at de drages med uden ydre Tvangsmidler.

Under Tavleregningen, nemlig i Øvelsestimerne, trænger Børnene Tilsyn og Hjælp. Naar da snart en, snart en anden melder sig for at faa Retledning, fordi han staar fast i Løsningen af Opgaven, da bør han ydes saadan, dog ikke saaledes, at Læreren sætter sig ved hans Side og regner Opgaven med ham eller for ham, hvilket kan tage for lang Tid bort fra Tilsynet med alle de andre i Klassen, som ogsaa kan trænge Hjælp. Mere tidsbesparende og belærende er det i saadant Tilfælde at gennemgaa angjeldende Regnestykke paa Vægtavlen, ikke bare for den enkelte, som ønsker Veiledning, men for alle, der i Regning tilhører samme Parti, og blandt hvilke flere kan blive staaende fast ved lignende Knuder. Jeg har fundet det rettest, at de lar sig høre Svarene, naar de har regnet 5 Opgaver, før de fortsætter i Timens Løb. Melder flere sig paa en Gang til at «blive hørt,» da maa de, som bier, ikke sidde ledige, men enten regne videre eller regne gennem en Gang til de Stykker, som de har

færdige. Under dette Arbeide træffer det, at de finder Feil, hvor de mente at have rigtigt Svar.

Saaledes kan i ethvert af Lærefagene og i alle Timer Tiden nyttes til Gavn for Undervisningen.

Heller ikke i Frikvarterene bør Tiden gaa unyttet hen. Den bør bruges til Leg og til at røre paa Kroppen, der ellers vil lide ved Stillesidden paa Skolebænken. Det er intet godt Merke, naar en Gut foretrækker at staa og støtte sig op efter en Væg istedet for at tage Del i Legen.

22. Hjælpemidler ved Undervisningen.

I første Halvdel af vort Aarhundrede var Almu-skolens Udstyr med Læremidler ligt med Nul, selv i Byerne. Da jeg som Barn søgte Skolen i 1826—33 fandtes der ikke Spor af, hvad man nu kalder Undervisningsmateriel, naar undtages for nederste Afdeling Stavetabeller, der brugtes ved den saakaldte Veksellundervisning, og for øverste Afdeling endel Nytestamenter og nogle faa Regnebøger, saavidt jeg husker af Søndergaard (dansk). I den Skole, jeg begyndte som Lærer, fandtes et Salmodikon og nogle Grøgaards Læsebøger; det var alt. Undervisningsfagene var: Læsning, Religion, Skrivning, Regning og Sang. Da jeg havde arbeidet der et Par Aar, hængte jeg op for Børnene et Norges Kort, egen Eiendom, og søgte i en enkelt af Ugens Timer at give dem lidt Kjendskab til vort Land og Folk; men dette blev ikke likt af Skolens Foresatte, der lod mig forstaa, at saadant hørte ikke til Skolens Lærefag, og Kortet maatte fjernes. Saa indsnevret var Forholdene den Gang i en Stiftsstad.

For at gjøre Undervisningen tydelig og levende er saakaldte Anskuelsesmidler aldeles nødvendige. Jo nærmere vi kan lægge den Sag, vi tar for os i Skolen, ind til Barnets Syn og Sans, desto bedre forstaaes og tilegnes den. At skaffe sig Kundskab ved Boglæsning er for Børn en særdeles tungvindt Maade, fordi den er kunstig og ligger saa fjernt fra deres Opfatning, at der maa en Udskillen (Abstraktion) til, som de ikke magter. Langt naturligere og lettere modtages Undervisningen gjennem det mundtlige Ord og endnu bedre, dersom dette støttes af Læremidler, høvelige for hvert Fag til at lægge dette nær til Børnenes Fatteevne og saaledes gjøre det klart og tiltrækkende for dem.

Det er nu gaat op ikke alene for Lærerne og Skolens Foresatte, men ogsaa for Forældre og andre, at Anskuelsesmidler er aldeles nødvendige for at gjøre Undervisningen frugtbar. Hvad man før saa hen til som overflødige Ting (Luxus), det vil man nu ikke undvære. Men langsomt og kun lidt efter lidt har Folk faat Skjøn paa Gavnligheden af at udstyre Skolen med Sager til at lette og fremme Undervisningen. Af slige Ting var nok Landkortet det første, man fandt ikke at kunne undvære, saa kom Kuglerammen for den første Undervisning i Regning, saa bibelske Billeder og efterhaanden Billeder til Norgeshistorien og til Naturhistorien, og nu? ja nu frembydes der saadan Fuldstændighed af Skolegreier, som ingen kunde have drømt om for 50—60 Aar siden. Vi behøver bare at gjøre os kjendt med den driftige Boghandler Parmanns Liste over disse Greier. I denne righoldige Samling findes Hjælpemidler til hvert eneste et af Lærefagene og allermest til Naturfagene, og mangen Lærer har sikkerlig ved Synet af alle disse Sager sukket og sagt: Den, som havde Leilighed til at forsyne sin Skole med kun det nødvendigste af alt det vakre, som her er at vælge mellem. Den

samme Parmann har udgivet et lidet Hefteskrift med Tittel: «Lidt om Anskuelsesundervisning belyst ved nyere Læremidler», der kan anbefales enhver Lærer til Gjennemlæsning. Skjønt Forfatteren hverken har været eller er Lærer, lægger han dog for Dagen et Skjøn paa Undervisning og Brug af Læremidler, som er værd at lægge Merke til.

23. Lærerens Forberedelse til Undervisningen.

Ikke sjelden klages der over, at Skolegjerningen er tung, trist og frister til Mismod og Utaalmodighed. Aarsagerne hertil kan være forskjellige: Børnenes slette Opførsel som Følge af mangelfuld Opdragelse i Hjemmet, liden eller ingen Deltagelse af Forældre men tvertom ofte Kulde og Ligegyldighed, der endog kan arte sig som ligefrem Modstand, hvor det gjelder Skolens opdragende Paavirkning. Javist lægger dette sig kuende paa Sindet. Men at selve Undervisningen falder tung og ikke giver det ønskede Udbytte, dertil maa Læreren søge Aarsagen lige saa meget hos sig selv som i Børnenes Træghed. Lad os gaa irette med os selv. Naar kunde vi begynde, fortsætte og ende Undervisningstimerne med Glæde og Tilfredshed? Svaret maa blive: naar vi var vel forberedte. Og naar gik Undervisningen trægt, gjorde Børnene adspredte og os selv grætte? Netop naar vi gik uforberedt dertil. Slige Timer var alt andet end hyggelige. De gav ikke den tilsigtede Øgelse af Kundskab, men hvad værre er, de virkede ødelæggende paa den gode Aand, som bør herske i Skolen, gjorde Børnene kjede og dorske

Vi kunde mene, at ældre og øvede Lærere nok kan gaa til Undervisningen uden Forberedelse, medens saadan er nødvendig for den unge Lærer. Erfaring har imidlertid lært mig, at den gamle Lærer lige saa lidt som den unge maa gaa uforberedt til sit Kateter, dersom Undervisningen skal blive til Gavn og Glæde for Lærer og Børn. Skjønt jeg har arbeidet som Lærer mellem 50 og 60 Aar, finder jeg det lige saa nødvendigt nu som i min Ungdom at ordne og overtænke det Lærestof, jeg skal behandle i Timerne. Det giver Tryghed og Sindsro.

Hvori bestaar nu saadan Forberedelse, og hvorledes skal den foregaa? Ja, herom hverken vil eller kan jeg opstille bestemte Regler. Enhver Lærer maa jo indrette sig efter sit Behov og efter den Tid og de Hjælpemidler, han kan raade over. En liden Del af Aftenen bør ialfald ofres til at ordne og gjenomtænke det, som den følgende Dag skal foredrages for eller gennemgaaes udviklende med Børnene. Dette maa ske, for at han klart, sikkert og med Orden kan behandle Lærestoffet. Og for at han med Lethed og Grundighed kan fremme Undervisningen er det nødvendigt, at hans Kundskabsforraad er langt mere omfattende end det, han vil meddele Børnene. Hertil hører da Læsning af udførligere Bøger i hvert Fag end de, som bruges af Børnene. Endelig glemmer aldrig den kristelige Lærer at sukke til Gud om hans Velsignelse, naar han gaar til sin Gjerning. Ved saadan Forberedelse vil Arbeidet i Skolen fremmes med Sikkerhed og Ro, falde let, spare Tid, samt bringe Frugt og Glæde. Børnene blir holdt i Aande og Fritelsen for Læreren til Utaalmodighed vil blive mindre og derfor let at overvinde.

Den daglige Forberedelse bidrager til Lærerens videre Uddannelse, der er aldeles nødvendig; thi det

er et sandt Ord, at «den, som ikke gaar fremad, han gaar tilbage.» Men Hjælpe midlerne hertil? Ja, paa dem skorter det. Lærernes knappe økonomiske Vilkaar gjør det vanskeligt, ja, for de fleste umuligt at lægge sig til Bøger, som i hvert enkelt Lærefag kan tilføre en grundigere Forstaaelse og saaledes fremhjelpe en sikrere og livligere Behandling af Lærestoffet. I «Den norske Folkeskole», ny Række, 6te Aargang, skrev jeg blandt andet om denne Sag saaledes: «For at Lærernes Undervisning kan blive, hvad den bør være, ikke en tør, stiv og snorret «Indprenten» af Bogen, men *levende og frugtbar*, saa at den tiltaler Børnene og vækker Tørst hos dem efter mere, da maa nødvendigvis hans Kundskabskreds strække sig over det Maal, der er sat hans Skole til Opnaaelse. Nu ved jeg godt, at boglig Kundskab er et og Lærerdygtighed noget andet, og det er derfor slet ikke min Mening, at en Lærer kan skaffe sig denne sidste udelukkende ved Boglæsning. Her gjelder ganske vist det Ordtøke, at «det vil annat til Lærdom end Læsnaat», og at «bærre Bok gjerer ingen klok». — — Det *praktiske Greb* i Undervisningen, Færdighed i at greie en Sag ud klart og tydeligt, maa især komme ved Øvelse ved Siden af naturligt Anlæg. Desuden vil Samtaler med ældre og mere erfarne Medlærere, og helst ved at overvære deres Undervisning, her ikke hjelpe lidet, ialfald langt mere end at *læse* sig til Metoder og Regler. Men denne praktiske Lærerdygtighed, indvundet ved Øvelse og Erfaring, er dog endnu ikke alt, hvad der fordres af den, der skal fortjene Navn af en *duelig* Lærer. Det er *vel* nok, ja, det er store Ting, at han har god Vilje til at dele ud og forstaar den Kunst at dele ud *saaledes* af smaat og stort, at hver faar, hvad han formaar at tage imod; men har han intet eller lidet at

dele ud af, saa skal han ikke komme langt med sin Kunst og Godvilje. Han maa derfor ved Siden heraf nødvendigvis have et godt Forrad af reelle Kundskaber i de Ting, hvori han skal give Børnene Undervisning, og disse Kundskaber er det, han især maa hente fra Bøger.

Et lidet Haandbibliothek, der ikke alene kan tjene som Hjælpemiddel til at øge Kundskabsforraadet men ogsaa yde Raad og Veiledning under den daglige Forberedelse til Skolegjærningen, vil derfor være hyggeligt og nyttigt, ja, fast nødvendigt for en Folkeskolelærer at ty til, allerhelst da Leilighed til dannende Omgang ofte er ham afskaaret.»

Vi maa imidlertid ønske og haabe, at Skolekredsenes Indvaanere vil finde det rigtigt og til Skolens Gavn efterhaanden at skaffe en passende Samling af pædagogiske Skrifter til Brug for Læreren. Maaske man paa enkelte Steder allerede har begyndt dermed.

24. Eksaminer.

Hensigten med de offentlige Eksaminer er jo nærmest den, at Børnene kan lægge for Dagen, hvad de har lært, og da ogsaa hvad Flid de har brugt. For Læreren er dette ikke nødvendigt; han kjender bedst hvert Barns Evner, Flid og Fremgang i Kundskab, og skal der gives Karakterer (Skudsmaal), da vil han kunne afgive den sikreste Dom. Offentlige Overhøringer, hvadenten de kaldes Eksamen eller Bisper og Provstevisitats, er gavnlige for *Børnene*; ikke saaledes at forstaa, at de i den daglige Undervisning skal drives frem ene og alene med Eksamen og Karakteren

for Øie. Et saadant hæseblæsende Jag er saa langt fra til Fremme af en grundig Tilegnelse af Kundskab og en rolig, jevn Udvikling af Evnerne, at det meget mere er til Hinder for den Flid, der bør være et Udslag af Lyst til at lære, *lære for Livet*. Der forestaar enhver af dem en Eksamen, som har større Betydning; *der* vil blive spurgt ikke alene om, hvad de har lært, men ogsaa, om de forstaaer at bruge det lærte til Gavn for sig selv og andre. Skoleeksaminer er nødvendige for Børnene ogsaa derved, at disse tidligt kan lære at forstaa, at vi maa aflægge Regnskab for Brug af Tid og Kræfter og hvad derved kan indvindes. Overhøringer, naar de udføres paa rigtig Maade, kan lære Børnene at kjende sig selv og Brugen af sine Evner, at sammenligne sig ikke med andre men med sig selv, idet saadanne Spørgsmaal paatrænger sig: Kan jeg mere iaar end ifjor? Forstaaer jeg bedre, hvad jeg læser nu end for et Aar siden? Har jeg vundet mere Klarhed i Tænkning og større Lyst til mit Skolearbeide? Saaledes blir da Eksamensdagen (eller Dagene) en Regnskabsdag. Dsn bør tillige være en Festdag, men ingenlunde en Rædselsdag. Paa Landsbygden kappes almindeligvis Børnene om at give Dagen et festligt Præg; de kommer pyntet til Skolen og bærer med sig Blomsterkranser til at pryde Væggene med og ser mere glade og tilfredse ud end til hverdags. Kommer nogen med mørk og forskremt Mine, da er det en saadan, som ved med sig selv, at han ikke har brugt Skoledagene som han burde, været forsømmelig, ligegyldig, doven. Kanske kan da Regnskabsdagen blive en saadan til Vækkelse og føre ham ind paa en bedre Vei. Ja, det er gavnligt at lære at kjende sig selv.

Men det er ikke alene for Børnene at aarlige Overhøringer er nødvendige og gavnlige. Skolens

Overordnede og nærmeste Tilsyn er jo forpligtet til at gjøre sig bekjendt med Undervisningens Gang og dens Frugt. Foruden Presten er jo ogsaa andre Medlemmer af Skolestyret samt Tilsynsudvalget selvskrevne til at overvære Aarsprøven. Men langt nærmere Skolen staar dog Elevernes Forældre, og skjønt disse ikke er forpligtet til at møde, maa det dog være dem en Glæde at komme tilstede og gjøre sig kjendt med sine Børns Fremgang i Kundskab og Tænksomhed. Det maa derfor aldrig undlades at sende dem venlig Indbydelse til at overvære Prøven.

For at denne kan svare til sin Hensigt, blive til Gavn for Børnene og give de tilstedeværende Forældre og andre Skolens Venner en rigtig og saavidt mulig hel Forstaaelse af Skolens Tilstand og Trivsel, maa Overhøringen med Hensyn til Tid og Maade indrettes derefter. I Landsskoler fører ofte Omstændighederne med sig, at Prøven affærdiges paa *en* Dag, selv om Skolen har to eller tre Afdelinger. At slikt Hastverksarbeide maa blive meget overfladisk og lidet tilfredsstillende følger af sig selv. Hvor Skolen er delt i to Afdelinger, Storskole og Smaaskole, bør disse i det mindste tildeles hver sin Eksamensdag, dog helst gives Storskolen to Dage, en for hver af dens to Klasser.

Det følger af sig selv, at Børnenes skriftlige Arbeider lægges frem, ikke saakaldte Prøveskrifter, staseligt udført for Eksamen, men netop de Bøger, de har havt til dagligt Brug i Skolen, nemlig: Skjøn-skrivningsbøger, Afskrifts- og Diktatbøger samt Stile- og Tegnebøger. Pigebørnenes Haandarbeider og, forsaavidt Gutterne undervises i saakaldt Sløid, da ogsaa deres Hænders Gjerning.

Det vilde være det retteste, at hvert enkelt Barn blev overhørt i alle Klassens Lærefag; men dertil

skal der mere Tid end den, som nu levnes Landskolerne. I Indenadslæsning maa jo hver enkelt blive hørt. For at nytte Tiden og for at faa med saa meget som muligt pleier jeg ved Overhøring i Storskolen at sætte den ene Klasse til at nedskrive en Stil efter Opgave, mens den anden overhøres mundtlig, og vekselvis den ene Klasse til at løse en Regneopgave, mens den anden eksamineres i et eller flere af Skolens øvrige Lærefag. Naar Læreren under Overhøringen henvender sig til hele Klassen, gjelder det om, at der gives hvert Barn Leilighed til at svare og ikke bare dem, som gjerne vil stikke sig frem. I Geografi t. Eks. bør saa vidt muligt hvert enkelt Barn komme frem til Kartet og pege paa de Steder (Bjerge, Dale, Elve o. s. v.), som omtales. Tiden strækker ikke til, at den nedskrevne Stil kan blive gennemset hos alle. Det er da mest praktisk at lade en af de tilstedeværende (Presten eller et Medlem af Tilsynsudvalget) udpege den eller dem, han ønsker at høre, og denne maa da læse op høit og tydeligt, hvad han har nedskrevet, og under Oplæsningen sige de Skilletegn, han har brugt. Rigtigheden af Regneopgavens Løsning er let at komme efter ved at sammenligne Børnenes fundne Svar med det, som Læreren har. Ogsaa her kan en og anden udpeges til at gjøre Rede for Løsningen.

Det følger af sig selv, at Læreren eksaminerer, dog maa han finde sig i, at Presten eller en anden af Skolestyrets Medlemmer opgiver, hvori de ønsker eksamineret. Opflytning til en høiere Klasse vil Læreren bedst kunne ordne. Det vilde være lageligst og opmuntrende for Børnene, om der efter Overhøringen kunde foretages en liden Lysttur med dem.

25. Lidet men godt.

«*Ikke mangt men meget*», saa lyder et kort og fyndigt pædagogisk Raad, der ogsaa kan gjengives saaledes: «Hellere lidet helt end meget halvt». Skulde «lidet» være at foretrække for «meget»? vil man maa- ske spørge. Ja, dersom dette «meget» ikke tillige er godt, da maa lidet men godt have Forrangen. Vi maa her nærmest tænke paa, hvad der skal læres i Skolen, navnlig *Fagenes Mængde* og *hvert enkelt Fags Omfang*. Naar der uden tilsvarende Forøgelse af Skole- uger og Lærerkræfter lægges til Skolen alt flere og flere Lærefag saaledes, som nutildags er Tilfældet, da er det klart, at de enkelte Fag ikke kan blive be- handlet saa godt og grundigt, som naar Tiden for- deles paa færre. Vi skal t. Eks. nævne Norskunder- visningen og navnlig Boglæsning med Veiledning til Opfattelse og Gjengivelse af det læste. Allerede for at opnaa Færdighed i mekanisk (tankeløs) Læsning fordres megen Tid og Øvelse, hvor meget mere da, naar Undervisningen i Indenadslæsning skal drives saaledes, at den kan blive Barnet til Gavn senere i Livet, saa at det som voksen kan lære af Bøger, for- staa og tilegne sig det læste og saaledes øge sine Kundskaber ved Læsning. Tænker vi saa paa Ende- maalet af Undervisningen i Modersmaal, nemlig Dyg- tighed til at kunne fremføre sine Tanker klart og greit, mundtlig og skriftlig og at kunne skrive en velordnet Stil over et kjendt Emne uden væsentlige Retskrivningsfeil, da fordrer dette baade Tid og Flid. Med for knap Tid, blir det hele let Fusk. Det samme gjelder andre Lærefag. Regneundervisningen t. Eks. fordrer ikke liden Tid, naar den skal fremmes med Skjønsmhed saaledes, at intet Trin slippes, før det er vel indøvet og saa godt forstaaet, at det følgende

kan bygges derpaa og at tilstrækkelig Øvelse i Tals Behandling kan opnaaes. Altsaa: hellere færre Fag — og da de vigtigste — omhyggeligt behandlet og godt tilegnet, end mange overfladisk og uden Tilsegnelse, kun et løst Hukommelsesgods egnet Eksamen men ikke Livet; thi sligt Løsøregods beholdes ikke længe. Men dette svarer jo ikke til Tidens Fordringer. Fagmængden øges Aar for Aar. Naar den nye Landsskolelov foruden Kristendomskundskab, Norsk, Regning, Skrivning og Sang tillige fordrer Jordbeskrivelse, Historie, Naturkundskab, da er dette bare godt og vel, og mange bedre stillede Skoler paa Landsbygden har optaget disse Fag længe før nævnte Lov traadte i Kraft. Men naar nu den samme Lov (§ 5) sætter Undervisningstiden til 12 Uger aarlig og denne endog under visse Omstændigheder kan nedsættes til 9 Uger, da staar det i skrigende Misforhold til Fagmængden, og selv om der gjøres Regning paa 3 Ugers Tillæg til den lovbefalede Tid og 6 frivillige Uger, ialt 21, saa blir der altfor knap Tid til frugtbar Indøvelse af hvert enkelt Fag; men noget kan dog udrettes under Forudsætning af stadig Skolegang og ihærdig Flid baade af Lærer og Elever.

Det ser ud, som man nutildags vil at alt skal læres i Skolen. Saaledes som der nu læsses paa med Lærefag, maa vi tænke paa Manden, som læssede Stokkeved og sa, efter at Læsset var høveligt stort, til Hesten: Trækker du alt det øvrige, saa orker du vel ogsaa en Kubbe til og fremdeles, indtil Hesten ikke formaadde at rokke Læsset af Stedet. Naar Grænsen for, hvad en kan magte at drage, bære, løfte overskrides, saa staar han der. Nu skal jo Børnene foruden de forannævnte for livet gavnlige og nødvendige Lærefag ogsaa i Skolen lære at stoppe sine Hoser, lappe sine Klæder, strikke og sy, bruge Telje-

kniv, Sag og Høvel, at koge Mad og at vaske sig ren; altsammen tilvisse baade nyttige og nødvendige Færdigheder; men kunde og burde ikke alt sligt øves i Hjemmet, saa at Skolen kunde faa bruge sin knapt tilmaalte Tid til, hvad der ikke kan læres hjemme? Ja, det er bare et Spørgsmaal. Og et til: Vil det have gavnlige Følger at bringe en saadan Tankegang ind i Forældre, at de er fritaget for al Befatning med sine Børns baade aandelige og legemlige Uddannelse, der skal paaligge Skolen og ikke dem? Naar man faar Øinene op for, hvortil slig Overlæsselse fører, blir man nok nødt til at «tage Rev i Seilene».

Med Hensyn til Omfanget af hvert enkelt Lærefag, da gjelder ogsaa: «Hellere lidet helt end meget halvt». Lad os tænke paa Kristendomsundervisningen. Her gjelder dog virkelig mere om, at Hjertet — Viljen og Følelsen — paavirkes, end at Hukommelsen forpakkes ved Udenadslæsning af en Lærebogs Indhold, der ligger langt over Barnets Fatteevne. Sker nu dette, som desværre ofte er Tilfældet, med Trusel og Tvang, hvad blir der da tilovers for Hjertet? Nei, lad det som skal læres, læres *godt*, det vil sige ikke alene indprentes i Hukommelsen, men opfattes af Forstanden og tilegnes ved en Meddelelsesmaade, der styrker og nærer Barnets Trosliv og øger dets Kjærlighed til Gud og hans Vilje og gir Kraft til at modstaa Fristelser. En saadan tilegnet Kundskab vil i Omfang maaske ikke slaa til ved en Skole- eller Visitatsoverhøring, men staa sig bedre i Livets Eksamen, hvor der ikke spørges om Ord, men om Kraft, ikke om lette Sager, der glimrer som Guld, men om virkelig Guld, ikke om Blændverk, men om ægte Kjerne.

Tænke vi saa paa Undervisningen i Retskrivning og Stil, da vil Sikkerhed og Færdighed i Indenads-

læsning med Veiledning til Forstaaelse af Ordenes Betydning, saa at de kan bruges paa rette Maade, samt Kjendskab til Ordklasserne og Øvelse i at danne Sætninger føre langt lettere til Maalet end en vidtløftig Grammatisering om Ordenes forskjellige Former efter Kjøen, Tal, Tid o. s. v., der for største Delen ligger for Øret og bruges rigtigt selv af Børn, som ikke kjender grammatiske Regler. At behandle vort eget Sprog, som om det var et fremmed er derfor Tidsspilde. Det er saaledes intet Barn i 10—12 Aars Alder, som falder paa at sige eller skrive en Bord, et Stol, en Hus, et Gaard o. s. fr., fordi det aldrig har hørt det saaledes. Verbets Tidsformer tar fremvoksne Børn sjelden fejl af. Eks. at kjøre, jeg kjører, jeg kjørte, har kjørt, skal kjøre, vil kjøre. Mere indviklede og sjeldnere brugte Former maa naturligvis indprentes efter Regler; kun at Tiden ikke kastes bort paa det unødvendige istedetfor at bruges til det høist nødvendige.

Det samme gjelder Regneundervisningen. Færdighed og Sikkerhed i praktisk Regning og da især i de fire Regningsmaader saavel i Hovedet som paa Tavle og Kjendskab til Udmaaling af almindeligt forekommende Flader og Rum, er af langt større Betydning end at fare igjennem Hefte for Hefte af en Regnebog uden at kunne anvende det lærte i forskjellig forekommende Tilfælde i Livet, ikke at tale om at kaste Tiden bort paa Bogstavregning og matematiske Beviser, for hvilket den almene Mand intet Brug har. Nei, lad os holde os til: «Lidet men godt».

26. Om Baandet mellem Hjem og Skole.

(Utrykt Indledningsforedrag til dette Emnes Behandling i det andet nordiske Skolemøde i Kristiania 1874.)

De er visselig baade mange og store de Spørgsmaal, som rører sig i vor Tid og med alt større og større Magt trænger sig frem til Overveielse og Besvarelse. Men blandt dem alle, kan der vel ikke nævnes noget, der er af mere indgribende Betydning saavel for det enkelte Menneske som for det hele Samfund, som Spørgsmaalet om *den opvoksende Slægts Opdragelse*; thi alle Tiders Oplevelser, Historiens Vidnesbyrd og en sund Betragtning af Sagen stemmer med Guds Ord deri, at et Folks Ve og Vel saa væsentlig afhænger af, hvorledes Barneopdragelsen fremmes. Børnene danner jo Trinfølgen i Slægten; de skal engang indtage vor Plads, fortsætte vor Gjerning, og det afhænger af den Opdragelse, vi giver dem, i hvilken Aand, og paa hvad Maade, de vil gjøre dette. Børnene er Kirkens og Fædrelandets Haab, de er, som Luther etsteds udtrykker sig, «som en Have om Vaaren»; røgtes den da godt, vil den Sommeren igjennem bære Frugt og give en Høst til Gavn og Glæde, forsømmes den, vil den gro over med Ukrud, der kuer og ødelægger alt, der er lagt ned af god Sæd, saa du forgjæves vil søge efter sund og kraftig Frugt. Som det staaer til i Hjemmet i saa Maade, saaledes vil det staa til i Skolen, i Menigheden, i Landet. *Hjemmet er Planteskolen*. Barneopdragelsen er derfor i Sandhed en *Folkesag*, det vil sige en Sag, der vedrører det hele Folk i Slot som i Hytte, og som derfor det hele Folk samdrægtigen, alle som en, bør samle sig om for med forenede Kræfter at løfte og bære, og her gjelder det netop om ved Enighed at samle Styrke; thi Sagen er baade stor og tung, saa den umulig kan bæres frem,

saa det monner noget af nogle faa og allermindst, naar disse faa under sit tunge Stræv ikke alene bliver set hen til med LigeGYldighed men endog fra enkelt Hold møder aabenbar Modstand. Der er vist megen Skade paa Samfundslegemet, som maa ønskes helet; men *Grundskaden?* Siger jeg for meget, naar jeg paa-
staar, at den ligger i en mangelfuld Barneopdragelse og for en stor Del deri, at Hjem og Skole ikke har sluttet sig sammen for i Kjærlighed at «bære Byrden med hverandre». Har Folket endnu faat Øinene op herfor? Det er tungt for enhver Folkets Ven at maatte tilstaa, at denne Sag — den unge Slægts Opdragelse — endnu staar langt nede paa Listen over de Sager, der nutildags samler Tusender omkring sig til Overveielse. Der holdes Møder og Forsamlinger i forskjellige Øiemed, der holdes Foredrag, og der samtales om religiøse og politiske Emner, og den ene overbyder den anden i at paavise Botemidler for snart-sagt alleslags baade virkelig og indbildt Skade i Kirke og Statssamfundet; men Møder, Foredrag og Samtaler om Barneopdragelsen høres det sjelden eller aldrig om uden i Læreres Sammenkomster. Hvoraf kommer dette? Ja, derom vil maaske den ærede Forsamling komme til at give Svar ved Samtale over Spørgsmaalet, hvilket jeg ikke vil foregribe. Kun vil jeg her pege paa, at Sagen endnu ikke overalt finder den Deltagelse og omfattes med den Kjærlighed, den fortjener selv af *dem*, der staar den allernærmest, og til hvem vi med fuldeste Ret kan sige: Det er *din* Sag, det ligger dig nærmest paa at udføre denne Gjerning; jeg mener *Børnenes Forældre*.

Har ikke mangan en redelig Lærer sukket tungt under Byrden af sit Kalds Gjerning, naar han følte sig staaende som alene og maatte bekjende for sig selv, at hans Arbeide gik traat og bar liden Frugt

for Livet, ja at det mangen Gang saa ud, som aldeles faafængt. Under slige Omstændigheder er Lærerens Gjærning ikke lystelig; den ligner en Gartners, der stræver med at bringe Liv i et Træ, hvis Rod er syg, eller i en Gren, der er skilt fra Stammen.

Ja, at *Forældrene* staar denne Sag nærmest, derom kan der umulig være mere end *en* Mening. Hjemmet er den ældste og ærværdigste Opdragelses-Indretning; den er grundlagt af Gud selv, idet han har overdraget Forældre det store og ansvarsfulde Hverv at være hans nærmeste Stedfortrædere paa Jorden til at føre de Børn, han betror dem, fremad til sin Bestemmelse for Tid og Evighed. Barnets hjælpeløse Tilstand og store Trang til legemlig og aandelig Pleie, Færdres af Gud indplantede Kjærlighed til sine Børn og Guds eget Ord samstemmer deri, at Barnet trænger til Opdragelse, ja, at det er skabt til at opdrages.

Forældres Beskikkelse til sit ansvarsfulde Kald lyder saaledes: «I Fædre, opirrer ikke eders Børn, men opføder dem under Herrens Tugt og Formaning.» Disse faa Ord indeslutter alle en Faders og Moders Pligter, idet her siges saavel hvad de har at vogte sig for, som hvad de har at gjøre, samt Maaden og Midlerne, hvorved Gjærningen bedst kan fremmes. Naar derfor Talen er om, hvad Forældre skylder sine Børn, da maa derpaa svares hverken mere eller mindre end: *Opdragelse*. Men dette Ord omfatter noget langt mere end at give Barnet Føde og anden legemlig Pleie, noget langt mere end at vænne det til at iagttage, hvad der hører til god Folkeskik, lære det forskjellige Høflighedstegn, proppe dets Hukommelse med uforstaaede Sager, ja, endog langt mere end at sætte det i en saakaldt sorgfri Stilling i Livet eller at bringe det et Trin høiere op paa Samfundsstigen, end dets Fader indtager. Meget af dette kan være bra nok og

adskilligt endog ganske nødvendigt; men det afgiver dog ingen Grundvold til at bygge Barnets Livslykke paa; for vi maa vel merke os, at Barnet ikke skal opdrages for at *synes* men for virkelig at blive og *være* lykkeligt. Dette sidste er nu Vorherres Vilje og til at naa det hører noget langt mere end en udvortes Dressur og et ydre Velvære; dertil hører Opdragelse i dette Ords fulde Betydning. Barnets aandelige Evner skal vækkes og udvikles, Hjertet skal dannes, dets kristelige Liv skal næres, saa at Barnet kan blive staaende i sin Daabs Naade, Viljen skal ledes og styrkes til det gode, Følelsen paavirkes, Forstanden tilføres Forestillinger, Dømmekraften øves, Sindet ledes i Retning af alt sandt, ret og godt, kort, alle menneskelige Evner og Kræfter skal udvikles, og det ikke ensidigt, men samstemmigt, ikke tvingende og jagende, men lempeligt og gradvis. Saa kommer Livet med sine mange Spørgsmaal og Krav, og der aabner sig stadigen nye Synsvidder for Barnet, over hvilke der maa kastes Lys, for at ikke alt skal blive det en Gaade, som det ikke engang bryr sig om at grunde paa. Barnets egen Trang og Livets Behov fordrer efterhaanden Tilegnelse af reelle Kundskaber i forskellige Retninger, og denne Fordring lader sig ikke vise bort, uden at der gjøres et stort Skaar i den Unges Dygtiggjørelse for Livets Krav.

Hvor maa ikke enhver samvittighedsfuld Fader og Moder under Vegten af sit Kalds Pligter føle det store Ansvar, de har for *Gud*, for *Barnet*, for *Samfundet*, og hvor maa de ikke spørge efter Raad og Hjælp til sin Opdragergjerning. Ja, netop de Forældre, for hvem det er en Hjertesag at se sine Børn lykkelige, føler dybest sin Uformuenhed til Gjerningen, spør efter Hjælp og paaskjønner denne, naar den tilbydes, fordi de bedst forstaar, hvor nødvendig den er. De

indser nemlig godt, at der skorter dem paa baade Tid, Evner og Kundskaber til at fremme sine Børns Opdragelse saaledes, som de gjerne ønsker.

Den Hjælp, som her saa høilig trænges til, tilbyder vore Folkeskoler, der jo er sat i Gang netop for at *understøtte den huslige Opdragelse*. Skolen er da saaledes Hjemmets Støtte, og Læreren Forældrenes Medhjælper. Skal Samarbeidet af disse to forbundne lykkes og bringe Frugt, da maa det fremmes i Kjærlighed og god Forstaaelse. Dersom Hjemmet ser hen til Skolen med Mistanke og Modvilje, og denne vil øve utilbørlig Herskermagt over dette, da drager de jo i hver sin Ende og kommer ingen Vei. Hvor meget Ondt har ikke Misforstaaelse i denne Sag udrettet til ubodelig Skade for Livet og til Hinder for den Oplysning, hvorpaa sand Folkelykke kan bygges. Hvor megen Velsignelse vil derimod ikke det rette Forhold mellem Hjem og Skole kunne magte at udbrede over deres fælles Gjærning til Lykke for den opvoksende Slægt. «Lang Erfaring som Børneopdrager og Lærer har tilfulde lært mig, at ligesaa vist som Hjemmet behøver Skolens Hjælp, ligesaa vist kan denne Hjælp ydes til Velsignelse alene under den Forudsætning, at den *begjæres* og *paaskjønnes*. Bliver den *paatvungen*, bringer den kuns vissen Frugt og kan i flere Maader gjøre mere ondt end godt; med andre Ord: *Skal Folkeskolen kunne udrette noget til virkeligt Gavn, da maa den have sin Rod i Hjemmet og bæres af dette.*»

Se her har jeg pegt paa Baandet, som skal knytte Hjem og Skole sammen, og her kan den ærede Forsamling udveksle Tanker om, hvorledes det staar sig med dette Baand, hvorledes det bør og kan knyttes alt fastere og fastere, og hvorledes alt, der kan løsne

Baandet, bør fjernes som hemmende for Skolens Trivsel og fordærveligt i sine Følger for Efterslægten.

Men medens jeg lader dette staa aabent for Overveielse ved Ordskifte, skal jeg tillade mig nogle faa Udtalelser vedrørende Skolens Forhold til Hjemmet. Forældres dyrebareste Eiendom er Børnene; disse betroes Skolen, som overtager en ikke ringe Del af Hjemmets vigtigste Gjerning — Opdragelsen, hvortil ogsaa hører Undervisning. Børnene tilbringer derfor en stor Del af sin Tid i Skolen, hvor Læreren træder i Forældrenes Sted, og Skolen bør derfor være dem et andet kjært Hjem, hvor der frem for alt maa herske Fortrolighed, oprigtig Velvilje og en jevn Tone; fra Lærerens Side kjærlig Imødekommenhed og fra Børnenes Side Agtelse og Lydighed, netop som i et velordnet kristeligt Hjem. Da bliver Skolen intet Drivhus, men «en Have, hvor Planterne staar i det fri under en omhyggelig Gartners Røgt og faar høvelig Tid til Vekst.» Her vil nemlig blive taget lige saa meget Hensyn til Hjertets Forædling og Evnernes Udvikling som til Indprentelse af Kundskaber.

Om Skole og Hjem kan det derfor med fuld Ret siges: «Disse to skal være som et.» Skolen skal ikke uafhængig af Hjemmet fortsætte sit Arbejde eller drive sin Gjerning ligesom haandverksvis ved Siden, men tage fat, hvor Hjemmet slap, uden derfor at frigjøre dette for al Omsorg og alt Ansvar for Eftertiden. Paatager Skolen sig dette, da tager den sig «Vand over Hode» og vil segne under Byrden, og fraskriver Fader og Moder sig al Befatning med sine Børns Dannelse og Undervisning, saasnart disse er traadt ind i Skolen, da fornægter de sit Kald og hemmer istedet for at fremme den Gjerning, der ligger dem nærmest paa som Forældre. Da er Baandet løst, og da er Ulykken ude. Hvorledes det nu forholder

sig i denne Henseende vil bedst kunne klares under Samtalen; thi Forholdene stiller sig i saa Maade meget forskellige. I Byerne og paa Landsbygden, i Fjeldegne og i Fladbygderne, i Fjorddistrikter og i Oplandet vil vi finde Forskjel i Folkets Opfattelse af den Sag, vi her har for os. Dette maa have stadigt for Øie. Dernæst bør det betænkes, at hvor det maatte staa galt til og liden eller ingen Samvirken spores mellem Hjem og Skole, der maa Aarsagen dertil ikke søges udelukkende hos den ene Part; Skylden bør ikke veltes over paa Hjemmet alene, ikke heller paa Skolen eller Skolens Styrelse, thi dette vilde være ensidigt og i de fleste Tilfælde usandt. Grunden til Misforholdet findes som oftest hos nogen hver af Parterne, om end mere eller mindre hos den ene.

Det er ganske vist, at det rette Forhold mellem Hjem og Skole, saaledes som jeg foran har fremstillet det, ikke er noget uopnaaeligt Ideal under Folkeskolens nærværende Ordning. Det kommer hovedsagelig an paa, at Forældrene faar Syn paa sit Kald helt og ikke delvis, og at Skolen forstaar sin Opgave ret, saa den deri lægger hverken for meget eller for lidet. Lærerens Personlighed, hans Dygtighed og Iver i sit Kald, kan forresten i dette Stykke udrette store Ting. Han kan i Maaden at tage sin Gjerning paa bidrage til saavel at fæstne som at løse det Baand, som bør knytte Skolen til Hjemmet. I saa Maade har vi Lærere et stort Ansvar paa os.

Saaledes skulde det være: *Hjemmet skulde spørge om Hjælp, og Skolen skulde tilbyde denne*, eller med andre Ord: Folkeskolen burde fremgaa, staa ved Lag og vokse sig stor ved Forældrenes Trang til den og Deltagelse i dens Gjerning. Men saaledes er det desværre ikke overalt, og vi maa til sund og frugtbar Overveielse af denne Sag for alting ikke bare have

for Øie, hvorledes det *skulde* være, men se støt og stadigt paa, hvorledss Forholdet *er* i Virkeligheden. Hos mange Forældre synes der ikke at findes Spor af Trang til Hjælp i denne Sag; de ser hen til Skolen ikke alene med fuldkommen Ligegyldighed, men stiller sig endog i Forhold til den som en Byrde og Plage, som de helst ønsker at blive kvit. Heri kan de til dels være undskyldte. «Den graater ikke efter Guld, som aldrig Guld aatte,» siger et sandt Ordtøke, og det passer netop her. Der kan være Trang, ja, endog Nød tilstede, uden at den føles, og i aandelige Sager er Nøden størst da, naar den, som ligger deri, ikke selv ved deraf; men da fortjener den ogsaa mest Medynk og trænger mest Hjælp. Kan vi vel vente at den, som selv ingen Oplysning eier og saaledes aldrig har følt dens kvægende Virkning og set det Lysskjær, som den kaster over Livet, og hvorledes den kan gjøre dette rigt og fagert, Mennesker, som ingen Anelse har om, at «Kundskab er Magt», som aldrig har givet sig det Spørgsmaal: «Hvortil tjener Kundskab?» og endnu mindre faat til Svar, at «den aabner Hjælpekilder, hvor før dem ingen saa, den forudser Ulykker, gjør store Farer smaa», Mennesker, som aldeles mangler Evne til at fatte, at «langt mere værd end det røde Guld det er sig selv og sin Gud at kjende,» — hvorledes, siger jeg, kan vi vente, at Mennesker, som ligger saa dybt nede i Vankundighed skal spørge efter det, om hvis Værd de intet Begreb har. Derfor finder vi Ligegyldigheden for Skolen og dens Gjerning størst der, hvor Folk staar mest tilbage i Oplysning, altsaa der, hvor Skolens Hjælp høiligst tiltrænges.

Det er en af Folkeskolens Hovedopgaver at vække Tørst efter Kundskab, og det er derfor en Lærers største Kunst at kunne stille sig paa Barnets Stand-

punkt i Udvikling og derfra udvide dets Synskreds alt mere og mere, at han forstaar at meddele sig saaledes, at det meddelte giver Barnet, hvad vi i dagligdags Sprog kalder «Mersmag», det vil sige: smager saa godt, at det spørger efter mere. Forstaar han denne Kunst, da vil det Kundskabsfrø, han lægger ned, vise sig livskraftigt, spire, vokse og bære Frugt for Livet. Kirke- saavel som Statssamfund, hvis Medlemmer jo ogsaa Børn er, kan umulig med Ligegyldighed se paa, at disse vokser op uden Opdragelse og Undervisning. Derfor har disse Samfund sat Skoler i Gang for at komme Hjemmet til Hjælp ved at give den opvoksende Slægt den Aandsdannelse og Livsoplysning, som kræves, i hvad Stand og Stilling, den end maatte komme.

I vore tre nordiske Lande var Skolerne oprindelig og hovedsagelig *Kirkeskoler*, idet deres Virksomhed især gik ud paa at meddele kristelig Kundskab; i enkelte andre Lande er nutildags Folkeskolen udelukkende Stats-skole; hos os er den begge Dele, den tilhører baade Staten og Kirken eller, om vi vil trække Forholdet nærmere, Kommunen og Menigheden. Om end Meningerne kan være meget forskellige med Hensyn til disse Skolers Ordning og Indretning i By og Bygd, om deres *Nødvendighed* kan der fornuftigvis ikke være mere end *en* Mening, naar nemlig Hensyn tages til Tilstanden, saaledes som denne, efter hvad nys er paapeget, i Virkeligheden træder frem for os.

Ved at meddele baade kristelig og borgerlig Oplysning formaar Skolen bedst at slutte sig til Hjemmet, fordi den da bedst forstaaes af dette og bedst tilfredsstiller dets Trang. At forrykke dette Forhold et det samme som at løsrive en af Skolens Livs-Rødder, hvorigjennem den især skulde drage Næring. Hvor det vilde være herligt, om Forældrene selv kunde og

vilde overtage det ansvarsfulde Hverv at føre sine Børn Kristendommens Sandheder til Hjerte, kaste Lys over deres Daabspagt og gjøre dem denne kjendt og kjær. Saa indtrængende og frugtbar som af den kristelige Fars og Mors Mund vil end ikke den bedste Skole og Lærer kunne meddele Barnet den kristelige Barnelærdom. Men hvor mange Forældre undlader ikke dette, og hvad værre er, i mangt et Hjem vanrøgttes Barnet aldeles i aandelig Henseende, ja, lægges endog voldsom Haand paa dets kristelige Liv ved den Gudløshedens Aand og Tone, som der er den herskende. Kan Skolen her træde til og afhjælpe Barnets Nød, da gjør den visselig en velsignet Gjerning. Og de Forældre, hvem det er magtpaaliggende at faa sine Børn kristelig underviste, og som selv tager kraftig Haand med, mon de vil støde den Hjælp fra sig, som Skolen tilbyder? Nei, tvertom, det er netop dem, som begjærer Hjælpen og glæder sig i den. I den lange Række af Aar, jeg har arbeidet i Folkeskolen, har jeg ikke oplevet et eneste Tilfælde, hvor samvittighedsfulde Forældre med kristeligt Sind har fundet Skolens Haandsrækning i Kristendomsundervisning overflødig; at enkelte Sekterere har gjort en Undtagelse, kan her ikke komme i Betragtning. *Kristendomsundervisningen i Skolen er og bør derfor være Hjertebaandet mellem denne og Hjemmet*; lad os for Guds Skyld ikke overskjære det.

At der under Folkeskolens nærværende Ordning hertillands kan gjøres meget til en inderligere Sammenknytning med Hjemmet, det har jeg og vistnok flere ældre Lærere Erfaring for. Det staar i en Lærers Magt at fjerne meget af det, der lægger sig skillende imellem og at vinde Forældre for Skolens Gjerning. Vil saa Styrelsen gjennem Lovgivning træde støttende til ved at løse enkelte indsnevrende Baand og navnlig

aabne Forældre mere ligefrem Indflydelse paa Skolens Ordning og Virksomhed saaledes, at *disse kom til at føle sig medansvarlige*, saa skulde det ved Guds Hjælp lykkes engang at vinde frem til Maalet, et i Sandhed stort og skjønt Maal, som det visselig er værd at kjæmpe for:

Hjemmets og Skolens Samarbejde i Folkets vigtigste Anliggende — den unge Slægts Opdragelse.

27. Forældremøder.

«Lige søger lige», siger et Ordsprog, og det er saa sandt, som det er sagt. Vi finder det igjen under alle Livets Forhold, at Mennesker, der er lige i Sind og Tænkemaade, gjerne slutter sig til hverandre, blir fortrolige Venner og glæder sig i fælles Omgang. Dette er jo ganske naturligt. De forstaar hverandre, fordi der er et aandeligt Fællesskab mellem dem. Hvad der ligger den ene paa Hjertet meddeles til den anden og finder fuld Gjenklang. Vi siger derfor om saadanne Mennesker, at de er aandsbeslægtede. Fælles Arbeide og Møie, Sorger og Glæder knytter dem ogsaa sammen. Vi ser det daglig, hvorledes Folk, der virker under samme Vilkaar, nærer sig paa samme Maade og har de samme Hindringer at overvinde, glæder sig ved at mødes for at udveksle Tanker. Landmænd taler saaledes gjerne med Landmænd, Sjømænd med Sjømænd og Haandværker med Haandværker om fælles Gjøremaal, og det er en Lyst at høre paa, hvor livligt Samtalen gaar.

Skulde det nu være mindre naturligt, om Forældre og Lærere følte sig dragne til hverandre for

gjensidig at meddele Raad, Opmuntring og Trøst? Jeg mener nei. Saafremt de ligesaavel som dem, vi nys omtalte, har en fælles Gjerning at udføre, og saafremt denne Gjerning i Betydning og Ansvarsfuldhed ikke staar tilbage for nogen anden jordisk Syssel, saa kan, saa bør ingen undres over, at de føler Trang til Samtale om fælles Arbeide, fælles Bekymringer og Glæder. Det er langt mere at undres over, hvor fremmede ofte Forældre og Lærere er for hverandre, hvor sjelden de mødes for at veksle Ord om Børnenes Undervisning, Fremgang og Opførsel. Hermed vil jeg dog ikke have sagt, at det er Kulde og Ligegyldighed for sit Kald, som er den eneste Aarsag til Misforholdet; paastod jeg dette, da gjorde jeg altfor mange Forældre og Lærere Uret. Men at de endnu paa mange Steder staar fjernet fra hverandre er en sørgelig Erfaring, som vistnok flere end jeg har gjort. Udentviwl er dette unaturlige Forhold bleven til og næret ved en altfor vidt dreven Skoletvang og Forældres urigtige Synsmaade paa Skolen. Naar Folk nemlig i denne ikke ser andet end en Byrde og Plage paa samme Tid, som Loven tvinger dem til at underholde den, sende sine Børn did et bestemt Dagtal i Aaret og straffes med Mulkt, dersom dette undlades, saa kan vi let tænke os med hvad Slags Øine, de ser paa Læreren og hans Gjerning.

Et glædeligt Omslag til det bedre er dog indtraadt. Forældre begynder mere og mere at forstaa, at Skole og Lærer er til for deres Børns Skyld, er et Gode, som det vilde være lige saa stor Synd og Skam at støde fra sig, som det er bagvendt at tvinge Folk til at hente Gavn af. Efterhvert som Skolen stiller sig som Hjemmets trofaste Hjælper og ikke som dets Hersker og Formynder, vil det rette Forhold fremkomme, og Hjem og Skole række hverandre Haanden

til inderlig Samvirken. Og hertil maa det komme, thi herpaa afhænger hovedsagelig den opvoksende Slægts Lykke og Velfærd.

Foruden at Læreren leilighedsvis besøger sine Skolebørns Forældre og disse tyr til ham, vilde det være godt, om særegne Forældremøder i Skolehuset nu og da kunde blive afholdte til fortrolig Samtale om fælles Gjærning. Her kan jo holdes Foredrag om snart en, snart en anden Side af Barneopdragelsen, hvorved Fordomme kunde fjernes og Raad og Veiledning meddeles. Flere af de Hindringer, som er omtalt i et foregaaende Stykke, kunde tages under Overveielse og da især en af de værste, navnlig Skoleforsømmelser. Fremholdes disses Skadelighed skarpt og klart, vil utvivlsomt Far og Mor komme til at tænke alvorligt over denne Sag og bestemme sig til at lade Barnet nytte Skolen bedre end hidtil, og endnu bedre, naar de faar se Frugterne af en stadig Skolesøgning. Mange andre Ulemper og Misforstaaelser kan der blive rettet paa, naar Folk bringes til at tænke over Sagen. Der gaar da op som et nyt Lys for dem. Ofte hører vi Folk sige: «Det har jeg aldrig før tænkt paa.» Nei, nei, der tænkes desværre altforlidet paa Sager, som fortjener mest at lægges paa Hjerte, og mange maa tilstaa: altfor sent har jeg begyndt at tænke paa den Ting.

Under Samtalen efter et Foredrag vil der falde Ord til Lærdom baade for Lærer og Forældre. Ja, der kan fra Far eller Mor falde mangt et tænksomt Ord, værd at gjemme til nærmere Overveielse. Selv den Mand eller Kone, som aldrig har hørt sige, hvad «Metoder» er for noget, kan af Naturen have et Greb paa en rigtig Behandling af Børn, som mangan en Lærer tidt kan mangle. Gjensidig Belærelse og gjensidig Opmuntring bør altsaa være slige Samtalers Øiemed.

Oplæsning af almenfattelige Skrifter om Barneopdragelse maa nødvendig tages med i saadanne Møder, og vistnok maa blive det, vi jevnligt maa gribe til, da det jo ikke kan ventes og endnn mindre fordres, at Læreren stadigt skal holde Foredrag. Mangen en Lærer vil vel desuden i slige Bøger finde adskilligt, som er bedre, end hvad han har at sige.

Ved Kredsmøder, som nutildags afholdes og hvori baade Fædre og Mødre deltager, vil der, om Tid levnes, blive Leilighed til at bringe paa Bane et eller andet Spørgsmaal om Skolens Virksomhed, der kan give Anledning til Overveielse ved Samtale. En Times Tid ved Slutten af Mødet vil hertil være vel anvendt.

Af Opdragelsesskrifter, som i senere Aar er udkomne, kan nævnes: *Laache*: «Om kristelig Barneopdragelse», *N. Hertzberg*: «Otte Foredrag om Opdragelsen i Hjemmet» og «Nogle Ord til Nordens Mødre» med Forord af Biskop Jørgen Moe, samt «Opdragelse og Undervisning», *B. C. Rodhe*: «Læreren som Opdrager», Foredrag. Saa tør jeg tilslut ogsaa nævne min Bog «Hjem og Skole». Alle disse Bøger er letfattelige og egnet til at læse op af i Forældremøder.

Ogsaa til saadan Oplæsning kan Samtaler knyttes. Jeg er forvisset om, at saadanne Møder vil føre med sig baade Gavn og Hygge, ja, Guds Velsignelse, saafremt de ledes i den rette Aand: *Kjærlighedens* og *Fortrolighedens*.

28. Lad os ikke glemme det bedste og vigtigste!

Og hvad er det? Det er *Hjertets Dannelse*, Viljens og Følelsens Ledelse til alt, som er sandt, fagert, ret og godt. Det er tilvisse godt og gavnligt, at Forstandsevnerne vækkes og udvikles, Hukommelsen opøves og tilføres Kundskaber; men blir Hjertet uberørt eller vanskjøttet, da fører dette hverken til Forsagelse af det onde eller til Tro paa Gud, til den Kjærlighed og det Livshaab, som alene kan give sand Fred og gjøre Livet lyst og lykkeligt. I den Ugudeliges Haand kan Kundskab og en oplyst Aand blive et farligt Vaaben. Det er et sandt Ord, at «Kundskab er Magt», men den kan være Magt baade til godt og ondt, derpaa mangler der ikke Eksempler i Livet. Lys og Liv maa følges ad som et Tvillingpar; Lyset som det høieste og Livet som det dybeste, og det første maa bæres af det sidste. Jeg mener hermed, at al Kundskab maa bruges med et kristeligt Sind. Det heder jo, at vi skal lære for Livet; men her maa vi ikke tænke bare paa dette korte jordiske Liv men ogsaa, og ikke mindst, paa Livet uden Ende, som Gud har bestemt for os hjemme hos sig. Dette maa have stadigt for Øie i Skoleundervisningen, og derom maa Børnene mindes. Dog er det ikke Meningen, at der for dem skal holdes Opbyggelses- og Bodsprækenes ligesom for voksne Mennesker, hvilket i pædagogisk Henseende er aldeles forkasteligt og kan virke i stik modsat Retning. Nei, den hele Undervisning og Omgangen med Børnene maa være gjennemtrængt og bæres af den *kristelige Aand*, og navnlig bør de i Kristendoms-Undervisningen jevnligt mindes om sin Daabs Naade, thi alt Guds Ord dreier sig jo om Forsagelse og Tro — Synd og Naade. Lad os hjælpe Børnene til at lytte til Guds Stemme i Samvittigheden og i alt, hvad de

tænker, taler og gjør spørge sig selv, om det er ret for Gud og stemmer med, hvad de har lært af hans Ord. Saadan Aarvaagenhed forenet med barnlig troende Suk til Gud om Hjælp og Varetægt vil bevare dem i Daabsnaaden til en sund aandelig Fremvekst.

Og saa maa vi Lærere komme ihu, at der forestaar os et Regnskab paa den store Dag. O, at vi da med Glæde maa kunne sige: «Se, her er jeg, Herre, og de, Du har givet mig til at veilede frem til dig.»

For længere tilbage læste jeg i et Blad et Foredrag om Skolens Forhold til Dyrebeskyttelsessagen, hvilket endte med følgende Ord: «Hvad Skolen har Trang til er ikke et større Maal af Arithmetik og Grammatik, men en større Hjertets Forædling — en mere æsthetisk og moralsk Dannelse; mindre Indproppen og mindre Kappen efter den høieste Kundskabsgrad, mere moralsk Undervisning. Verden behøver ligesaavel gode Mennesker som gode Regnemestere og Grammatikere, og der er i vor Tid mindre Brist paa Intelligens end paa offentlig Moral og privat Redelighed, mindre Brist paa Kundskab end paa Trang til at føre et ædelt Liv — et Liv i Retfærdighed, Kjærlighed og Barmhjertighed.»

Disse gyldne Ord staar i fuld Samklang med den Grundtone, der gaar igjennem samtlige mine Smaastykker og i nærværende Stykke kortelig er fremholdt som det bedste og vigtigste: *Hjertets Forædling.*

«Ei Lys alene kræver Planten spæde,
om ret dens Skjønhed skal sig folde ud.
Den visner hen og bliver Dødens Brud,
om Varme ei dens unge Liv faar glæde.»

29. Lærerens Tilbageblik paa sin egen Barndom.

(Af et af mine Foredrag i Lærermøde.)

Den Del af Lærerens Virksomhed, der falder andre mest i Øinene, er *Undervisningen*. Skal denne kunne fremmes med Held, da blir Evne til at lempe sig efter de forskjellige Børns Fatteevne en af de Gaver, som man helst maa ønske ham i Arv og Eie. Enten Læreren er rigt eller tarveligt udrustet med Kundskab, maa der dog altid i saa Maade blive en meget stor Afstand mellem ham og et Barn paa 8—10 Aar. Dette er noget, som enhver ved, men desuagtet kan neppe den Paastand modbevises, at mangen en Lærer ikke er sig *klart bevidst* dette Forhold mellem hans og Barnets Kundskabs- og Erfaringskreds; thi stod dette klart for ham, vilde han ikke stille sine Fordringer saa høit, som han ofte gjør. Hvorfor kan en 7—8 Aars Gut, som har sund Menneskeforstand, ikke fatte Lærerens Forklaringer eller svare paa et af ti Spørgsmaal, som denne giver ham? Unegtelig fordi Læreren ikke steg saa dybt ned, at han kunde række den lille, som han vilde hjælpe op, eller med andre Ord: han svævede *udenfor* den Kreds, hvortil Barnet efter sin aandelige Udvikling er indskrænket. Lad os tænke os, at en ligger i Vandet udenfor en Brygge og ikke *selv* kan hjælpe sig op. Jeg rækker Haanden ud mod ham og han mod mig, men jeg fik ham dog ikke op trods alt mit Stræv, fordi jeg *ikke rak helt ned til ham*, altsaa ikke fik ham fat, og han maa derfor blive liggende, indtil jeg *naar ham*. Saaledes blir ogsaa Barnet liggende nede i Uvidenhed, saa længe jeg ikke nedlader mig saa meget, at jeg virkelig kan naa det, med andre Ord, at *Barnet forstaar mig*. Dette er Sagen. Og her rinder mig ihu, hvad den bekjendte Francke siger: «En Lærer maa have Natur som de

Trær, der vel er høit vokset, men dog udbreder sine Grene og lader dem hænge ned paa Jorden, paa det at de, som gaar under og ikke kan stige op, dog kan naa noget af Frugten og nyde den.»

For at lære at kunne meddele mig saaledes til Børn, er det nødvendigt, at tænke tilbage paa, hvad jeg vidste, da jeg var i dette Barns Alder, hvor tungt det faldt mig at forstaa, hvad jeg læste i Bøger, ofte ogsaa hvad Læreren forklarede mig, hvor lidet jeg forstod af voksne Folks Samtale, og hvorledes jeg endnu mindre kunde tale om slige Ting og svare paa Spørgsmaal om Sager, jeg aldrig har set eller hørt om. Staar dette levende for mig under Samtalen med Børn, vil jeg snart finde det rigtigt at være nøisom i mine Fordringer til deres Tænke eller Taleevne.

Lad os tænke tilbage, om vi *med Lyst* lærte ordret udenad Fortællingerne i en Bibelhistorie, om vi forstod stort af Indholdet og om vi glædede os i det. Havde det ikke en ganske anden Klang, naar Mor, Far eller Lærer fortalte os. t. Eks. om Josefs Livsførelse, om Frelserens Gjerninger, Lidelser og Død? Jeg tror vist, at alle med mig vil sige: ja, der behøvedes ikke Trusel da for at faa os til at høre efter, og vi kunde endda fortælle det igjen til vore mindre Søkende, som lige saa gjerne hørte paa os. Fra min Skolegang erindrer jeg, at vor Lærer hver Lørdags Formiddag brugte et Par Timer til at fortælle om Jordens Skikkelse, dens Lande og Have, om Aarsagen til Lynild og Torden, om Lygtemænd, Taage, Dug og Rim m. m.*), og det er vist, at vi alle uden Undtagelse glædede os mere til disse end til nogen af de øvrige Skoletimer, og lige saa vist er det, at jeg lige til denne Dag mindes meget af det, som da blev foredraget. Langt

*) Geografi og Naturlære var den Tid ikke Fag i Almueskolen.

anderledes var det med den bibelhistoriske Undervisning; Bogen maatte læres ordret udenad, og skjønt min Hukommelse ei var den mest tungnemme, faldt det mig sandelig svært nok at lære Fortællingerne paa Pug, og endnu mere Arbeide havde jeg med Moralen, som i Thonboes Bibelhistorie stod bagefter. Jeg vil ikke tale om, at denne som oftest var aldeles ufattelig for os. Bag i denne Bog stod Jesu Bjergtale, som lærtes ordlydende, og det gik nok saa bra; men saa fulgte bagefter en vidtløftig Forklaring, som skulde ind paa samme Vis. Af denne forstod jeg, trods Lærerens Udvikling, langt mindre end af selve Bjergtalen, noget jeg som Lærer tit har tænkt paa og taget Lærdom af.

Det er især nødvendigt for Læreren at tænke tilbage paa sin egen Skolegang, naar han underviser Barnet i Kristendommens hellige Sandheder. Skal sand Kjærlighed til Gud og hans Ord vækkes og næres i Barnehjertet, da maa Trusler og Tvang være banlyst; den tvungne Pugning af lange Lekser i en *vidtløftig Religionslærebog* er og blir for de fleste Børn et Trællearbeide, der tit udføres under Suk og Taarer. Dette er noget, som enhver af os sikkert mere eller mindre selv har oplevet; ja, vi mindes vel mangen Gang at have gaat til Skolen med et Sind, opfyldt ikke af Lyst men af Rædsel for Straf, naar den foresatte Lekse ei var lært nøiagtig saaledes, som den fordredes lært. Har ikke den tvungne Udenadslæsning stor, ja maaske den største Skyld i, at den Unge, saasnart han er sluppen ud af Skolen, kaster «Forklaringen» og sjelden eller aldrig mere ser i den? Har ikke flere af mine Medbrødre ligesom jeg tit hørt Ytringer som: «Gudskelov at jeg er sluppen fra Bogen, den har voldt mig Møie nok; for Lekserne i den har jeg modtat mangt et haardt Ord, ja stundom endog

Prygl.» Er det ikke sørgeligt at høre slig Tale om en Bog, hvori Kjærlighedens Ord er udviklet, at høre saadanne Udtryk af dem, der nylig har bekræftet sin Daabspagt. Jeg har aldrig hørt dem uden med Bedrøvelse at tænke: Der ser Du Følgen af at drive Kristendoms-Undervisning med Trusel, Tvang og Haardhed.

Dette uagtet er det dog langt fra min Mening, at *intet* kan og skal læres udenad af Børn; nei, deres lette Hukommelse sætter dem just istand til at modtage mangt og meget, som senere under Livets Alvor og Kamp kan blive dem baade til Veiledning og Trøst. Luthers lille Katekismus og et Udvalg af kjernefulde Bibelsprog og vakre Salmevers kan og bør ethvert Barn, der ikke aldeles mangler Evner i denne Retning, indprente sig i Hukommelsen. Og dette gjør Barnet med Lethed og Glæde, naar Lysten er vakt ved en lempelig Ledelse, naar Færdighed i Indenadslæsning er opnaad, og naar Tvang og Overanstrengelse ikke øves. Mange med mig har sikkert lagt Merke til, at Børn med saadan Ledelse uopfordret og med Iver stræver at indprente sig det Bibelsprog eller Salmevers, som Læreren efter Fortælling af en bibelsk Historie eller under Gjennemgaaelse af en Tros-lærdom har forelæst og forklaret dem; og naar de i næste Time mindes om Indholdet af Sproget eller Verset, da kappes de ordentlig om at faa fremsige det, og Glæden derover lyser ud af deres Øine. *Saaledes* bør det gaa med Liv og Lyst.

Kan og vil meget letnemme Børn lære Pontop Forkl. udenad, saa gjerne det; *forstaar* de det, de læser, saa skjæmmer det ene gode ikke det andet ud. Med Bibelhistorien derimod har det sig anderledes. At lære den ordret udenad, selv om dette kan ske uden Tvang, er efter min Erfaring saa unyttigt, at

man ligefrem bør fraraade ethvert Barn sligt Arbeide. Kun maa undtages enkelte vigtige Sætninger, som indeholder betydningsfulde Udsagn, Løfter og Spaadomme samt Jesu Lignelser. Hvorfor skulde vel alt det øvrige puges? Historie er jo hverken mere eller mindre end en Gjengivelse med Ord af en virkelig levende Tildragelse, og det er saaledes ikke Ordrækken men selve *Tildragelsen*, det egentlig gjelder; kjender jeg *den*, saa maa jeg have Lov til at meddele den for andre med de Ord, jeg bedst ved og kan. Ved Udenadslæren af Ordene i en Bog, der fører et Sprog, der er forskjelligt fra Børnenes, gaar som tiest Hovedsagen — *Tildragelsen* — enten aldeles tabt, eller dens Sammenhæng sønderrives saaledes, naar et Ord tabes hist og her, at Historien neppe kan gjenkjendes. De besynderlige, ja latterlige Svar, som vi tit faar af Børn, der har lært Bibelhistorien paa Pug, viser nok som, at de savner al Sammenhæng og Oversigt, at de ikke engang ved, hvad eller hvorom de taler. Ikke sjelden hører man saadanne Udenadslæsere, naar de opfordres til at fortælle, bede Læreren «sætte sig paa», og naar de blir «sat paa» ved at faa høre de første Ord i det lærte Stykke, da tror jeg det gaar; Munden løber som en surrende Rok; men stans dem i Farten og spør, hvad det var, de nu ramsede op, saa faar vi nok vente paa Svar eller og høre de besynderligste Ting. Desuden maa bringes i Erindring, hvad foran er pegt paa, at Lyst til Sagen langt fra fremmes men netop kues ved saadant tænkeløst Hukommelsesverk, og det værste er, at de paa den Maade ikke dygtiggjøres til senere i Livet ved tænksom Læsning at øge sine Kundskaber. Hvor megen Tid spildes desuden ikke, som kunde være bedre anvendt.

Der er desværre altfor mange Forældre, som har den forkjerte Mening, at intet er lært tilgavns, uden

at Barnet kan fremsige det med Bogens Ord, hvilket man kalder «at kunne sin Bog». Det er paatide at modarbeide slige Fordomme, der er hindrende for Udvikling af Børnenes aandelige Liv. Den Far og Mor, som paastaar, at Barnet først *da* kan Bibelhistorie, naar det kan opramse den ordret udenad, maa kunne indse, at de tar feil, naar de blot lægger Merke til, at saasnart Ordene er borte af Hukommelsen, saa er ogsaa Historien tabt, og hvad har da Barnet igjen for sin Møie? Skulde ellers den Paastand være sand, at Indholdet af en Bog alene kan tilegnes ved at lære den udenad, saa maatte vi jo lære alt det ordret, vi som voksne læser for at samle Kundskab: Agerdyrkningsbøger, naturhistoriske Skrifter, Prækener, ja endog Dagblade; men hvem gjør vel det?

Selv ved Undervisning i mindre vigtige Lærefag vil det ofte komme Læreren til Nytte at tænke tilbage paa sin egen Skolegang. Lad os t. Eks. nævne Regning. Intet var vel kjedeligere for os, end naar vi maatte sidde med en Stentavle, hvorpaa skulde løses et Regnestykke, som vi vidste hverken frem eller tilbage paa, enten fordi Opgaven var for svær i Forhold til vore Evner, eller fordi vi aldrig havde faat noget rigtigt Begreb om at regne, men var vant til at bruge Taltegn og Griffel istedetfor Hovedet. Var ikke slige Timer baade lange og kjedsommelige, og var vi ikke glade ved at kaste Tavlen, naar Klokken slog? Det gik dog ganske anderledes, naar det, vi havde for os, var *Aandens* og ikke blot Øiets og Haandens Sag, naar vi ikke alene kjendte Reglerne for Regneopgavens Behandling, men ogsaa forstod at bruge dem saaledes, at vi vidste, hvad vi gjorde. Det er en Erfaring, som vist de fleste Lærere har gjort, at intet Lærefag formaar saaledes at sætte Barnets Selvvirksomhed igang som netop Regning, naar

deri nemlig undervises saaledes, at det blir virkelig *Hoderegning*, om end Tavle og Griffel nyttes som en nødvendig Støtte for Hukommelsen. Da kan det tydelig sees, at «Lysten driver Verket».

Med Hensyn til Lærerens *opdragende* Virksomhed vil det være ham til mere Veiledning end han selv tror, at tænke tilbage paa, hvorledes han som Barn *tænkte, attraadde og følte*. Jeg skal nævne et Eksempel. Det falder ikke altid voksne Mennesker ind, at et lidet Barn kan tage sig nær af at høre sine Forældre ilde omtalt; men lad Tanken ile tilbage, og vi vil kunne gjenkalde hos os de Følelser, som opstod blot ved at merke den ringeste Hentydning til Forkleinelse af deres Navn og Rygte. Kunde noget saare os dybt, ja bringe Blodet til at koge, da var det netop naar Far eller Mor blev udleet, lastet og haanet. Og en saadan ædel og øm Følelse har *Fattigbarnet* saavel som Rigmandens Søn og Datter; dette tror jeg ingen med sundt Blik paa Menneskenaturen kan eller tør negte, trods alt det Snak, som tit høres om «de lavere Folkeklassers Raahed og Ufølsomhed» ogsaa i det ømmeste af alle Forhold, det mellem Forældre og Børn. Saa forstokket kan vistnok et voksent Menneske blive, at selv de naturlige Følelser, som Gud har nedlagt i dets Hjerte, kan sløves i den Grad, at det synes som om alt menneskeligt er udslettet; men at dette er Tilfældet med *Barnet*, det tror jeg aldrig, er meget mere overbevist om, at de rent *menneskelige* Følelser er lige hos *alle* Børn, Stormandens som Betlerens. Ingen tør vel beskyldte Vorherre for at gjøre Forskjel i saa Maade. Jo mere jeg tænker tilbage paa mine egne Følelser i Barnealderen, des mere klart ser jeg, hvilken Fordærvelse det fører med sig at saare Barnehjertet, hvad enten dette sker med Ord eller i Gjærning. Skal man da aldrig tiltale Bar-

net uden med *blide* Ord, skal der aldrig anvendes Revselse, naar det behøves? Enhver, som har fulgt mig med Opmerksomhed, vil forstaa, at jeg herpaa svarer: Jo, der skal. Alvor maa der til, det ved jeg bedst af egen lang Erfaring som Lærer; men dette Alvor, som man gjerne — om man vil — maa kalde Streng-
hed, maa dog altid bæres af Kjærlighed og være forenet med Retfærdighed. Barnet taaler godt et modtage Tugt, ja endog følelig Straf, naar den *er fortjent* og meddeles paa den rette Maade; men lad os vel merke os: *det taaler ikke at lide Uret*. Dette er noget ganske andet. Spør det Barn, som har havt strenge men retsindige Forældre, spør det om, med hvilke Følelser det mindes Far og Mor, og vi skal faa høre, at Kjærlighed og Taknemmelighed lever i Hjertedybet, om end Graven alt for længe siden har dækket de Elskedes Ben.

Lad os bede den rette Børneven om Lys, Kraft og Udholdenhed i vort ansvarsfulde Kald.

30. To Skolesange af Hans Utbø: «Storm og Stille.»

Ved en Skoleudflugt.

Mel.: Svøbt i blaalig.

Tak for denne fagre Dag,
strød med Glædens Blommer!
Tak for kjærligt Hjertelag,
varmt som Sol om Sommer!
Tak for Leg og Tak for Sang
paa den blomstervene Vang!
Gid det ei blev sidste Gang,
her vi sammen kommer!

Dog, vi ved et bedre Sted,
hvortil vi bør stevne
ilende med lette Fjed
alt, hvad vi kan evne.

Stedet er en Blomstervang,
viet ind med Englesang;
vi med liflig Toneklang
Paradis det nævne

Der skal alle de, som tro,
engang evig bygge
i en salig Fred og Ro
lunt i Palmers Skvgge.
Tænk i Salems blide Stad
vendes aldrig Lykkens Blad,
der vi aldrig skilles ad,
der vi bo saa trygge!

Der er Sang og Harpespil,
der er evig Sommer!
O, vi staar med Taaresmil,
indtil did vi kommer!
Herre, hjælp, at dine Smaa
maatte snart for Tronen staa
med en deilig Krone paa —
smuk blandt Himlens Blommer!

Til Læreren.

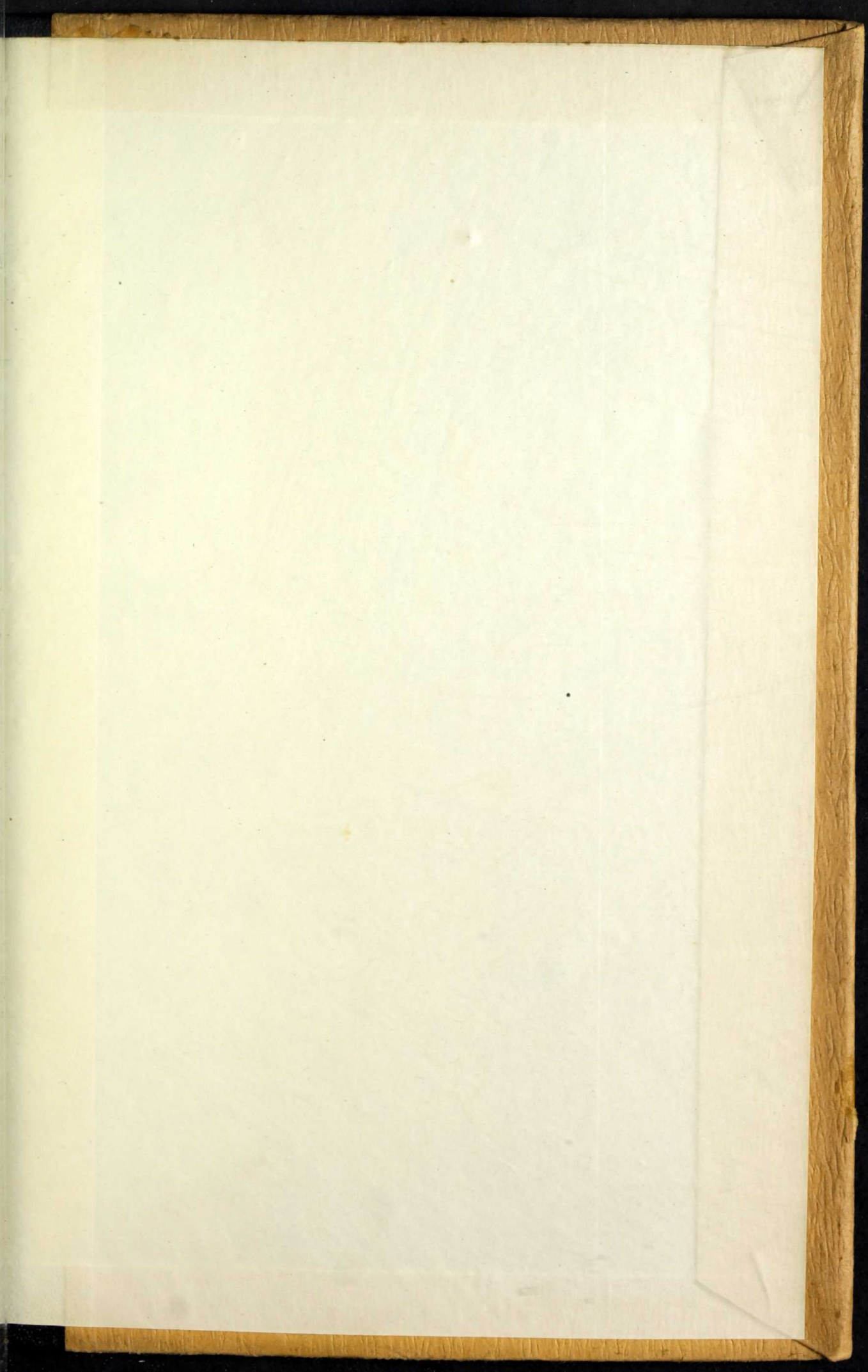
Mel.: Glade Jul.

Hør et Bud fra din Gud!
Naar Du, Lærer, gaar ind og ud
i din Skole, jeg dig er nær,
Dagens Byrde jeg med dig bær,
::: ellers den blir dig for tung. :::

Er Du træt? Har Du grædt?
O, kom hid! i mit Skjød dig sæt!
Der Du finde skal Hvile sød;
atter blusse af Kjærligheds Glød
::: til din Gud og dit Kald. :::

Fat da Mod! Gud er god!
Altid hos dig med Hjælp han stod.
End' fremdeles han hjælpe vil,
og arbeid da med Kraft og Ild!
::: Strævet krones med Held. :::

Af A. M. FERAGEN er udkommet:

**PRAKTISKE REGNEOPGAVER OG HUSHOLDNINGS-
REGNSKABER FOR VIDEREKOMNE PIGEBØRN.**

3die Oplag. Pris 60 Øre.

Facit til samme 20 Øre.

REGNEBOG FOR FOLKESKOLEN. I.

10de Oplag. Pris 30 Øre.

REGNEBOG FOR FOLKESKOLEN. II.

10de Oplag. Pris 50 Øre.

REGNEBOG FOR FOLKESKOLEN. III.

5te Oplag. Pris 40 Øre.

FACIT TIL OVENSTAAENDE REGNEBØGER.

I 15 Øre, II 20 Øre, III 20 Øre.

ØVELSESBOG I LÆSNING AF HAANDSKRIFTER.

6te Udgave. Pris 1 Kr.

P. T. Mallings Boghandel.